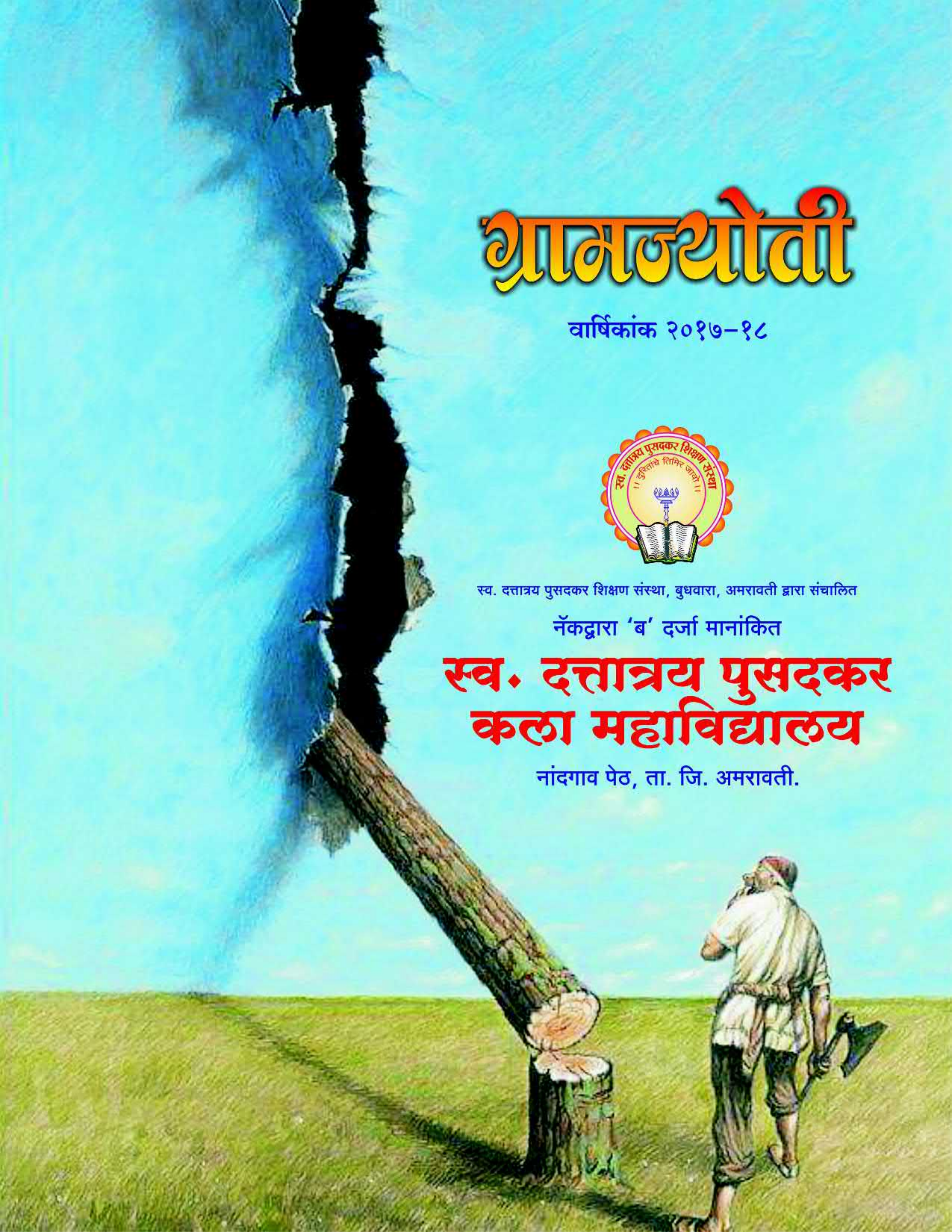

ग्रामज्योती

वार्षिकांक २०१७-१८

स्व. दत्तात्रय पुसदकर शिक्षण संस्था, बुधवारा, अमरावती द्वारा संचालित

नॅकद्वारा 'ब' दर्जा मानांकित

स्व. दत्तात्रय पुसदकर कला महाविद्यालय

नांदगाव पेठ, ता. जि. अमरावती.

सामाजिक शास्त्र अभ्यास मंडळाच्या उद्घाटन कार्यक्रमाप्रसंगी
उपस्थित मान्यवरांसह इतिहास अभ्यास मंडळाची कार्यकारीणी

लैंगिक अत्याचार व रॅगींग जागरुकता कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करताना पी.एस.आय. चंद्रापुरे

सावित्रीबाई फुले आदर्श पालक पुरस्कार वितरण सोहळा
श्रीमती कोकिळाताई साकोरे यांना पुरस्कार प्रदान
करताना प्राचार्य डॉ. विजय दरणे

सं.गा.बा. अमरावती विद्यापीठाच्या आंतरमहाविद्यालयीन
खो–खो स्पर्धेच्या विजयी चमूचे अभिनंदन करताना
पद्मश्री प्रभाकरराव वैद्य, प्रा. बी. टी. देशमुख,
संस्थेचे अध्यक्ष श्री. सोमेश्वर पुसतकर

रा.से.यो.च्या विशेष शिबीरात मार्गदर्शन करताना
श्री. राजेश पिदडी, मंचावर उपस्थित रा.से.यो. समन्वयक
डॉ. राजेश मिरगे, प्राचार्य डॉ. विजय दरणे

इंग्रजी वाङ्मय मंडळाचे उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
प्रा. जयंत पराते

स्व. दत्तात्रय पुसदकर शिक्षण संस्था, बुधवारा, अमरावती द्वारा संचालित

स्व. दत्तात्रय पुसदकर कला महाविद्यालय

नांदगाव पेठ, ता. जि. अमरावती.

नॅक तर्फे 'ब' दर्जा मानांकित

ग्रामज्योती

वार्षिकांक २०१७-१८

प्रकाशक

प्राचार्य डॉ. व्ही. डी. दरणे

मुख्य संपादक

प्रा. डॉ. पी. आर. जाधव

Late Dattatraya Pusadkar Arts College

Nandgaon Peth, Tq. Dist. Amravati.

Accredited 'B' Grade by NAAC

VISION

To educate, groom and inspire the rural youths to be the nationalist citizens who would strive to be equipped with highest ethical, ideological, philosophical and intellectual honesty and integrity in their private, public and professional endeavours.

MISSION

To strive to produce self reliant, promising and motivated citizens from rural area committed to contribute their worth in the endeavours of healthy Nation-Building by ensuring the sustenance and enhancement of quality culture of education in the institution.

GOALS

- To ensure credibility, dependability and transparency in various academic and administrative processes.
- To create a learner-centric environment conducive to quality education.
- To promote and motivate faculty to acquire knowledge and technological skills for making teaching and learning processes participatory.
- To evolve a feedback mechanism for students, parents and other stakeholders on quality related institutional processes.
- To evolve a healthy educational culture by organizing inter and intra institutional workshops, seminars on quality related themes.
- To ensure quality improvement by meticulously implementing and documenting various institutional activities.

OBJECTIVES

- To work for the welfare of the common people.
- To prevent atrocities against the ordinary people.
- To promote social, educational and cultural activities for the development of the members of the society.
- To create awareness among the people about superstitious beliefs.
- To conduct Youth Leadership Training Camps, Health Education Programmes, Learning Camps, Literary Meets and various other time relevant socio-cultural competitions.
- To work for the empowerment of women.
- To provide educational facilities for differently abled children.
- To conduct adult education programmes.
- To provide environmental awareness programmes.
- To provide training and industrial programmes for the youth.

* आमचे श्रध्दास्थान *

स्व. दत्तात्रय विठ्ठलराव पुसदकर

मा. श्री. सोमेश्वरजी पुसदकर

अध्यक्ष
स्व. दत्तात्रय पुसदकर शिक्षण संस्था, अमरावती.

माजी सदस्य, व्यवस्थापन परिषद
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती.

From the Principal's Desk

It gives me an immense pleasure that we are going to publish our Annual Magazine 'Gramjyoti' 2017-18.

Gramjyoti is itself a collection of our students literary innovations that evokes the thoughts and poetical ideas of students along with the silent features of the institution.

Our institution, located in rural area, inherently effort to impart innovative facilities of higher education to students, so that they may seek their employment.

With the adhesive support of the college management, we will ensure that the institution will become an ideal institution in future and serve the students in particular and society at large.

I would like to congratulate the Editorial Board of 'Gramjyoti' by their continuous effort it becomes ready to read. I put my sincere gratitude towards the managing body that without their sublime guidance we would not be able to complete 'Gramjyoti'.

Thank you.

Dr. V. D. Darne
Principal

संपादकीय....

२०१७-१८ चा वार्षिकांक 'ग्रामज्योती' आपल्या हाती देताना आम्हाला अतिशय आनंद होत आहे. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या भावनांना शब्दबध्द करुन त्या भावना वार्षिकांकात उमटविणे आणि त्याद्वारे विद्यार्थ्यांमधील सुप्त गुणांना वाव द्यावा हा वार्षिकांक काढण्यामागचा हेतू.

वार्षिकांक म्हणजे विद्यार्थी वर्गाचे लेखन कौशल्य विकसीत करणारा उपक्रम. भाविष्यातील प्रतिभावंत लेखक, कवींच्या निर्मितीसाठीचा प्रयत्न. आपणही काहीतरी लिहू शकतो, मांडू शकतो हा आत्मविश्वास याद्वारे विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होतो. आपल्या भावभावनांना शब्दबध्द करुन ते ग्रामज्योतीत मांडणाऱ्या प्रतिभावंताचे मनःपूर्वक अभिनंदन.

मराठी, हिंदी आणि इंग्रजी आदी भाषेतील हा वार्षिकांक वाचनीय आहे. प्राप्त झालेले सर्व साहित्य प्रकाशित करण्याचा प्रयत्न केला आहे. जागेअभावी ज्यांना स्थान मिळू शकले नाही त्यांनी नाउमेद न होता भविष्यात प्रयत्नरत राहावे.

आज समाजात वाढत चाललेल्या स्त्री-भ्रूण हत्येमुळे मानव जात फार कलंकीत होत आहे. या संदर्भातील अनेक घटना सतत पुढे येत आहेत. स्त्री-भ्रूण हत्या थांबावी, स्त्रीला समाजात मानाचे स्थान मिळावे, स्त्री ही कुटुंबाची आणि समाजाची उद्धारकर्ती आहे. म्हणून तीला फुलाप्रमाणे फुलू द्यावे, उमलू द्यावे. कळीत किंवा फुलात तीचे रुपांतर होण्याआधीच तीला कुस्करुन टाकू नये असा संदेश अनेक कथा व कवितांमधून मिळतो. स्त्रीचे जीवन समृद्ध व सर्वांग सुंदर व्हावे असा संदेश मुखपृष्ठ देते.

'ग्रामज्योती' वार्षिकांक तयार करीत असताना आमच्या संस्थेचे अध्यक्ष तथा संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या व्यवस्थापन परिषदेचे माजी सदस्य मा. श्री. सोमेश्वरजी पुसदकर, सचिव मा. श्री. श्रीकृष्णजी बाळापुरे, उपाध्यक्ष मा. श्री. निद्यानजी बारस्कर, कोषाध्यक्ष मा. श्री. ज्ञानेश्वरजी हिवसे यांचे प्रोत्साहन आणि महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. विजय दरणे यांचे मार्गदर्शन वेळोवेळी लाभले. महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक वृंद व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे सहकार्य तसेच महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल प्रा. विकास अडलोक यांनी या वार्षिकांकाच्या सुंदर, सुबक मांडणी व छपाई साठी केलेले विशेष प्रयत्न यामुळे हा अंक आकारास आला. या सर्वांचे आभार.

आमच्या सर्वांच्या प्रयत्नातून साकारलेल्या 'ग्रामज्योती' वार्षिकांकाचे आपण मनापासून स्वागत कराल, अशी आशा !

- संपादक मंडळ
ग्रामज्योती २०१७-१८

संपादक मंडळ

प्रा. डॉ. पी. आर. जाधव
मराठी विभाग

प्रा. डॉ. गोविंद तिरमनवार
हिंदी विभाग

प्रा. डॉ. पंकज मोरे
इंग्रजी विभाग

प्रा. विकास अडलोक
मुखपृष्ठ व अंतर्गत सजावट

विद्यार्थी संपादक मंडळ

कु. राधिका थोटे
बी.ए.भाग – ३
मराठी विभाग

वेदप्रकाश शुक्ला
बी.ए.भाग – २
हिंदी विभाग

कु. भावना ठवळी
बी.ए.भाग –३
इंग्रजी विभाग

ग्रामज्योती वार्षिकांक २०१७-१८

अनुक्रमणिका

मराठी विभाग

लेख

१)	आव्हान	कु. राधिका थोटे	१
२)	आई थोर तुझे उपकार !	कु. दामिनी कापडे	३
३)	सर्वेऽपि सुखिनः सन्तु	कु. रक्षू राऊत	५
४)	व्यक्तिमत्त्व विकास	कु. दीपाली मानकर	७
५)	एकाग्रतेचे शत्रू	अक्षय बाखडे	९
६)	मनाची श्रीमंती	कु. रेश्मा मोहोड	११
७)	क्षमतांचा विकास	कु. दुर्गा धुर्वे	१३
८)	कुरुप दिसण्यातले सौंदर्य	कु. मंजू राऊत	१५
९)	निर्णय क्षमता	कु. अश्विनी कापडे	१७
१०)	अभ्यास का करायचा?	कु. शुभांगी कळंबे	१९
११)	सर्वांगीण प्रगतीची सोपी युक्ती	कु. धनश्री राजगुरे	२१
१२)	टेक्नॉलॉजी एक व्यसन	कु. मयुरी उमप	२३
१३)	सुख सापळा	कु. प्रियंका तायडे	२५
१४)	मातीतल्या सुगंधाचं गुपित	कु. रेश्मा तायडे	२७
१५)	ग्रंथ – एक अमोल चिरंतन ठेव	कु. राजश्री वाकपैजन	२९
१६)	महासत्तेकडे वाटचाल	कु. अंकिता शिंदे	३१
१७)	बीज अंकुरे अंकुरे	कु. अनुजा मोरे	३३
१८)	तौलनिकता ... आनंदाची, सुखाची?	संदीप गायगवई	३५
१९)	निसर्ग संदेश	कु. करिश्मा मोहोड	३७
२०)	तत्त्वांचे पाईक	कु. किरण जोशी	३९
२१)	प्रार्थनेचे सामर्थ्य	कु. शेवंती धुर्वे	४१
२२)	शुध्द बीजा पोटी, फळे रसाळ गोमटी	प्रद्युम्न आमले	४३
२३)	सावित्री बाईंनीच शाळेत नेलं मला	हर्षद वानखडे	४५
२४)	विश्वातील कोडी	सुरज किर्तकार	४७
२५)	कौशल्य – विकास	सद्दाम शहा	४९
२६)	सृजनाचा उत्सव	अनिकेत कापडे	५१
२७)	इकोफ्रेंडली गणेश	कु. आरती ठाकरे	५३
२८)	पाउले चालती पंढरीची वाट	कु. स्नेहा पानेकर	५५

२९)	मनाचे नाते	शुभम आठवले	५७
३०)	विदर्भाचे नंदनवन चिखलदरा	मनीष दिहाडे	५८
३१)	शिल्पकार	सुरज खवळ	५९

कविता

१)	आयुष्य	कु. दिव्या गायकवाड	२
२)	मन	कु. प्रतिक्षा माहुलकर	२
३)	थेंब थेंब तळे साचे	कु. माधुरी धर्मे	२
४)	मर्म जगण्याचे	कु. दामिनी कापडे	४
५)	आईचा गर्भ	धीरज डोंगरे	६
६)	आई	विपीन कोठार	६
७)	बापाचं मन	कु. वैशाली अडणे	८
८)	आभार शिक्षकांचे	कु. आरती घोंघडे	१०
९)	पाऊस, ती आणि मी	रुपेश हरडे	१२
१०)	येथे जगताना	कु. आरती पारवे	१२
११)	चिंता नाही	कु. किरण कळंबे	१२
१२)	भावना तू जपावी	ऋषिकेश नागापुरे	१४
१३)	आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं	कु. वैष्णवी तायडे	१६
१४)	नेमके निवडून घ्या ज्ञान	कृणाल शिखरे	१६
१५)	एक प्रयास	कु. राणी साकोरे	१८
१६)	नारी शक्ती	कु. प्रगती कठाणे	१८
१७)	मराठी शब्दातील आदर	कु. प्रीती शेंडे	३२
१८)	माणुसकी	प्रफुल्ल गवळी	४६
१९)	प्रयत्न	कु. पल्लवी धोपटे	४६
२०)	चांगलं व्यक्तिमत्त्व	कु. समीक्षा धनसुईकर	५०
२१)	आयुष्याचा चित्रपट	कु. अश्विनी बेहरे	५२
२२)	मित्र पाहिजे असा	धीरज डोंगरे	५६
२३)	फरक विचारांचा	कु. समीक्षा कापडे	५६

चारोळी

शुभम कोहळे – ४, कु. पूजा समरित – १४, कु. प्रतीक्षा मेश्राम – २०, ऋषिकेश मोहोड – २०, कु. अश्विनी ठाकरे – २२, कु. शुभांगी खोब्रागडे – २२, वैभव नागापुरे – २२, प्रशांत मोहोड – २२, कु. प्रणाली भटकर – २२, विक्रम भगत – २४, कु. शिवानी केवतकर – २४, कु. किरण ठाकुर – ४२, कु. वर्षा गोटे – ४२, कु. मोनिका पवार – ४२, कु. तेजस्विनी वाघ – ४४,

योगेश कापडे – ४४, कु. चैताली बिजवे – ४४, कु. दीपाली धस्कट – ४८, भूषण भगत – ४८, शैलेश सोनोने – ४८, अक्षय धर्मे – ४८, कु. स्नेहाली जवंजाळ – ४८, कु. कोमल अंभोरे – ४८, कु. वैशाली अडने – ४८, कु. दिपाली तायडे – ५२, कु. निकिता कापडे – ५२, विशाल तायडे – ५२, कु. भावना ठवळी – ५४, कु. रोशनी पोकळे – ५४, कु. काजल कांडलकर – ५४, कु. पल्लवी पाचघरे – ५४, कु. पार्वती पवार – ५४, कु. वैष्णवी फाळके – ५६, कु. माधुरी मगर – ६०, कु. स्वाती बैस – ६०, कु. मयुरी गणोरकर – ६०, कु. प्रियंका मोकलरकर – ६०, पवन जाधव – ६०,

एस.एम.एस.

कु. निशा पाढेण – ३४, कु. पल्लवी तंबाखे – ३४, कु. पद्मा गवई – ३४, कु. मयुरी वाहाने – ३४, कु. वैशाली मेटांगे – ३४, शुभम नाकाडे – ३४, कु. जयश्री शेंदरकर – ३६, कु. निकिता घाटे – ३६, कु. मोनाली सावरकर – ३६, कु. शुभांगी माहोरे – ३६, कु. प्रतिक्षा उके – ३८, कु. विवेका राऊत – ३८, कु. पल्लवी तायडे – ३८, अंकित कापडे – ४०, कु. शुभांगी सुंदरकर – ४०, कु. पुनम बिरे – ४०, कु. पूजा कळसकर – ४०, कु. पूजा चिरडे – ४२, कु. प्रियंका राऊत – ४२, कु. ललिता उके – ४२,

विनोद

कु. राणी साकोरे – २६, राहुल मेकळे – २६, अनिकेत कापडे – २८, सुरज किर्तकार – २८, राजू मरसकोल्हे – ३०, कु. कोमल सिंघनजुळे – ३०, शुभम तिजारे – ३२, अक्षय वाडीभस्मे – ३२,

हिंदी विभाग

१)	स्वराज्य	आकाश सोनोने	६१
२)	गुरुजी	राहूल मेकळे	६१
३)	माँ	कु. वैशाली अडणे	६२
४)	याँद आयी	विपिन कोठार	६२
५)	वाह रे इंसान	कु. दिपाली धस्कट	६२
६)	बेटी	कु. दिपाली धस्कट	६३
७)	युवा योध्दा	भूषण भगत	६३
८)	राह तकतो जब बेटी मिले	कु. राणी साकोरे	६४
९)	मंजर बदल गया	कु. अश्विनी बेहरे	६४
१०)	नारी	कु. शितल देशमुख	६४
११)	हम समझे थे	कु. माधुरी यु. धर्मे	६५
१२)	रहिम के दोहे	अंकित कापडे	६५

१३)	कबीर के दोहे	हर्षद वानखडे	६६
१४)	तुलसी दासजी के दोहे	राजू मरस्कोल्हे	६६
१५)	सुविचार		६७
१६)	शायरी		६८

English Section

1)	Be Positive	Roshani S. Pokle	69
2)	Turn off the T.V.	Ku. Manisha S. Sonone	70
3)	For Bright Future	Ku. Dipali V. Dhaskat	70
4)	Thought	Ku. Dipali V. Dhaskat	70
5)	P stands for	Madhuri Y. Dharme	70
6)	The Power of Women	Arti A. Gadge	71
7)	What is Life?	Rani K. Sakore	72
8)	Life	Vaishali Adne	72
9)	Johnny, Johnny	Shital S. Deshmukh	72
10)	Preparation is the secret of success	Ku. Bhawana V. Thawali	73
11)	Behaviour	Radhika S. Thote	74
12)	My Mother	Ku. Harsha Sakore	74
13)	To My Beloved Motherland India	Nutan Wankhade	74
14)	My favourite personality- 'Shakespeare'	Bhushan Bhagat	75
15)	Friendship	Vishal V. Tayde	75
16)	Friend	Shailesh S. Sonone	76
17)	Money	Dhiraj Dongre	76
18)	Word - Fantasy	Saddam Shah	76
19)	The Great Truth	Ku. Nilima Chopkar	76

* **सत्र २०१७-१८ मध्ये महाविद्यालयामध्ये राबविलेले विविध उपक्रम** **७७-८४**

टीप : वार्षिकांक 'ग्रामज्योती' मध्ये प्रकाशित झालेल्या लेखनाशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

मराठी विभाग

आव्हान

कु. राधिका थोटे
बी.ए. भाग ३

आजच्या तरुण पिढीपुढे खूप मोठी आव्हाने आहेत, अपेक्षा आहेत. स्वातंत्र्यपूर्व काळात तरुणांपुढे फक्त मातृभूमी स्वतंत्र करावी, एवढेच पण महत्त्वाचे आव्हान होते. पारतंत्र्याच्या शृंखला तोडून भारत मातेला पारतंत्र्यातून मूक्त करणे, हेच डोळ्यापुढे ध्येय होते. ते कठीण कार्य करीत असताना कित्येक तरुणांनी चांगल्या नोकऱ्या सोडल्या. कित्येकांनी घरदार सोडले, आणि स्वातंत्र्य लढ्यात उड्या घेतल्या. कोणी लाठ्या खाल्ल्या, कोणी फटके खाल्ले, कोणी गोळ्या खाल्ल्या. कित्येक जण तुरुंगात गेले, तर अनेक जण फाशी गेले. त्यांच्या रक्ताळलेल्या शरीराची किंमत त्यांनी दिली, आणि पुढील पिढीसाठी मंगलमय, स्वातंत्र्याची पहाट उगवली.

आजच्या पिढीपुढे, तरुणांपुढे आव्हाने वेगळी आहेत. अनेक जण अथक प्रयत्न करुन यशाच्या शिखरावर जात आहेत, जात राहतील. काही जण अवकाशात भराऱ्या मारतात तर काही जण एव्हरेस्टवर तिरंगा फडकवतात. कित्येक जण मेडिकल, शैक्षणिक क्षेत्र, संरक्षण शेती इत्यादी क्षेत्रात मोलाची भर घालतात. तरुणीही या सर्वच बाबतीत मागे नाहीत.

नवीन नवीन तंत्रज्ञानात रोजच भर पडत आहे. शक्तीचा उपयोग कसा करायचा, याचा बोध तरुण–तरुणींनीच घ्यायचा आहे. मोहाच्या एका क्षणानेही उभे आयुष्य राख होऊ शकते. अग्नी दुसऱ्याचे घर जाळण्यास जसा उपयोगी पडतो, तसा स्वत:साठी आणि दुसऱ्यांसाठी अन्न तयार करण्यासही उपयोगी पडतो. दुसऱ्यावर दगड फेकता येतो पण तेच दगड सुंदर इमारती बांधण्यासाठीही वापरता येतात ते दगड कोरुन देवदेवतांच्या मूर्तीही तयार करता येतात. दुसऱ्यांच्या घरांवर, गाड्यांवर दगड फेकल्याने शरीर, डोकी फुटतात, शरीर रक्तबंबाळ होते. तोडफोड केल्याने नुकसान इतरांचे तर होतेच पण सरकारचे, देशाचे होते. पर्यायाने आपले म्हणजेच जनतेचेच होते. याबद्दल सर्वत्रच तिरस्कार होते. पण केले तर जनतेच्या मनात ते हात चिरंतन राहतात. भले त्यांची नावे माहीत नसोत. ताजमहल, सुंदर लेणी, शिल्प निर्माण करणारे हात आज आपणास माहीत नाहीत. पण त्या निर्मिती करणाऱ्यांबद्दल आदर मात्र मनामनात चिरंतन आहे. चांगले काय, वाईट काय हे आपणास कळते. त्याप्रमाणे आपण वागावे. जो तो आपापला निर्णय घेण्याइतका सूज्ञ आहे.

आज टी.व्ही., मोबाईल, इंटरनेट, वेगवान बाईक्स, अत्याधुनिक कारस् यामुळे तसेच कित्येक जण व्हॉटस् ॲप, फेसबुक यामध्ये आपला मौलिक वेळ वाया घालवतात, असे वाटते. इंटरनेटच्या मोहजाळात अडकून पडतात. कशाला, किती वेळ दयायचा, याचे तारतम्य बाळगायला हवे. कित्येक जणांनी सेल्फी काढताना स्वत:चे जीवही गमावलेले आहेत. कोणत्याही गोष्टीचा अतिरेक झाला, की ते व्यसन होते. आज आपण रस्त्याने जाताना गाडी चालवताना, बाईक चालवतांना कित्येक जण मोबाईलवर बोलताना पहातो. त्याचे दुष्परिणाम, अपघातात झालेले पहातो. सुंदर कोवळी पिढी अशी कोमेजून जावू नये असेच अनेक जणांना वाटते.

तरुणांनी मोहाबद्दल अनासक्ती बाळगावी, मनाचा मोठेपणा दाखवून उदारवृत्ती ठेवावी, स्वभावात सर्वाठायी लीनता असावी, गुरुवर्यांप्रती शिक्षकांप्रती निश्चल निष्ठा असावी. सदविचार मनी बाळगावा, सत्कर्म, परोपकार यासाठी देह चंदनाप्रमाणे झिजवावा अशी संतांची शिकवण आहे. आपणास पटेल, शक्य वाटेल त्याप्रमाणे या संतवचनांचा जरुर स्वीकार करावा. हेच आवाहन आपला तारुण्यांतील प्रवास आपले ध्येय यशस्वी होवो, हीच सदिच्छा.

*****

आयुष्य

माणसाने एकदम
सुखाने आयुष्य जगावे
काल आपल्याबरोबर काय घडलं
याचा विचार करण्यापेक्षा
उदया आपल्याला काय घडवायचं आहे
याचा विचार करा.
कारण आपण फक्त गेलेले दिवस
मोजण्यासाठी नाही, तर उरलेले दिवस
आनंदाने घालवायला जन्माला आलोय.

कु. दिव्या गायकवाड
बी.ए. भाग १

मन

मनाची सहजावस्था
प्रयत्नपूर्वक रुजवावी
धीर गंभीर मनासाठी
आयुष्यभर टिकवावी
सहजावस्था कमी होताच
मन चंचल भेकड बनते
स्वभावाला आकार देणे
मग मात्र अवघड बनते
शरीरशुध्द साक्षेपाने
मनप्रेरणा होत जाते
आचारसीध्द व्यक्तीसमोर
परिस्थिती गुलाम होते .... !

कु. प्रतिक्षा माहुलकर
बी.ए.भाग १

थेंब थेंब तळे साचे

आता एकच पर्याय आपल्या हाती
पाणी अडवा, पाणी जिरवा
हाच संदेश पोचू हया जनी
पाण्याचा प्रत्येक थेंब
जमिनीत जिरवा
भूगर्भातील पातळी
वरवर वाढवा
शाळेतही एक पाण्याचा
नेहमी पाठ गिरवा
गावा-गावात उपयोग हॅडपंपाचा
उपयोग करु कमी पाण्याचा
सारे जण मिळून
जलसंवर्धन घडवून आणू
पाणी साचे जीवन साचे
थेंब थेंब तळे साचे
अशुध्द पाण्याचा करुन निचरा
तुषार आणि ठिंबक शेतात वापरा
कमी श्रम, जास्त पीक
हरित क्रांती घडवून येई.

कु. माधुरी धर्मे
बी.ए.भाग ३

आई थोर तुझे उपकार !

कु. दामिनी कापडे
बी.ए. भाग २

'आत्मस्थित ईश्वराचे प्रत्यक्ष प्रगट रुप म्हणजे आई. आई हा प्रत्येकाच्या जिव्हाळ्याचा विषय असून प्रत्येकाच्या अंतकरणातला एक कप्पा तिने व्यापलेला असतो. अन् ती जागा अन्य कुणीही घेऊ शकत नाही. म्हणून, आकाशाचा कागद, समुद्राची शाई व वृक्षाची लेखणी केली तरी तिचा महिमा लिहून होणार नाही.'

'मातृदेवो भव । पितृदेवो भव' या प्रार्थनेत मातेलाच अग्रस्थान दिलेले आहे. गीतेत सुध्दा पिता, बंधू, सखा या सर्वांच्या आधी 'त्वमेव माता' हाच शब्द आलेला आहे. भारतीय संस्कृतीत आईचे महत्व सांगितले आहे. श्री मारुती स्त्रोतात पहिल्याच श्लोकात मारुतीला 'अंजनीसूता' असे संबोधले आहे.

संत हृदयसम्राट, श्री ज्ञानेश्वर महाराज हे संपूर्ण विश्वाची 'माऊली' म्हणून प्रसिध्द आहे. त्यांना स्वत:ला मातृसुख अल्पकालच लाभले. मातेच्या आपल्या अपत्यावरील निर्व्याज, निरपेक्ष, निस्वार्थी प्रेमाबद्दल ज्ञानेश्वर महाराज म्हणतात, आपल्या स्तनात असलेले दूध काही आईला आपल्याच ठिकाणी ठेवावे असे वाटत नाही. आपल्या लेकरांची ते पिऊन तृप्ती व्हावी, यातच तिचा खरा आनंद असतो. केवळ मनुष्यच नव्हे तर इतर पशुपक्षातही मातेचे आपल्या पिल्लांवर नितांत प्रेम, माया असते. मातृभक्तीचे महामंगल स्त्रोत म्हणजे साने गुरुजींचा 'श्यामची आई' हा मराठी साहित्यातला महान ग्रंथ. अनेक पिढ्या या ग्रंथामुळे सुसंस्कृत होत आहेत.

पाश्चात्य संस्कृतीतही मातेची महती निश्चितच आहे. ब्रिटनमध्ये केवळ पाचशे वर्षापूर्वी म्हणजे सोळाव्या शतकात 'मातृदिन' साजरा करण्यास प्रारंभ झाला. तेथे इस्टर संडेच्या तीन आठवडे आधी जो रविवार येतो, तो दिवस 'मातृदिन' म्हणून पाळतात. त्यामुळे ब्रिटनमध्ये ही तारीख दरवर्षी बदलते. मात्र युरोपमधील बहुतांश देशात आणि अमेरिकेतही मे महिन्याचा दुसरा रविवार हा 'मातृदिन' म्हणून निश्चित केलेला आहे. अमेरिकेत सुमारे शंभर वर्षापूर्वी म्हणजे १९१४ पासून मातृदिन साजरा करण्यास सुरुवात झाली. तेथे अनेक मातांनी 'मातृसंघटना' स्थापन केली व तत्कालीन राष्ट्रपती विल्सन यांना एक निवेदन देऊन 'मातृदिन' पाळण्यासाठी एक अधिकृत ठरावच पारित करुन घेतला. जानेवारी २०१७ मध्ये अमेरिकेचे विद्यमान राष्ट्रपती डोनाल्ड ट्रम्प यांनी बायबलच्या दोन प्रतींवर हात ठेवून राष्ट्रपती पदाची शपथ घेतली. त्यापैकी एक प्रत भूतपूर्व अध्यक्ष लिंकन यांनी वापरलेली होती, तर बायबलची दुसरी प्रत सुमारे साठ वर्षापूर्वी, डोनाल्डच्या आईने त्यांना भेटस्वरुप दिलेली प्रत होती असे हे आईप्रेम ! अशीही मातृभक्ती ! मातृनिष्ठा !

रामायणातील एक घटना कौसल्येच्या असीम धैर्याचे उत्कृष्ट उदाहरण आहे. कौसल्या, रामाच्या राज्यभिषेकाची मधुर स्वप्ने बघत असतानाच तिच्यावर प्रचंड आघात झाला. दशरथाने कैकेयीला दिलेल्या वरांची पूर्तता करण्यासाठी रामाऐवजी भरताला राज्यभिषेक करावयाचा होता. कौसल्या हे सहज करु शकली असती. राम राजा न होईना का, पण किमान त्याच्या सहवासास तरी कौसल्या मुकली नसती. मात्र रामाला वनवासात जावेच लागणार या भीषण वास्तवतेने कौसल्येला तिच्यावर कडाच कोसळल्यासारखे झाले. एखाद्याने अमृताचा पेला ओठाशी न्यावा व कोणीतरी तो हिसकावून घ्यावा, आणि विषाचा पेला त्याच्या तोंडाशी

नेऊन विषाचा घोट घेणे, त्याला जबरदस्तीने भाग पाडावे अशीच काहीशी कौशल्येची स्थिती झाली. मात्र वचनपूर्तिसाठी, नितिमूल्यांची जपवणूक करण्यासाठी कौसलेने आपल्या हृदयावर दगड ठेवून रामाला वनवासात पाठविले. अशा प्रसंगी एका मातेने दाखविलेले प्रचंड मनोधैर्य निश्चितच कौतुकास्पद, अभिमानास्पद आहे.

आजही काही वेळा माता, आपले मन, हृदय वज्रापेक्षाही कठोर करतात. एखाद्या आईचे तरुण अपत्य अपघातात मृत्युमुखी पडते. एखाद्याचे अपत्य ब्रेन डेड अशा स्थितीत असते. एखादे अपत्य दुर्धर रोगाने अकालीच मरण पावते. अशा अपत्यांचे डोळे, किडनी किंवा इतरांना उपयोगी पडतील असे सर्व अवयव निर्मोही, निर्लोभी वृत्तीने गरजूंना दान करणाऱ्या अनेक माता समाजात दिसून येतात. अशा मातांच्या मनाची चलबिचल होत नसेल काय? पण सामाजिक बांधिलकीची जाणीव या मायेच्या भावनेवर विजयी मात करते. ज्या कोणाला डोळे दिले असतील, किडनी दिली असेल, त्या व्यक्तीमध्येच या धैर्यमूर्ती माता आपल्या अपत्याला निरंतर बघत असतात.

अशा या त्यागी, महान मातांबाबत 'तेथे कर माझे जुळती .....' एवढेच मी म्हणेन.

*****

मर्म जगण्याचे

आपणच आपले दु:ख झेलीत जावे
पडावे, रडावे परि न ढळावे
साज काट्याचा कुणी चढविला आपल्या
तरि न फुलांना आपण कधी छळावे
अंधार कापीत बळ बाहुत घ्यावे
उजेडाच्या वातीला त्यांच्या मार्गात धरावे
देण्याचे सुख मातीला पुसावे
फाटक्या झोळीतही सामर्थ्य असावे
अन्यायाविरुध्द कधी रक्त गोठावे
मायेची उब करावी पिडीतांच्या नावे
इतरांसाठी कसून जीवन जगावे
जीवनच काय पण मरणही भोगावे
स्वत:ला हरवूनही दुसऱ्यांना सावरावे
अरे ! मर्म जगण्याचे हे असेच असावे.

कु. दामिनी कापडे
बी.ए. भाग २

चारोळ्या

आपण म्हटल्याने कधी कोणी
आपलं होत नसतं
रक्ताच्या नात्यापेक्षाही
मैत्रीचं नात श्रेष्ठ असतं.

नेत्र सांगे स्मरणात तिच्या
रात्र रात्र जागू नको
भूक सांगते पोटामधली
तिच्या मागे लागू नको.

शुभम कोहळे
बी.ए. भाग १

सर्वेऽपि सुखिनः सन्तु

कु. रक्षू राऊत
बी.ए. भाग ३

सॅन्ट क्लॉझ म्हणजे ख्रिसमसच्या रात्री मुलांना खेळणी इत्यादी भेट देणारा लाल पोशाख व शुभ्र दाढी असलेला काल्पनिक वृध्द पुरुष या सॅन्ट क्लाझकडे मुले बक्षिसे, भेटी मागतात. ह्या भेटी प्रामुख्याने भौतिक सुखे देणारी, वाढवणारी असतात. या पारंपरिक बक्षिसांपेक्षा सर्वस्वी वेगळी प्रकारची भेट सॅन्ट क्लाझकडून अपेक्षा करणाऱ्या एका असामान्य अलौकीक अशा सात वर्षाच्या मुलाची लाखात एक अशा आरुष आनंद या भारतीय वंशाच्या ही आगळीवेगळी व इतरांना प्रेरणादायी ठरावी अशी कहाणी. भारत मातेच्या या सुपूत्राच्या सदिच्छेची बातमी, पुण्याच्या दि. १७ डिसेंबर २०१६ च्या दै. इकॉनॉमिक टाईम्समध्ये प्रसिध्द झालेली आहे.

आरुष सध्या इंग्लंडमधील नॉटिंगहॅम हायस्कूलमध्ये तिसऱ्या इयत्तेत शिकत आहे. त्याचे वर्गशिक्षक रिचार्ड मिलर यांनी वर्गातल्या मुलांना, सॅन्ट क्लॉझकडून नाताळ निमित्ताने, त्यांना हव्या असलेल्या बक्षिसभेटींची एक यादीच करावयास सांगितली. मिलर गुरुजींनी आरुषची यादी बघितली. तेव्हा त्यांना सुखद आश्चर्याचा धक्काच बसला. ते स्तंभितच झाले. आरुषने लिहीले होते, सॅन्ट बाबा, गेल्या अनेक वर्षाच्या युध्दाने बेचिराख व उध्वस्त झालेल्या सिरिया देशात पुनश्च शांतता प्रस्थापित होऊ दे. त्यांची भरभराट होवो ... हीच माझी तुमच्याकडे आवर्जून मागणी आहे. फक्त सिरियातच नव्हे तर भारत, पाकीस्तान यासारख्या देशातही दहशतवादी हल्ल्यात बहुधा रोजच अनेक निरपराधी बालके त्यांचे माता, पिता नाहक मृत्यूमुखी पडतात. अशी दुष्कृत्ये होऊ नयेत, सर्वांना निर्भयतेने आनंदी जीवन जगता यावे, अशी माझी इच्छा आहे ती तू पूर्ण करचं.

आरुषने पुढे लिहीले होते, सॅन्ट बाबा, मी जागतिक महायुध्दाबद्दल तसेच त्या युध्दात शत्रूने जपानमध्ये टाकलेल्या अणुबॉंबमुळे झालेला भीषण हाहाःकार तेथे झालेले मृत्येचे तांडव याही बाबत मी वाचलेले आहे. एकूणच युध्दाबद्दल माझ्या मनात तीव्र तिरस्कार निर्माण झालेला आहे. तेव्हा आता जगात कुठेही युध्द होऊ नये, सर्वत्र शांतता असावी, भरभराट व्हावी अशी माझी तुझ्याकडे आणखी एक मागणी आहे. माझी ही इच्छा सफल व्हावी, हेच माझे आग्रहाने मागणे बाकी मला दुसरी कसलीच इच्छा नाही, मागणी नाही. दुसरी काहीही भेट नको. सॅन्ट क्लॉझकडून आरुषने अकल्पित अशा केलेल्या मागण्या वाचून मिलर गुरुजी गहिवरले. सात वर्षाच्या एका चिमुरड्याचा जगाबद्दल एवढा सहानुभूतिपूर्ण विशाल दृष्टीकोन अगदी विरळाच. एवढ्या कोवळ्या वयाचा बालक स्वतःच्या भौतिक सुखाच्या मागण्यांबाबत इतका निर्लोभी असावा हे त्यांना अकल्पित व खूपच कौतुकास्पद वाटले. मनापासून, अंतकरणपूर्वक लिहीले होते याची मिलर गुरुजींना पूर्ण खात्री पटली.

भारतीय संस्कृती आरुषच्या पेशीपेशींमध्ये भिनलेली दिसते. सुमारे आठशे वर्षापूर्वी भारतातच जन्मलेल्या संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वर माऊलीने अवघ्या सोळाव्या वर्षी 'दुरितांचे तिमिर जावो' अशी देवापुढे करुणा भाकली. साधारणतः अशीच इच्छा सात वर्षाच्या आरुषने सॅन्ट क्लॉझ या एका देवदेताकडे केलेली आहे. हे सर्व त्या त्या व्यक्तीवर होणाऱ्या संस्काराचे भव्य दिव्य परिणाम. सर्वांचे भले इच्छिणाऱ्या आरुषला दीर्घायुष्य लाभून त्याची हीच वृत्ती कायम रहावी हीच सॅन्ट बाबांची मागणी होती.

आईचा गर्भ

किती मंद तो प्रकाश तुझ्या गर्भामध्ये होता
स्वर्गाला तो काळ माझ्या भोवतीला होता
एकटाच मी अन माझ जग तूच होतीस
या भयान जगापासून मला लपवून तू होतीस
तुझ्या हृदयाचा आवाज किती मधुर तो होता
तुझ्या प्रत्येक स्पंदनावर
माझा छोटा जीव होता
तुला मला जोडणारी एक कोमल दोर होती
तुझी नाळ ती जणू वेल मला लपटलेली होती
तुझा आवाज येता ओठ माझे हसायचे
कान माझे मात्र तुझ्या आवाजाला तरसायचे
तू स्वत:ला किती किती जपायचीस
मी जगाव म्हणून तु किती किती मरायचीस
जन्म मला देतांना किती सोसले तू त्रास,
पण मी जगाव फक्त हाच तुझा ध्यास
गर्भातले ते महीने पुन्हा येणार नाही
पण आई मी अजूनही तुझ्याशिवाय
जगू शकणार नाही.

धीरज डोंगरे
बी.ए. भाग ३

आई

रक्त मासाच्या गोळ्यात
जपून ठेवते तू पोटात
सोसुन कित्येक यातना
आणलेस मला जगात ... ।। १ ।।
भूक माझी भागवली
स्वत: उपाशी राहून
आई मला तू जपले
संकटाशी सामना करुन ... ।। २ ।।
देवाला नमन करताना
तुझा चेहरा आठवतो
देवापेक्षा महान आई तू
मनात तुलाच साठवतो ... ।। ३ ।।
पर्वतासारखी उभी तू
रक्षण माझे करण्यास
पाहून तुझी जिद्द आई
बळ येई मला जगण्यास ... ।। ४ ।।
आई कधी तू सावली
कधी रखरखते ऊन
शिस्त लावण्यास मला
जगलीस कठोर होऊन ... ।। ५ ।।
चुकीच्या वाटेने जाताना
नेहमी मला अडविले
सत्याचा मार्ग दाखवत
आई तू मला घडविले ... ।। ६ ।।
अपूरा आहे जन्म
सेवा तुझी करण्यास
आई, शिकविले मला तू
माणूस म्हणून जगण्यास ... ।। ७ ।।
तू लावलेल्या शिस्तीमुळे
आहे समाजात मान
आहे तुझा मी लेकरु
वाटतो मला अभिमान ... ।। ८ ।।

विपीन कोठार
बी.ए. भाग २

व्यक्तिमत्त्व विकास

कु. दीपाली मानकर
बी.ए. भाग ३

बाह्य व्यक्तिमत्त्व व्यक्त होते ती व्यक्ती. अव्यक्तातून सृष्टी व्यक्त होते. गर्भधारणेच्या अगोदर ते अस्तित्व कोठे असू शकेल? व्यक्तीसुध्दा अव्यक्तातून व्यक्त होते, असे म्हटले तर ते योग्य आहे का? वटवृक्षाचा अफाट पसारा एका अतिसूक्ष्म बी मधून तयार होतो पण ती बी फोडली तर त्यात, पोकळीच असते. 'व्यक्त होणारी व्यक्ती' ही आपल्या शरीराने व त्या देहाकडून होणाऱ्या वर्तणुकीने व्यक्त होते पण ज्या मनाच्या इच्छेनुसार हे वर्तन होते ते मन तर दाखविता येत नाही, अव्यक्तच राहाते. म्हणून व्यक्तिमत्त्व विकास साध्य करायचा असेल तर व्यक्त आणि अव्यक्ताचा विचार करायला हवा, शारीरिक ठेवण (उंची, रंग, चेहरा, भाव इत्यादी) आणि व्यक्तीचे लोकांना दिसणारे वर्तन (स्वभाव, सवयी, गुण आणि अवगुण) या गोष्टीतून बाहय व्यक्तिमत्त्व साकार होते.

बाहय व्यक्तिमत्त्व विकास :–

शरीराचा रंग व ठेवण, बुध्दी इत्यादी गोष्टी घेऊन व्यक्ती जन्माला येते. या गोष्टी तिला आनुवांशिकतेने मिळालेल्या असतात. व्यक्तीकडे असलेल्या उपजत अशा बाबींना जैविक बीजे म्हणता येईल. जीवन जगत असतांना विविध बाह्य घटकांचा, प्रामुख्याने सामाजिक घटकांचा व्यक्तीच्या विकासावर परिणाम होत असतो. जैविक बीजे आणि बाह्य घटक यांच्यातील आंतरक्रियेचा परिपाक म्हणजे व्यक्तीचे व्यक्तिमत्त्व होय. अर्थात व्यक्मित्त्व विकासात आनुवंशिकता आणि वातावरण या दोन्हीशी संबंधीत घटकांचा वाटा असतो. व्यक्तीमत्व विकासात वाटा असणारे काही घटक पुढीलप्रमाणे –

बाह्य व्यक्तिमत्त्वाचा विकास :–

काही व्यक्तींना उंच धिप्पाड तर काहींना कमी उंचीचे कृश शरीर लाभलेले असते. काही व्यक्तींचे शरीर सुडौल आणि व्यंगरहीत असते तर क्वचित काहींच्या बाबतीत शारीरिक व्यंगे असू शकतात. व्यक्तिच्या शरीर रचनेचा तिच्या व्यक्तिमत्त्वावर चांगला अथवा वाईट परिणाम होतो. उत्तम शरीरयष्टी व आकर्षक चेहरा असणाऱ्या व्यक्तींचा इतरांवर लवकर प्रभाव पडतो. उत्तम शरीर संपत्तीच्या बळावर व्यक्ती नेता बनू शकते.

व्यक्तिमत्त्वात सुधारणा करण्याच्या दृष्टीने खालील सूचना लक्षात ठेवणे व त्यावर अंमल करणे उपयुक्त ठरेल.

व्यायाम आणि नियमित सकस आहार घेऊन व्यक्तिला आपले शरीर निकोप व पिळदार बनविता येते. काळा रंग व नाक, डोळे रेखीव नसूनही व्यक्तीचे जर शरीर सुदृढ आणि पिळदार असेल तर त्यांची इतरांवर छाप पडणारच. आपण योग्य ते कपडे परिधान केले असेल तर आपले व्यक्तीमत्व उठून दिसते. शरीर स्वच्छ ठेवणे, योग्य केशरचना करणे, नीटनेटके कपडे वापरणे हे प्रत्येकाच्या स्वाधीनच आहे. या गोष्टीमुळे व्यक्तिमत्त्व उठून दिसते.

नेहमी हसतमुख असणारी व गोड बोलणारी व्यक्ती आपल्याला आवडते. सदासर्वदा कपाळावर आठ्या असलेल्या व्यक्तीचा सहवास आपल्याला आवडत नाही. आपली वृत्ती आनंदी ठेवणे व गोड बोलणे फारसे कठीण नाही. इतरांना आवडेल असे काही ना काही प्रत्येकाला करता येईल व स्वत:च्या व्यक्तिमत्त्वाचा दर्जा सुधारता येईल.

व्यक्तिमत्त्व सुधारण्याचा प्रयत्न करीत असताना स्वत:ला चांगले ओळखलेले असणे जरुरीचे आहे. स्वत:च्या कुवतीची दखल न घेता, कुठलाही प्रयत्न न करण्यापूर्वीच 'मला जमणार नाही' असा ग्रह करुन घेणे हे बरोबर नाही. प्रत्येक व्यक्तिला आपल्या जवळील व्यक्तिमत्त्व गुणांची दखल घ्यावी आणि ती वाढीला लावण्याचा कसून प्रयत्न करावा. आपल्या व्यक्तिमत्वाच्या विकासासाठी तसेच सुधारणेसाठी इतरांच्या मदतीची आवश्यकता असते, हे लक्षात ठेवावे. प्रत्येक व्यक्तिला स्वत:चे मूल्य असते. इतरांचा आपल्यावर परिणाम होतो तसा आपला इतरांवर परिणाम होत असतो. इतरांच्या सहवासात राहून समाजातील आपले मान्यतामूल्य वाढविण्याचा सतत प्रयत्न केला पाहिजे. कोणतेही काम प्रयत्नाने साध्य होते. माझ्याच्याने हे काम जमणार नाही हा न्यूनगंड काढून टाकून कामासाठी प्रयत्न केले तर कोणतेही अवघड काम सहज करु शकतो.

थोडक्यात असे म्हणता येईल की, निसर्गदत्त बाहय शारीरिक व्यक्तिमत्त्व जसे असेल तरी योग्य आत्मनिरीक्षण, तज्ज्ञांचे मार्गदर्शन या आधारे व्यक्तीने जर प्रामाणिक आणि सातत्यपूर्ण प्रयत्न केले त्यानुसार वर्तन झाले तर प्रतिकुलतेचे रुपांतर अनुकूलतेत करता येते. हे समजायला सोपे असले तरी प्रत्येकाच्या बाबतीत असे समजूतदारपणाचे वर्तन घडेल याची खात्री देता येत नाही. माझ्या योग्य व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी मला माझ्या वर्तनावर भर देणे गरजेचे आहे. माझे वर्तन माझ्या इच्छा, भावना, विचार व बुध्दीच्या आधारावर ठरते हे जर मान्य केले तर हा 'मी' कोण? याचा शोध घेणे अनिवार्य ठरते.

*****

बापाचं मन

घरामधला कर्ता बाप
जेव्हा येतो बाहेरुन,
पाळलेली मांजर सुध्दा
आनंदाने जाते शहारुन
मॅव मॅव करत बिचारी
फिरते साऱ्या घराला,
पण ते प्रेम कळत नाही
पोटच्या त्या पोराला ।।
मालकाला बघून कुत्रा
झेपाऊन घेतो ओढ,
साखळी दाटे मानेला
कमी होत नाही वेड
शेपटाचा गोंडा घोळून
घुटमळते ते दाराला,
पण ती ओढ कळत नाही
पोटच्या त्या पोराला ।।
बाप असतो जरा जरा
नारळाच्या फळावानी,
बाहेरुन कठोर भासे
आतमध्ये गोड पाणी
पावसाचं महत्त्वसुध्दा
कळेना झालंय मोराला
तसाच बाप कळत नाही
जीवंतपणी पोराला ।।

कु. वैशाली अडणे
बी.ए. भाग ३

एकाग्रतेचे शत्रू

अक्षय बाखडे
बी.ए. भाग ३

एकाग्रता म्हणजे हातातील कामात संपूर्ण मन गुंतवणे. हातात पुस्तक आणि मन मात्र क्रिकेटच्या बॅटवर, याचा अर्थ मन परिक्षेशी संलग्न विचार करत नाही, ही एकाग्रता नव्हे. ज्यावेळेला तुम्ही लिहीत असता, त्यावेळेला फक्त लेखनाविषयीचे चिंतन केले पाहिजे. टी.व्ही., क्रिकेट, खेळ, गाणी, इंटरनेट, फोन इत्यादी अनेक अडथळे अभ्यास करताना निर्माण होतात व त्यामुळे अभ्यासात एकाग्रता होत नाही. अशी तक्रार अनेक पालक व विद्यार्थी करतात. त्यासाठी त्यांनी जाणीवपूर्वक खालील प्रयत्न केल्यास त्यांना यश निश्चितच मिळेल.

१) आळस :–

एकाग्रतेचा सर्वात मोठा शत्रू आळस हा आहे. बेशिस्त विद्यार्थी बहूतेक वेळ आळसात घालवतात. शारीरिक व्यायामाचा अभाव. त्यामुळे इंद्रियांची क्षमता कमी होते. मनातील उत्साहही कमी झाल्यामुळे सजगता कमी होते व हताशपणा निर्माण होतो. आळशी व्यक्तिला विद्या कोठून मिळणार? विद्येशिवाय धन कोठून मिळणार? निर्धनाला मित्र कोठून मिळणार? आणि मित्रांशिवाय सुख कोठून मिळणार? अशारितीने सगळ्यात घातक शत्रू आळस हा आहे.

निरर्थक बोलणे :–

दिवसभर आपण काय बोलतो याचे जर निरीक्षण केले तर आपल्या असे लक्षात येईल की, आपल्या बोलण्यातील निम्म्यापेक्षा अधिक भाग हा उद्देशहीन असतो. कधी–कधी दूरदर्शनच्या मालिकांवर चर्चा एवढी रंगात येते की, लोक आपले काम विसरुन जातात. ज्यावेळेला कुठलाही हेतू नसलेल्या चर्चा केल्या जातात तेव्हा त्याला एकाग्रता करणे कठीण जाते. अधम लोक दुसऱ्या व्यक्तींची चर्चा करतात, मध्यम स्तराचे लोक घटनांची चर्चा करतात, अध्ययनात प्रगती करायची असेल तर निरर्थक चर्चा सोडायला हवी. मौनाच्या नियमित सरावाने वाणीत शक्ती येते. शब्दांमध्ये ताकद येते, बोलणे अधिक सार्थक बनते.

निरर्थक विचार :–

बाहेरुन बोलणे थांबवले, पण मनात निरर्थक विचार येत असतील तर ते अधिक घातक आहे. न बोलण्याने जास्त शक्तीव्यय होतो. विचार अगदी सहजपणे निर्माण होतात. विचारांमध्ये प्रचंड शक्ती असते. आपले विचार उद्दीष्टांवर केंद्रीत करण्याच्या दिशेने आपले सर्व प्रयत्न असायला हवे. उद्देशहीन विचार एकाग्रता नष्ट करुन मनाला थकवतात. टि.व्ही. च्या मालिका नाटक पहाण्याने मनातल्या ज्ञानवर्धक, विधायक असे कार्यक्रम पाहिल्याने त्यातून ज्ञान मिळाल्याचे समाधान मिळते. त्यातील ज्ञान आपल्या ध्येयाच्या दृष्टीने, अभ्यासाच्या दृष्टीने उपयुक्त असल्यास त्यातून शक्ती मिळते. अन्यथा निरर्थक विचार आपली एकाग्रतेची क्षमता नष्ट करतात.

निरर्थक क्रिया :–

एकाग्रतेचा चौथा शत्रू निरर्थक क्रिया आहे. सवयीनुसार अशा कितीतरी गोष्टी आपण करतो की, ज्यांना काही अर्थ नसतो. हल्ली युवक सारखे मोबाईल वापरत असतात. त्यातील आलेले मेसेजेस वाचणे व

इतरांना पाठविणे हा त्यांचा उद्योग दिवसभर चालू असतो. पण त्यांच्या लक्षात येत नाही की, आपली कितीतरी शक्ती आपण या निरर्थक क्रियेमध्ये खर्च करत असतो. त्या क्रियांमुळे ऊर्जा खर्ची पडते. पण त्याचबरोबर आपलं मनही अस्थिर बनत.

आसक्ती (मोह) :-

एकाग्रतेचा अंतिम शत्रू आसक्ती किंवा मोह हा आहे. आसक्तीमुळे मन त्या वस्तू किंवा व्यक्तीशी जोडलेल्या विचारांना चिकटून राहाते. अभ्यासाच्या वेळी भावनिक स्तरावर या संकुचित विचारांचा आंतरप्रवाह चालू राहतो. कित्येक गोष्टीत आपण माझं माझं हा भाव इतका अनाठायी ठेवतो की, त्यामुळे छोट्या-छोट्या गोष्टींसाठीही भाऊ-बहिणी भांडतात त्यामुळे शक्तीव्यय होतो.

अशा पध्दतीने आपण एकाग्रतेचे शत्रू आपल्यापासून लांब ठेवले तर एकाग्रता संपादन करता येईल हे सगळे शत्रू म्हणजे आपल्या शरीराला असलेल्या खिडक्या होत. जसे आपल्या घरातील खिडक्यांचा उद्देश आपल्याला हवा, प्रकाश मिळावा असा असला तरी पूजाप्रसंगी वाऱ्याने दिवा विझू नये किंवा पावसाळ्यात पाणी आत येवू नये म्हणून आपण त्या तात्पुरत्या बंद करतो तसेच अभ्यासाला बसताना आपल्याला बाहेरील घटकांचा उपद्रव होवू नये म्हणून आपल्या देहातील खिडक्या आपण तात्पुरत्या केल्या पाहिजेत. त्यामुळे मन अभ्यास विषयाकडे वळेल, मन एकाग्रही होईल.

*****

आभार शिक्षकांचे

एकाच या दिनी या सत्कार शिक्षकांचे
माना क्षणोक्षणी रे आभार शिक्षकांचे
आशा नसे गुरुंना सन्मान वा फुलांची
सेवेत वाहिले मन दिलदार शिक्षकांचे
मातीस मूर्त करती कुंभार ज्ञानरुपी
विसरु नका कुणी रे संस्कार शिक्षकांचे
शाळेत राजकारण का खेळता गड्यांनो
लागे पहा पणाला घरदार शिक्षकांचे
या आजच्या घडीला तो मान ना गुरुंचा
कर्तव्यदक्ष असती अन् भावविश्व जपती
समजून घ्या तयांना व्हा यार शिक्षकांचे

कु. आरती घोंघडे

बी.ए. भाग १

मनाची श्रीमंती

कु. रेश्मा मोहोड
बी.ए. भाग ३

नदी पलीकडे जाण्यासाठी एक छोटीशी होडी काठाजवळ उभी होती. होडीत एकच माणूस बसला होता. होडी संपूर्ण भरल्याशिवाय नावाडी होडी सुरु करणार नव्हता. ५-१० मिनिटांनी श्रीमंत तरुणांचे एक टोळके आले. त्यातील सहा जण दाटीवाटीने कसेबसे होडीत बसले. पण त्यांच्यातला एकजण खाली राहीला. त्याला होडीत जागा नव्हती. वजन जास्त झाले तर होडी कलंडेल, म्हणून नावाडी त्याला घ्यायला तयार नव्हता. 'आम्ही सगळे एकत्र आलो आहोत, तो एकटाच आहे त्याला उतरवा !' सारेजण त्या आधीच्या माणसाकडे बोट दाखवून म्हणू लागले. तो आधी बसलेला माणूस अशक्त होता. अंगात फाटलेले कपडे परिधान केले होते. हे सहा जण मात्र चांगले श्रीमंत दिसत होते. उत्तम भारी कपडे, हाताच्या बोटात सोन्याच्या अंगठ्या, गळ्यात सोन्याच्या साखळ्या, मनगटावर घड्याळे, पायात उंची बुट, चपला असे अगदी रुबाबात होते ते सर्वजण. त्यांनी त्या दुबळ्या गरिब माणसाला उतरवण्याचा आग्रहच धरला.

पण तो माणूस तयारच होईना. 'माझे महत्त्वाचे काम आहे. मला लवकर जाणे आवश्यक आहे. मी उतरणार नाही.' तो ठामपणे म्हणत होता. अखेर त्या माणसाला घेऊन होडी एकदाची निघाली. पण त्या सगळ्यांचा राग त्या बिचाऱ्या गरीब माणसावर होता. ते त्याची टिंगळटवाळी करु लागले. तो एकटाच होता. बिचारा गप्प बसला. एकदा तर तो होडीत पडला. इतर हसू लागले. शेवटी त्यांना नावाड्याने दटावले, गडबड, मस्ती करु नका. नाव कलंडेल. मग ते थोडे शांत झाले. नाव नदीच्या मध्यावर आली. आणि होडीच्या तळात एक भोक पडले पाणी आत शिरु लागले आहे. एखादा मोठा कपडा दया कोणीतरी, त्या भोकात कोंबण्यासाठी, नावाडी घाबऱ्याघुबऱ्या शब्दात म्हणाला. पण भारी किंमतीचे कपडे असलेले ते लक्ष्मीपुत्र नुसते एकमेकाकडे पाहू लागले. पण आपल्या जवळचा भारी कपडा कोण देणार? मनातून मात्र घाबरले होते. त्या गरीब दुबळ्या माणसाने पटकन आपला फाटका सदरा काढून त्या भोकात कोंबला आणि त्यावर एक लाकडी फळी टाकून तो त्या फळीवर दाबून झोपला. पाणी यायचे थांबले. घाबरलेले ते लक्ष्मीपूत्र आता गुपचूप बसले होते.

नावाड्याने होडी पैलतीरावर आणली आणि सुटकेचा सुस्कारा सोडला. जीव मुठीत धरुन बसलेले ते सारेजण पटापट उड्या मारुन खाली उतरले. त्या गरीब माणसाने आपला सदरा काढला आणि घट्ट पिळून अंगात घातला. त्यांच्यापैकी कोणालाच पोहता येत नव्हते. त्यामुळे आपले प्राण वाचवणाऱ्या त्या माणसाला आता त्या सर्वांनी आनंदाने उचलून घेतले आणि त्यांच्यातील एकाने आपल्या जवळचा एक भारी सदरा त्याला देऊ केला. पण तो नाकारुन तो गरीब माणूस म्हणाला, माझा सदरा व मी आहे तसाच बरा आहे. सदरा घालून मिरवण्यापेक्षा फाटक्या कपड्यातील माझे श्रीमंत मनच मला अधिक प्रिय आहे. माझी मनाची श्रीमंती अशीच राहावी हीच माझी देवाजवळ प्रार्थना. असे म्हणून तो भराभर तेथून निघून गेला. ते सर्वजण ओशाळून त्याच्या पाठमोऱ्या आकृतीकडे पाहतच राहिले. त्या माणसामुळे सर्वांचे जीव वाचले.

''पैशाच्या श्रीमंतीपेक्षा मनाची श्रीमंतीच मोठी.''

पाऊस, ती आणि मी

ती आणि मी भेटताना
मध्येच पाऊस कोसळायचा
मनातलं गुपीत त्याच्या
सारं काही सांगून जायचा
पाऊस आल्यावर कसं
हलकं व्हायचं मन,
ती खेळताना सरीशी
तिचे भिजायचे नयन
पावसाळी वादळाला
ती जणू घाबरायची
लाजच अलगद हळूच
मिठी मला मारायची
जणू तो पाऊस आमची
भेट घडवून आणायचा,
तीला आणि मलाही
मेघ सरीत भिजवायचा
आतुरली धरणी ती
पिऊन घोट पाणी
धून वाऱ्याची छडता
सखी गात असे गाणी
पावसात आजकाल
काही येणं होत नाही
ती, मी भिजल्याशिवाय
आमचंही भेटणं होत नाही.

रुपेश हरडे
बी.ए. भाग १

येथे जगताना

प्रत्येकाचे इथे पाय बांधलेले
प्रत्येकाचे आणि मार्ग आखलेले ।
प्रत्येकाची येथे फिरे स्वत:भोवती
लाथाळून स्नेह प्रिय नातीगोती ।
प्रत्येकाच्या शिक्का माथी व्यवस्थेचा
तोंडामध्ये शब्द साखर-स्वार्थाचा !
प्रत्येकाचे इथे रक्त गोठलेले
स्वप्ने डोळ्यातील आणि आटलेले !
प्रत्येकाची धाव इथे वेड्यापरी
पैज जिंकुनीही खुशाली ना घरी !
प्रत्येकाचे जिणे नाही प्रज्ञावंत
कोणतीही कुणा नाही मुळी खंत !
प्रत्येकाने आता जागवावे मना
माणूस म्हणुनी येथे जगताना !

कु. आरती पारवे
बी.ए. भाग १

चिंता नाही

रोजच लढतो पण हरण्याची चिंता नाही
फुलणे ठावे मज गळण्याची चिंता नाही ।
चमचमणाऱ्या नक्षत्रांशी माझे नाते
अवसेच्या घन अंधाराची चिंता नाही !
स्वकियांनीही छळले बहुदा कारण नसता
आता कुठल्या छळवादाची चिंता नाही !
संगत मी कमळाशी केली चिखलामधल्या
दलदल भक्ती पण फसण्याची चिंता नाही !
वाटत गेलो आनंदाचे क्षण साऱ्यांना
नैराश्याचा कर भरण्याची चिंता नाही !
गंजलेले या अमृतमय हे जीवन केले
आता मजला त्या मरणाची चिंता नाही !

कु. किरण कळंबे
बी.ए. भाग १

क्षमतांचा विकास

कु. दुर्गा धुर्वे
बी.ए. भाग ३

एकोणविसाव्या शतकातील ही गोष्ट. व्हिएन्ना शहरातल्या आल्फ्रेड ॲडलर हा तान्हा असतानाच त्याला मुडदूस हा रोग झाला. तान्हेपणीसुध्दा त्याला मोकळेपणी शारीरिक हालचाली करता येत नव्हत्या आणि मुडदूस या रोगातून बरा झाला तरी रोगाचा परिणाम झाल्याने मोठेपणीही शारीरिक हालचालीवर मर्यादा आल्या ! त्याच्या मोठ्या भावाला मस्ती करताना पाहून, शेजारच्या मुलाना उड्या मारताना, पळताना पाहून या छोट्या आल्फ्रेडलाही आपण मस्ती करावी, खेळावे, बागडावे असे वाटत होते. पण आपल्या शारीरिक अक्षमतेमुळे आपल्याला काहीच करता येत नाही, करु शकत नाही याचे खूप वाईट वाटत राही. ही कमतरेची भावना मनात निर्माण होत असल्याने तो सतत अस्वस्थ राही. अशातच पाचव्या वर्षी त्याला न्यूमोनियाने ग्रासले.

डॉक्टरांनी त्याला तपासल्यावर त्याच्या वडिलांना सांगितले, 'हा मुलगा, आता जास्त जगणार नाही!' डॉक्टर वडिलांना हे सांगत असताना छोट्या आल्फ्रेडच्या मनात काय आले असेल? पण आपल्याला मरायचे नाही या त्याच्या तीव्र इच्छेने त्याच्या गंभीर रोगावर त्याने मात केली आणि तो जगला! पूर्णपणे बरा झाला. आता त्याने निश्चय केला आपण डॉक्टर व्हायचे तो नेत्रतज्ञ झाला. काही वर्षे प्रॅक्टीस केल्यावर त्याने मानसशास्त्राचा अभ्यास सुरु केला. यातही गोडी वाटू लागली आणि तो मानसोपचार तज्ज्ञ झाला! Individual Psychology चा जनक म्हणून आजही ॲडलरचे नाव मोठे आहे.

आपल्या बालपणीचा स्वत:चा अनुभव आणि त्याच्याकडे येणाऱ्या असंख्य रुग्णांचा अभ्यास, त्यांच्या केस हिस्ट्रीचा बारकाईने अभ्यास करुन त्याने Compensation म्हणजे नुकसान भरपाई ही संकल्पना मांडली. म्हणजे अशी प्रक्रिया की ज्यामुळे एखादी शारीरिक अथवा मानसिक कमतरता ही त्याच किंवा कुठल्यातरी अन्य बाबतीत भरुन काढली जाते ! असे आल्फ्रेडचे म्हणणे होते. एखाद्याला दृष्टी नसेल तर त्याच्या श्रवणेंद्रियाची शक्ती तीक्ष्ण असते, एखाद्याने आपले तारुण्य उनाडपणा करण्यात वाया घालवले असेल आणि त्याची खंत वाटत असेल तर तो माणूस पुढे त्याचे सारे आयुष्य समाजसेवेला वाहून घेतो. पहीले उदाहरण शारीरिक पातळीवरील आहे तर दुसरे उदाहरण मानसिक स्तरावरील आहे. कॉम्पेनसेशनची अशी अमर्याद उदाहरणे इतिहासातून देता येतील. अल्बर्ट आईनस्टाईनपासून स्टीफन हॉकिंग्ज यासारख्या अनेकांनी आपल्यातील कमतरतेवर मात केली असून आपापल्या क्षेत्रात अभूतपूर्व असे यश संपादन करुन दाखवले आहे. म्हणजेच त्यांच्यातील कमतरता कॉम्पेशेसनच्या माध्यमातून भरुन काढली आहे ! मात्र एखाद्यातील कमतरता कोणत्या ना कोणत्या प्रकाराने भरुन काढण्याची आपल्यामध्ये मुलभूत प्रवृत्ती असते, असे आल्फ्रेड ॲडलरचे म्हणणे आहे.

जीवनात सगळ्यांनाच हवं ते मिळतं असं नाही. कोणाला शारीरिक आरोग्य तर कोणाला मानसिक स्वास्थ मिळत नाही. काहींना पैशाअभावी शिक्षण घेता येत नाही तर कोणाला मनासारखी नोकरी मिळत नाही. आपल्या सगळ्यांच्या आयुष्यात कोणती ना कोणती उणीव राहीलेली असते ! सर्वच बाबतीत सुखी समाधानी असलेला माणूस दूर्मीळच ! पण आल्फ्रेड ॲडलर या मानसतज्ज्ञाच्या म्हणण्याप्रमाणे जर माणसात

कॉम्पेनसेशनची मुलभूत प्रवृत्ती असेल तर आपणही या प्रवृत्तीचा उपयोग करुन घ्यायला हवा. आपण हे दोन प्रकारे करु शकतो. एक म्हणजे ज्या प्रांतात आपण कमी पडतो, त्याच प्रांतात आपण वरचढ होण्याचा प्रयत्न कसोशीने केला पाहिजे ! किंवा जर उणिवा भरुन काढण्याचा कोणताही उपाय नसेल तर त्यातल्यात्यात जमेच्या बाहू पाहून त्यात शक्य तेवढे जास्तीत जास्त यश मिळवण्याचा प्रयत्न करायला हवा. यामुळेच जीवनात मागे वळून पाहताना आपल्यातल्या उणिवांचे दु:ख कमी होईल. दुसऱ्या गोष्टीत मिळवलेल्या यशामुळे समाधानही वाटेल !

आपण मुलांना म्हणत असतो की, तुला सायन्स, गणित कठीण जाते तर किमान इतर विषयांचा चांगला अभ्यास करुन त्यात चांगले मार्क्स मिळव ! म्हणजे टोटल मार्कस तरी वाढतील ! तसेच हे काहीसे! जीवनात सगळचं चांगलं मिळणार नाही. पण त्यातल्या जमेचे विषय पक्के करण्याचा आपला प्रयत्न असला पाहीजे, आपल्यातील कमतरता कधीच भरुन निघणार नाहीत असा विचार करणे चुकीचे आहे. एखाद्या बाबतीत आपण कमी पडतो मात्र इतर बऱ्याच गोष्टीत जमेची बाजू असते. ती बाजू जर आपण अधिक भक्कम केली तर आयुष्य चांगले होते. म्हणूनच प्रत्येकाने आपल्यातील क्षमतांचा विकास करण्यासाठी धडपडायला हवे.

*****

भावना तू जपावी

मी माझं प्रेम मित्रा नक्कीच व्यक्त करतो
पण मित्रा तुझ्या अनुभवांना क्षणोक्षणी
आठवण करतो
नाही तू बदलेला व नक्कीच मी सुध्दा नाही
पण ऐश्वर्याला प्रगतीचे नाव दयायला करीत
आहे तू घाई
अश्रू डोळ्यातून माझ्या खाचेतच निघतात
पण ओले डोळे तुझे, आजही भौतिकतेकडे
धावतात
तुझे डोळे सत्य सांगे, तुझ्या स्वार्थी
स्वभावाची कथा
तरी गर्व असेल तुला, तर व्यर्थ माझी ही
कथा
जीवनाच्या शर्यतीत धाव असा की तू पैज
नक्की जिंकावी
पण प्रत्येक क्षणी, प्रत्येक व्यक्तीची भावना
तू जपावी.

ऋषिकेश नागापुरे
बी.ए. भाग १

चारोळ्या

सावलीला फक्त कारण लागते
प्रकाश कशावर तरी पडण्याचे
सुगंधालाही तेवढच कारण लागते
वाऱ्यावर स्वार होऊन उडण्याचे.

देव माझा सांगून गेला
पोटा पुरतेच कमव
जिवाभावाचे मित्र मात्र
खूप सारे जमव

कु. पूजा समरित
बी.ए. भाग १

कुरुप दिसण्यातले सौंदर्य

कु. मंजू राऊत
बी.ए. भाग ३

''मला मरु दया''

चौवीस वर्षाचा जवान आत्महत्येची परवानगी विचारण्यासाठी उभा होता. एकवीस वर्षाच्या एका कानडी मुलीने त्याला नाकारलेले होते. म्हणून तो आत्महत्येची परवानगी विचारत होता. मी त्याला तिथेच थांबायला सांगितले. काही दुःखित भेटायला आले होते. त्यांच्याशी थोडे बोलल्यावर ते समाधानाने जात होते. सातवी की आठवी व्यक्ती एक ७८ वर्षाची म्हातारी होती. ती समोर बसली. गालाचा कॅन्सर झालेल्या स्थितीत ती होती. तिला मराठी मुळीच येत नव्हते. कानडी आणि इंग्लिश येत होते. मघाशी आत्महत्येवाला जो मुलगा आला होता, त्याला या वृध्देबद्दल मी माहिती सांगितली. 'तू जिच्यासाठी आत्महत्या करायला निघाला आहेस तिची ही आजी. एकविसाव्या वर्षी त्या आत्महत्येवाल्या देवतेपेक्षा सुंदर म्हणून गाजलेली. तिच्यासाठी एकूण सहा आत्महत्या घडल्या. बिचारे जगले असते तर हिला आज पाहून पुनर्जन्म घ्यायला सुध्दा भ्यायले असते.

तो तरुण चकीत मृद्रेने त्या वृध्देकडे पहात होता. तोंडाचे बोळके, कान काळे पडलेले, सबंध चेहऱ्यावरच्या तपकिरी सुरकुत्या, मध्येच कुठेतरी दिसणारा डोळ्याचा पांढरा भाग, तेजहीन कवड्यांसारखा डोक्याच्या मागच्या भागात बोरांएवढी पांढरी पुरचुंडी बांधल्यासारखे, पाठीत पोक, हात थरथरते.

त्या युवकाची सौंदर्यतृष्णा त्याच्या डोळ्यात थिजलेली दिसली. हृदयात कोठेतरी पिळले जात आहे, असे त्याला वाटले. त्या बिचाऱ्या वृध्देला मराठी समजत नसल्यामुळे आणि समोरचे यौवणपुष्प आपल्या नातीसाठी निर्माल्य होत आहे हे माहीत नसल्यामुळे ती आपल्याच दुःखात चूर राहिली.

मग मी तिच्याकडे वळलो आणि म्हटले, 'शांतम्मा आता दुखणे जास्त वाढले आहे का?'

वाढले आहे पण त्याचे काम ते करील माझे काम मी करीन. गेली तीन वर्षेजे सोसले त्याचे फळ म्हणून तुमच्याकडे येण्याची बुध्दी झाली. ५० वर्षे मी तंबाखू खाल्ली. त्या सुखाच्या गुंगीत राहिले. ते आता भोगते आहे. डॉक्टरने तर माझी आशा पूर्वीच सोडली होती. त्या मानाने तुमच्याकडे आल्यावर तुम्ही जे सांगितले आणि मी जे ऐकले त्यामुळे सोसून का होईना मी जगले. आता मला एक मृत्यूपत्र करायचे आहे. माझे दीड लाखाचे शेत आणि घर इथल्या एका शाळेला दयायचे आहे.

बोलता बोलता शांतम्मा थकली. एकदम बोलून तिला त्रास झाला होता. तिने थरथरत्या हाताची घडी समोरच्या टेबलावर ठेवली आणि डोके खाली करुन बसली.

मी तिला म्हटले, ''शांतम्मा कशाला देऊन टाकता सगळं? अजून तुमच्या आजारात खर्च येईल.''

ती म्हणाली, ''आता मला कशाची गरज नाही दुःख आहे पण ते माझे आहे त्यावर खर्च करीत मी आता जगणार नाही.'' मी तुमच्याजवळ शेवटचा श्वास सोडणार आहे.

शांतम्मा एकदम उठली आता तिचे पाय लटपटत नव्हते. डोळ्यातले निश्चयाचे सूर्य, संतोषाचे किरण, चांदणे स्त्रवत होते. एका निराश आणि दुःखी सुरवटांचे रुपांतर पुण्याच्या फुलपाखरात झाल्याचे ते अद्‌भूत झाले.

''मला आशीर्वाद द्या निरोपाचा.'' फक्त ४८ वर्षाचा होतो. ७८ वर्षाचे ते वृध्द सौंदर्य माझ्या हृदयाला ओले करुन गेले. आणि ती बाहेर गेली तेव्हा समोरच्या यौवनपुष्पालाही ते पुण्याचं अग्निचेतन देऊन गेल. तो तरुण शरमिंदा झाला. आपल्याला आत्महत्येइतपत निराशा आली याची जणू त्याला लाज वाटत होती. आणि तो प्रसन्न, निर्भय अशा गतीने तेथून निघून गेला. नि:स्वार्थाचा नवा वसा जपण्यासाठी पुण्यातले सौंदर्य पूजण्यासाठी.

आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं

नशिबाची चाकरी करण्यापेक्षा
कर्तृत्वाला आपल्या हाताखाली बाळगावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं ...
भविष्याचे चित्र काढण्यापेक्षा
वर्तमानातलं चित्र पूर्ण करावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं ...
कायमच मागण्या करण्यापेक्षा
कधीतरी काहीतरी देऊन पहावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं ...
आपल्याला कोण हवंय यापेक्षा
आपण कोणाला हवे आहोत
हे सुध्दा कधीतरी पहावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं ...
आकाशातले तारे कधीच मोजून होत नाहीत,
माणसाच्या गरजा कधीच संपत नाहीत,
शक्य तेवढे तारे मोजून समाधानी
रहावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं ...

कु. वैष्णवी तायडे
बी.ए. भाग १

नेमके निवडून घ्या ज्ञान

लेकरांनो,
तुम्ही भयकंपित होण्याचे
आता कारण नाही
दिवा सांभाळा हातातील
राहा लढत
संघर्षाला मरण नाही
माहितय मला
नाचरेपणा तुमच्यातील अन्
तरुण उत्साही उन्मादही शक्तीशाली
आणि आता तर काय बुवा
तुम्ही पोचलात साता समुद्रात
विकीपिडीया विकीलिकस
असांजे अन् काय काय
माहितीची मोहीनीच
तुमची फ्रेण्ड झालीये
लेकरांनो,
उमजून हा असा भुलभुलैया
नेट-इंटरनेटच्या मुखातील
विश्वदर्शन मायावी
नेमके निवडून घ्या ज्ञान
जे कमवावे लागते कष्टाने !

कृणाल शिखरे
बी.ए. भाग १

निर्णय क्षमता

कु. अश्विनी कापडे
बी.ए. भाग ३

सध्याचे आधुनिक युग हे स्पर्धेचे, धकाधकीचे आहे असे आपण म्हणतो. त्याचबरोबर ते प्रचंड वेगवान आहे. आजची गोष्ट उद्या जुनी होते मग ती माहिती असो की वस्तू. अशा परिस्थितीत टिकून राहायचे असेल, प्रगती करायची असेल तर संपूर्ण व्यक्तिमत्वाचा विकास असायलाच पाहिजे. परंतु त्यातील महत्वाचा गुण म्हणजे निर्णयक्षमता.

आपल्या आयुष्यात मागे वळून जर पाहिजे तर असे लक्षात येते की आपण घेतलेले बहुतांश निर्णय हे चुकलेले असतात. तरीही आपण पुढे जात असतो, निर्णय घेत असतो. इतिहासाचा विचार केला तर नेपोलियन बोनापार्टने आपल्या ताकदीच्या बळावर फ्रान्सचे सम्राट पद मिळवले. अनेक लढाया जिंकल्या. तो म्हणाला 'मला मारणारी गोळी अजून कोणत्याही कारखान्यात तयार झाली नाही.' आणि अशा यशाच्या शिखरावर त्याने रशियावर स्वारी करण्याचा निर्णय घेतला आणि त्यात त्याला अपयश आले. इतिहास आपण का शिकतो? तर इतिहासात झालेल्या चुकांची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी व योग्य निर्णयांची, गोष्टींची पुनरावृत्ती करण्यासाठी नेमकी ती चूक पुन्हा केली ती हिटलरने. दुसऱ्या महायुध्दाच्या काळात एक-एक देश जिंकत हिटलरने रशियावर स्वारी केली आणि तोही फसला. मग निर्णय का चुकला तर स्वत: वरील फाजील आत्मविश्वास आणि स्वत:बद्दल झालेला अहंकार.

त्याच दुसऱ्या महायुध्दाच्या काळात सर विस्टन चर्चिल युध्दमंत्री असताना जर्मन सैन्याने इंग्लंडचे एक लाखाच्यावर सैन्य डंकर्क येथे कोंडीत पकडले. जर्मनीने योग्य वेळ निर्णय घेतला असता तर सर्व सैन्य ते संपवू शकले असते. परंतु योग्य निर्णय चर्चिल यांनी घेतला व रात्रीतून सर्व सैन्य परत आणले. ती डंकर्कची यशस्वी माघार म्हणून प्रसिध्द आहे. यावेळी आठवण येथे भगवान श्रीकृष्णाची. त्यांच्या अनेक नावांपैकी एक नाव आहे रणछोडदास. योग्य वेळी चढाईही करता आली पाहिजे आणि योग्य वेळी माघारही घेता आली पाहिजे. यासाठी अंगी योग्य निर्णयक्षमता असावी लागते.

म्हणून आयुष्यात उत्तम यश मिळविण्यासाठी निर्णयक्षमता चांगली असायला हवी. माणूस आपल्या आयुष्यातील बहूतांश निर्णय हे भावनेच्या आधारावर घेत असतो. ही भावना विकसित होण्याचा योग्य काळ असतो. वयाच्या ७ व्या वर्षापर्यंतचा. कारण मेंदूशास्त्राप्रमाणे वयाच्या ७ व्या वर्षापर्यंत बालकाच्या उजव्या भावनिक विकास होतो. आईच्या गर्भात आणि जन्मानंतर पहिली ७ वर्षेत्या बालकावर जे संस्कार होतात ते आयुष्यभर टिकतात. कारण या वयोगटातील बालके निरागस असतात, निष्पाप असतात. ती आपल्या आई-वडिलांचे, घरातील आणि आजूबाजूच्या व्यक्तींचे निरीक्षण करणे आणि त्याचे गुण आत्मसात करते, त्यांचे अनुकरण करते. कारण ही मुले अनुकरणप्रिय असतात. म्हणून या काळातील आचार विचारांचा प्रभाव त्यांच्यावर पडतो.

मग योग्य निर्णय कोणता? तर सावित्रीबाई फुले व महात्मा फुले यांनी घेतलेला स्त्री शिक्षणाचा निर्णय. सर्व समाजाचा विरोध पत्करुन स्त्री शिकली पाहिजे यासाठी उचललेले धाडसी पाऊल. छत्रपती शाहू महाराजांनी बहुजन समाजाच्या शिक्षणासाठी उभी केलेली चळवळ. रामाने केलेला सीता त्यागाचा निर्णय.

या सर्व निर्णयांचा विचार केला तर एक गोष्ट प्रकर्षाने लक्षात येते की हे निर्णय अवघड होते, कठीण होते. कारण हे सर्व निर्णय समाजहिताचे होते, नि:स्वार्थासाठी केलेले होते. म्हणजेच स्वार्थीबुध्दीने घेतलेला निर्णय चुकतो व नि:स्वार्थपणे घेतलेला निर्णय योग्य असतो. स्वामी विज्ञानानंद यांचे सुंदर वाक्य आहे, 'स्वार्थाने कर्म बिघडते आणि नि:स्वार्थाने सुधारते.'

*****

एक प्रयास

उन्हाचा पारा
रोजच चढते
जीव आमचा मग
लाही लाही करते
उन्हाळ्यात जो तो
सावलीसाठी झुरते
ग्लोबल वार्मिंगच्या नावानं
बोंब इथ मारते
कुऱ्हाडीचे घाव घालून
झाड इथली तुटली
प्रदूषणानं मारली बाजी
नदी बी आटली
आता तरी सुधरा
घ्या नवा ध्यास
झाडे लावा, झाडे जगवा
हाच एक प्रयास.

कु. राणी साकोरे
बी.ए. भाग ३

नारी शक्ती

नपुंसक हा समाज सारा
गणिती जी अबलात तुजला
जाग जाग हे विश्व कल्याणी
एक होऊनी नारी शक्ती

नको रुप दुर्गेचे
नको रुप चामुंडेचे
विश्वजननी हेच रुप तुझे
धर अट्टहास तू नारी शक्ती

नाही दासी नाही शरणार्थी
सोबत आली होऊनी सोबती
गुलामगिरी नाही संसाराची
सहचरीणी हो नारी शक्ती

तोंड बंधने भिंतीपल्याड
मानव घेऊनी घे मुक्त श्वास
कर्तव्याची हो तलवार
स्वयंसिध्द हो नारी शक्ती

विचारांची करुनी उत्क्रांती
पेरत जा माणुसकीची नाती
पेहरावच नको आधुनिक
धर विज्ञानाची कास नारी शक्ती.

कु. प्रगती कठाणे
बी.ए. भाग १

अभ्यास का करायचा?

कु. शुभांगी कळंबे
बी.ए. भाग ३

'हा ना अजिबात अभ्यास करत नाही.' 'याला अभ्यासाचा भारी कंटाळा आहे. अभ्यासाच ' 'पुस्तक समोर घेतल की लगेच याला झोप यायला लागते.'

या व अशा अनेक तक्रारी मुलांच्या अभ्यासाविषयी पालक नेहमीच करत असतात. मुलांशी सुध्दा बोलताना बहूतेक जण अभ्यास हा कंटाळवाणा भाग आहे, असेच म्हणतात, 'अभ्यास आम्हाला बोर होतो.'

'खेळायला मज्जा येते.' अभ्यास, शाळा नकोच वाटते वगैरे एकदा एका कॉलेजमध्ये विद्यार्थ्यांशी बोलताना ती मुले म्हणाली, अभ्यास आम्हाला एक नंबरचा शत्रू वाटतो.

हे सगळं ऐकल्यानंतर मनात असा विचार येतो की, का बरं मुलांना अभ्यासाबद्दल एवढी नकारात्मक भावना आहे? याच्या मुळाशी जाऊन विचार केला तर लक्षात आले की या मुलांना अभ्यास का करायचा हेच समजलेले नसते. अभ्यास करण्यामागचा आपला हेतूच त्यांना कळलेला नसतो. त्यामुळे त्यांच्या मनात असे नकारात्मक विचार येत असावेत. मुलांना जर त्यांच्या अभ्यासामागची भूमिका, अभ्यासाचा हेतू स्पष्ट झाला तर अभ्यास हा शत्रू ऐवजी नक्कीच त्यांचा मित्र बनू शकतो. पालकांनी लहानपणीच त्यांना तो निश्चित सांगावा.

आयुष्यात मुलांनी मोठेपणी कोण बनायचे? याबद्दलची त्यांची काही स्वप्ने असतील? काही जणांनी त्यांची ध्येय निश्चित केलं असेल. ही स्वप्ने, ही ध्येय पूर्ण करण्यासाठी अभ्यास हे एक माध्यम आहे. अभ्यास म्हणजे सर्वस्व नसते. आयुष्यातील साध्य म्हणजे ध्येय साधण्यासाठी अभ्यास हे एक फक्त साधन आहे. अभ्यास हा एक छोटासा जीना आहे. तिच्या आधाराने मुले त्यांच्या स्वप्नांपर्यंत पोहचू शकतात. मुलांनी अभ्यासाकडे बघण्याचा दृष्टीकोन जर बदलला तर त्यांना अभ्यास एकदम सोपा वाटेल. अभ्यास आपला शत्रू नसून मित्र आहे याची त्यांना खात्री पटेल.

मुलांना आम्ही अभ्यासाशी मैत्री करायला सांगतो. आपण मैत्री कोणाशी करतो? तर जो आपल्या विचारांना Support करतो. त्याच्याशीच आपण मैत्री करतो. जो आपल्या विचारांना विरोध करतो, त्याच्याशी आपण मैत्री करायला जात नाही. मग अभ्यास हा आपल्या विचारांचा स्वप्नांचा Supporterच आहे. अभ्यासाला बाकी कशातच इंटरेस्ट नसतो. त्याला फक्त तुमच्या स्वप्नांशी काम असते. त्यासाठी तो आपल्याला सतत मदत असतो. आणि आपण मुले मात्र त्याला दूर करीत असतो. पण आपण त्याच्याशी जर मैत्रीचा हात पुढे केला तर तो आपला हात आपली साथ कधीच सोडत नाही म्हणून अभ्यासाची, परिक्षेची एकेक पायरी चढल्याशिवाय तुम्ही तुमच्या स्वप्नांपर्यत, ध्येयापर्यंत पोहचू शकत नाही. हे कळले पाहिजे आणि एकदा कळले की, तुम्ही मनापासून, स्वतःहून आनंदाने अभ्यास कराल.

आयुष्यात मोठं ध्येय ठरवलं मोठे स्वप्न पाहिलं तर प्रयत्नही मोठे होतील आणि आपणही मोठे होऊ. छोटी ध्येय छोटी स्वप्न बाळगली तर प्रयत्नही छोटे होतील आणि आपणही छोटेच राहू. आणि कुणालाच आयुष्यात छोटं राहण्याची इच्छा नसते. जितकं मोठ ध्येय तितके मोठे प्रयत्न. या प्रयत्नांमधलाच एक भाग म्हणजे अभ्यास.

आयुष्यात कधीच Shortcut नसतो. आणि Shortcut ने मिळालेले यश हे नेहमी तात्पुरतेच असते. कायमस्वरुपीचे यश मिळवायचे असेल तर अभ्यासाशिवाय, कठोर परिश्रमाशिवाय पर्याय नाही. जमिनीमध्ये गवत उगवायला वर्षानूवर्ष वाट बघावी लागत नाही. पण एकदा पाऊस पडला की जमीन हिरवीगार होऊन जाते. पण एकदा जरी कडक ऊन पडले तर हे हिरवीगार गवत लगेच जळून जाते. पण त्याउलट आंब्याचे रोप लावले की त्याचे झाड होऊन त्याला आंबे लागेपर्यंत साधारण ८ ते १० वर्षेलागतात. पण ८/१० वर्षांनी आपण जे फळ खातो ते नुसते फळ नसते तर फळांचा राज असतो. म्हणून जे लवकर Shortcut ने मिळवायला जाल तर ते लवकर नष्ट होईल. आणि जे प्रयत्नांनी मिळवाल ते कायमचे राहील.

मग अभ्यास का करायचा? तर आपलं ध्येय गाठण्यासाठी, स्वप्न पूर्ण करण्यासाठी अभ्यास करायचा. आई-वडिलांसाठी किंवा शिक्षकांसाठी अभ्यास न करता स्वत:साठी, स्वत:च्या प्रगतीसाठी अभ्यास करायचा.

*****

चारोळ्या

उभे आयुष्य आमुचे
पोटासाठी गेले
पोटाशिवाय सुध्दा असतात अवयव
कधी माहितच नाही झाले.

काही म्हणतात आयुष्य बहर आहे
काही म्हणतात वसंताचा बहर आहे
फांदीवरच्या गळणाऱ्या पानाला विचारा
मरणाने दिलेला तो एक अहेर आहे.

कु. प्रतीक्षा मेश्राम
बी.ए. भाग २

***

कथेला श्रोते मिळत असतात
परंतु व्यथेला ते कधीच मिळत नसतात
तुमची व्यथा जेव्हा कथा होते
तेव्हाच माणसे रुचीपालट करीत असतात.

भुंकणारा कुत्रा चावत नसतो
पण चावणारा कुत्रा भुंकतही असतो
भुंकण्याचा चावण्याशी संबंध नसतो
ज्याला चावायचे आहे तो चावतच असतो.

पतंग स्वत: आकाशी उडत नाही
त्याला उडवणारं कोणी असतं
माणूस स्वत: घडत नाही
त्याला घडवणारं कोणी असतं.

ऋषिकेश मोहोड
बी.ए.भाग १

सर्वांगीण प्रगतीची सोपी युक्ती

कु. धनश्री राजगुरे
बी.ए. भाग २

मुलांच्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी मन, मेंदू आणि शरीर या तीनही पातळ्यांचा विचार करणे आवश्यक आहे. मुलांच्या व्यक्तिमत्वाचा विचार करताना मन, मेंदू, शरीर हा त्रिकोण लक्षात घेणे खूप आवश्यक आहे. कारण यावरच मुलांचे व्यक्तिमत्व अवलंबून असते.

मनाच्या पातळीवर विचार करताना स्वभाव, विचार, भावना, इच्छा यासारख्या गोष्टी येतात. आपल्या भावनांचे व्यवस्थापन चांगल्या तऱ्हेने करणे, विचारांची पातळी उच्च ठेवणे, नकारात्मक विचारांच्या आहारी न जाता सकारात्मक विचारांशी मैत्री करणे, संयम बाळगणे, संवेदनशीलता वाढवणे, एकमेकाबद्दल प्रेम, आपुलकी, विश्वास बाळगणे, दुसऱ्यांच्या भावनांचा व विचारांचा आदर करणे अशा अनेक गोष्टींचा यामध्ये विचार करता येईल.

थोडक्यात आयक्यू (इंटेलिजंट कोशंटचा) विचार न करता ईक्यू (इमोशनल कोशंट) विकासाचाही विचार पालकांनी करणे आवश्यक आहे.

मेंदूविकासाच्या पातळीवर विचार करताना मुलांमधली बुध्दिमत्ता, हुशारी, अभ्यास त्यातील एकाग्रता अशा गोष्टींचा विचार करावा लागेल. थोडक्यात मुलांच्या व्यक्तिमत्वामधल्या आयक्यू चा विचार या पातळीवर केला जातो.

मन आणि बुध्दी दोन्ही चांगले आहे पण त्याला शरीर प्रकृतीची साथ नसेल तर उपयोग नाही. आजकालच्या मुलांची जी जीवनशैली आहे ती बघता त्यांची शारीरिक हालचाल फार कमी होत आहे. मैदानी खेळांची जागा व्हिडीओ गेम्स् आणि मोबाईल गेम्स् नी घेतली आहे. खाण्यापिण्याच्या सवयी मुलांच्या बदलल्या आहे. फास्ट फुड आणि ज्युंक फुड मुळे मुलांच्या मधील लठ्ठपणा वाढला आहे. प्रतिकार शक्ती कमी होत चालली आहे.

या तीनही गोष्टींच्या प्रगतीसाठी रोज घरच्या घरी मुलांनी पुढील तीन गोष्टी नक्की कराव्यात.

* मनाच्या प्रगतीसाठी – रोज १२ वेळा गायत्री मंत्र म्हणणे.
* मेंदूच्या प्रगतीसाठी – रोज १२ मिनिटे प्रकाशावर एकाग्रता करणे.
* शरीराच्या प्रगतीसाठी – रोज १२ सूर्यनमस्कार घालणे.

प्रगती म्हणजे प्र + गती. प्र म्हणजे प्रचंड. आयुष्यात प्रचंड गती निर्माण करणे. आळस, निराशा यासारखे दुर्गूण झटकून टाकणे. यासाठीचा सर्वोच्च आदर्श म्हणजे सूर्य. विज्ञानाच्या भाषेत बोलायचे झाले तर 'जड' (मॅटर) पातळीवर प्रकाशाचा वेग हा सर्वोच्च आहे. आणि म्हणून त्याचाच आदर्श डोळ्यासमोर ठेऊन प्रकाशाशी मैत्री करा.

सूर्याला उद्देशून गायत्री मंत्राची रचना केली गेली आहे. 'सूर्यासारखी निःस्वार्थाची प्रेरणा आम्हालाही दे ....' हा विचार यामध्ये आहे. म्हणून मुलांनी मनाच्या प्रगतीसाठी हा गायत्री मंत्र रोज १२ वेळा म्हणावा. नुसता म्हणू नये तर आयुष्यात कुठेतरी निस्वार्थाची, चांगल्या विचाराची प्रेरणा घेऊन त्याप्रमाणे वर्तन करावे.

*****

चारोळ्या

वादळ तर येतच असतात
पण त्यातही मार्ग काढावा
दुःखाला घाबरुन न जाता
त्यातच आनंद मानावा.

कु. अश्विनी ठाकरे
बी.ए. भाग १

*****

मैत्री म्हणजे काय असते
चिखलातील कमळाचे फूल असते
आयुष्यात रडता रडता हसविणारे
ते एक बळ असते.

कोमेजून जाण्याच्या भितीने
उमजणं सोडायचं नसतं
दुःखाने रडवलं म्हणून
हसणं सोडायचं नसतं.

कु. शुभांगी खोब्रागडे
बी.ए. भाग २

*****

नाते तेच टिकते
ज्यात शब्द कमी आणि समज जास्त
तक्रार कमी आणि प्रेम जास्त
अपेक्षा कमी आणि विश्वास जास्त असते.

प्रेम ही सुंदर भावना आहे
कारण ती हृदयातून येते
मैत्री त्याहून अधिक सुंदर आहे
कारण ती हृदयाला आधार देते.

सतत प्रयत्नशील असणारे लोक
जीवनात खूप काही शिकवून जातात
जीवन म्हणजे शिक्षण
आलेला अनुभव इतरांस सांगावा.

वैभव नागापुरे
बी.ए. भाग १

*****

प्रत्येक गोष्ट मनासारखी घडली,
तर जीवनात दुःख उरले नसते
आणि दुःखच उरले नसते
तर सुख कोणाला कळलेच नसते

सुखासाठी कधी हसावं लागतं
तर कधी रडावं लागतं
कारण सुंदर धबधबा बनायला
पाण्यालाही उंचावरुन पडावं लागतं.

प्रशांत मोहोड
बी.ए. भाग १

*****

पारखून घेतलं तर
कोणी आपलं नसतं ...
समजून घेतलं तर
कोणीच परकं नसतं ...

मैत्री ठरवून होत नाही
हाच मैत्रीचा फायदा आहे
मैत्रीला कुठले नियम नाहीत
हा मैत्रीचा पहिला कायदा आहे.

कु. प्रणाली भटकर
बी.ए. भाग २

टेक्नॉलॉजी एक व्यसन

कु. मयुरी उमप
बी.ए. भाग ३

इंटरनेटच्या व्यसनाने कोण पीडित आहे? त्याच्या स्मार्टफोनमधून मान वर न करता तो म्हणाला, ''प्रत्येकजण.''

टेक्नोलॉजीचे व्यसन हे दारुच्या किंवा तंबाखूच्या व्यसनासारखेच एक व्यसन आहे. किंबहुना ते जास्त फसवे आहे कारण ते कधी लागते हे लक्षातच येत नाही. माझ्या स्मार्टफोनच्या डावीकडच्या वरील भागातला निळा लाईट ब्लिंक झाला रे झाला की माझ्या हाताचे बोट फोनजवळ जाते. मी बघतो तर एखादी ई-मेल किंवा व्हॉटस् ॲप मेसेज किंवा एखादे फेसबुक पोस्ट आलेले असते. या सगळ्यामध्ये वेळ कसा निघून जातो हे लक्षातच येत नाही. मला आईची जेवणाची हाक ऐकू येते म्हणजे नक्कीच ३ वाजलेले असते. घरच्या नियमाप्रमाणे जेवण्याच्या वेळेला डायनिंग टेबलवर फोन घेऊन जाणे सक्त मना आहे. म्हणून मी सोफ्यावर ठेवतो. सोफा जरी डायनिंग टेबलापासून दूर असला तरी फोन माझ्या नजरेच्या कक्षेतच आहे. मी कितीही विरोध केला तरी माझे सारे लक्ष तिकडेच जात राहते.

माझ्या मनात विचार येतो की, कदाचित काही ऑफिसच्या कामाची ई-मेल तर आली नसेल? मी घाईघाईने जेवण उरकून सोफ्याकडे धाव घेतो. माझी बोटे परत सराईतपणे फोनवर फिरु लागतात अरेरे हे तर फेसबुकचे पोस्ट होते. पण माझ्या जेवणाची मजाच निघून गेलेली असते. मग मी फेसबुकवर स्क्रोल करु लागतो. तेथे काही फोटो बघतो. मग मी माझ्या लिंकवर क्लिक करतो. ती लिंक मला दुसऱ्या लिंकला घेऊन जाते. माझा फोनही लिंक मला दुसऱ्या कोणाला शेअर करायची का? असे विचारतो. मग मी ती लिंक कॉपी करुन व्हॉटस् ॲपवर शेअर करतो. मग व्हॉटस् ॲपवर माझे संभाषण चालू होत. माझ्या बाजूला घरातील लोकांचे खरखुरे संभाषण चालू असते. पण माझा मित्रपरिवार तर सगळा ऑनलाईन आहे म्हणून मी ऑफलाईन राहणे टाळू शकत नाही. काही वेळानंतर मला माझ्या आईचा आवाज ऐकू येतो की झोपायला जायच्या अगोदर लाईट बंद कर. मी घड्याळ्यात बघतो तर रात्रीचे ११ वाजलेले असतात. आई म्हणते की तू सदा फोनवरच असतो तुला फोनचे व्यसन लागलेले आहे.

घरातले सगळेजण आता झोपायला गेलेले आहेत. मी ठरवतो की सकाळपर्यंत मी माझा फोन माझ्यापासून दूर ठेवेन. मी रुमचा लाईट बंद करतो पण माझ्या मोबाईलचा लाईट परत ब्लिंक होतो. मला प्रश्न पडतो की खरचं मला मोबाईल फोनचे व्यसन, असे काही आहे का? सायकॉलॉजिस्ट डॉ. शर्मा म्हणतात की आम्ही मोबाईल फोनच्या व्यसनाला व्यसन म्हणत नाही कारण व्यसन हा शब्द एक निगेटिव्ह विचार दर्शवतो. त्याने पेशंट व आमच्यासारखे एक फक्त दुरावा येतो. आमचे पेशंट हे तरुण युवक असतात. व्यसनाच्या ऐवजी आम्ही Problematic excessive वापर असे म्हणतो. साधारणपणे अशी मान्यता आहे की जोपर्यंत काही कारणाकरता फोन वापरला जातो तोपर्यंत ठीक आहे. पण ज्यावेळेला तुम्ही इतर activities वर एकाग्रता करु शकत नाही, त्या वेळेला समस्या सुरु होते. डॉ. शर्मा म्हणतात की ज्याप्रमाणे Drinking किंवा Smoking चे

व्यसन असलेल्या माणसाला त्याने त्याचे व्यसन असलेल्या वस्तूचे दुकान बघितले तर त्याला ते व्यसन करण्याची इच्छा होते आणि त्याचे पाय तिकडे आपोआप वळतात, त्याचप्रमाणे लॅपटॉप अथवा स्मार्टफोन आपल्या हातात असला तर आपल्याला 'Internet browse' करण्याची इच्छा होते आणि पाय तिकडे आपोआप वळतात, त्याचप्रमाणे जसे Drinking **आणि** Smoking चे असते. ज्यावेळेला त्याच्या जास्त वापराने आपल्याला कौटूंबिक, सामाजिक किंवा शारीरिक जबाबदाऱ्या पार पडण्यावर परिणाम होऊ लागतो, त्यावेळेला समस्या चालू होते.

डॉ. अरुण म्हणतात की, इंटरनेट हे अन्नासारखे आमच्या आयुष्याला आवश्यक झाले आहे. इंटरनेटचा वापर केव्हा Excessive होतो आहे हे आमच्या लक्षात येत नाही. डॉक्टर म्हणतात की, याच्यासाठी Particular medicine नाही. पेशंटला counseling ची जास्त गरज असते. डॉ. शर्मा म्हणतात की, आम्ही त्यांना Life Style मध्ये चेंज करायला सांगतो, पेशंटला प्रथम झोप आणि जेवणाच्या Pattern वर लक्ष केंद्रीत करायला सांगतो. पेशंटला Internet Testing करायला सांगितले जाते. त्याला प्रथम Internet पासून २ तास दूर रहायला सांगितले जाते. आणि मग अशा पध्दतीने पेशंटमध्ये हळूहळू सुधारणा घडवून आणली जाते. कोणत्याही गोष्टीचा प्रमाणाबाहेर वापर केला तर त्याचा दुष्परिणाम होणे अटळ आहे हे जाणून प्रत्येकाला सावध राहण्याची फार गरज आहे. टेक्नॉलॉजीचे व्यसन ही आजच्या युगाची फार मोठी समस्या होऊ पहात आहे.

*****

चारोळ्या

एकदा राधाने कृष्णाला विचारले
मैत्रीचा फायदा काय आहे
कृष्ण हसून म्हणाला जिथे
फायदा असतो तिथे मैत्री कधीच नसते.

इतकं मस्त हसत राहावं की
दु:खानेही ते पाहून हसावं
इतकं छान जगत राहावं की
मरणानेही तुम्हाला नेतांना रडावं.

आयुष्याच्या परिक्षेत
'कॉपी' करता येत नाही
कारण प्रत्येकाची 'प्रश्नपत्रिका'
ही वेगवेगळी असते.

चांगले कुटुंब आणि जिवाला जीव
देणारे मित्र भेटणे म्हणजे
दुसरं काही नसून जिवंतपणीच
मिळालेला स्वर्ग आहे.

विक्रम भगत
बी.ए. भाग २

*****

लोकांना नेहमीच सल्ल्याची गरज नसते
कधीकधी त्यांना धीर देणारा हात
ऐकून घेणारे कान आणि
समजून घेणाऱ्या हृदयाची गरज असते.

प्रेमाने जोडलेली चार माणसं व
त्यासाठी लागणारे दोन गोड शब्द
हे वैभव ज्याच्याजवळ आहे
तोच खरा ''श्रीमंत''

कु. शिवानी केवतकर
बी.ए. भाग २

सुख सापळा

कु. प्रियंका तायडे
बी.ए. भाग २

माणसानंतर सर्वांत हुशार प्राणी म्हणजे माकड. त्याला जीवंत पकडायचे म्हणजे महा कठीण. परंतु स्वतःच्या जीवाचीही पर्वा न करता अन्न मिळविण्याचा प्रयत्न करण. या त्याच्या स्वभावाचा फायदा घेऊन त्याला पकडला जात. त्यासाठी सापळा म्हणून एक पिंजरा लावला जातो. त्या पिंजऱ्याच्या तळाला खाण्यासाठी चणे ठेवलेले असतात. वरच्या बाजूने हाताची बोटे सरळ ठेवून हात घालता येईल. एवढीच फट ठेवलेली असते. पिंजऱ्याच्या तळाशी असलेले चणे मिळविण्यासाठी माकड बोटे सरळ ठेवून हात आत घालतो. चणे मुठीत धरुन हात बाहेर काढण्याचा प्रयत्न करतो. पण त्याला हात बाहेर काढता येत नाही. कारण हाताच्या झाकल्या मुठीमुळे त्याचा आकार वाढतो. त्यामुळे हात बाहेर काढावयाचा तर त्याला मुठ उघडावी लागणार आणि चणे मुठीतून सांडणार त्यामुळे ते खाता येणार नाहीत. अशा स्थितीत माकडासमोर समोर असतो, तो हाताची मूठ उघडून चणे सांडू देणं आणि हात सोडवून घेवून पळून जाणे किंवा चणे खाण्याच्या इच्छेने झाकल्या मुठीने हात बाहेर काढण्याचा प्रयत्न करत राहणं. या झगड्यात माकडाचा चणे खाण्याची इच्छा एवढी प्रबळ असते की, तो हाताची मुठ उघडण्यास तयार नसतो. झाकल्या मुठीने हात बाहेर काढण्याचा प्रयत्न करत राहतो. आपण पकडले जाण्याचा धोका वाटत असतानाही, चणे मिळविण्याच्या प्रयत्नात तो तिथे अडकून पडतो आणि पकडला जातो अशाच तऱ्हेने गळाला लावलेले अन्न गिळण्याच्या आशेने मासा गळ गिळतो आणि पकडला जातो. सापळ्यात अडकणारा प्रत्येक प्राणी हा अशाच प्रकारे फसत असतो. या सर्वांचा मागे समान मुख्य कारण असते ते सुखासाठीची आसक्ती. माणसाच्या बाबतीतही असेच घडत असते.

आशामुळे माणूस इच्छातृप्तीच्या लालसेने एवढा धुंद झालेला असतो की आपले खरे हित कशात आहे, हेच आपल्या लक्षात येत नाही. त्यातूनच तो अनेक संकटे ओढवून घेतो. आपल्याला दुःख भोगावं लागू शकते, हे त्याच्या ध्यानातच येत नाही. तसा विचार करण्याची आवश्यकताच नसल्याचे तो समजतो. आपल्या प्रयत्नाने आणि कर्तबगारीने कोणतेही दुःख, संकट आपण थोपवू शकतो. अशा बढाया तो मारतो. विश्वातील सर्व क्रिया-प्रतिक्रिया, कारण-परिणाम सम आणि विरुध्द ह्या नियमानुसार घडत असतात. त्यानुसार सुखाचे रुपांतर दुःखात होत असते. म्हणून आताच्या सुखाचे रुपांतर दुःखातच होणार हे समजून घेण्यास सुखांशी माणूस तयारच नसतो. तसे मानणे म्हणजे निराशावादी असल्याचे तो समजतो. आणि तसे सांगणाऱ्यांचा उपहास करतो.

सुखासक्त माणूस इंद्रियांना खूश ठेवण्याच्या मागे लागून चांगल्या लोकांचा हेवा करत राहतो. भ्रमिष्ठ माणसाला जसे नको ते भास होत असतात, तसे सुखांशी माणसाला योग्य अयोग्य हे कळत नाही. यामुळे अन्नात विष मिसळल्यामुळे ते अन्न फुकट जाते, तसे या माणसांचे जीवन व्यर्थ जाते. म्हणून उपाय एकच, सुख कितीही प्रिय असलं तरी तो दुःख देणारा सापळा आहे. ते अमर्याद उपभोगता येणार नाही. हे लक्षात घेऊन, दुःखाला आपलसं करुन घ्यायचं अंगवळणी पाडून घ्यायचं. म्हणजे, ती सवय सहजतेचा भाग होईल. जगणं आनंददायक होईल.

*****

विनोद

एक लठ्ठ माणूस समोरुन येत होता
ते बघून राजू थांबला.
त्यावर तो लठ्ठ माणूस म्हणाला
का रे घाबरलास?
राजू सायकलवरुन उतरला
आणि म्हणाला,
त्या फलकावर लिहीलंय,
'अवजड वाहनांना आधी वाट दया.'

दिनेशला शॉर्टकटमध्ये बोलण्याची सवय होती. कुणाचीही तो खिल्ली उडवत असे.
दिनू :- (छोट्या भावाला) छोटू तुला के के पाहीजे
छोटू :- म्हणजे?
दिनू :- कानाखाली
छोटू :- दादा हल्ली तुझी बी.पी. फारच वाढत चाललाय.
दिनू :- म्हणजे
छोटू :- बावळटपणा.

कु. राणी साकोरे
बी.ए. भाग ३

माणूस :- काय भाऊ, आजकाल तुम्ही कविता नाही लिवत हाय ..

काय झालं?

कवी :- नही भाऊ, जिचासाठी लिवत होत तिचं लग्न होऊन गेलं.

माणूस :- अरे भाऊ, मग तर तिची आठवन घेऊन कविता अजून पण छान बनेल न ...

कवी :- भाऊ तू समझू नाही राहायलाय तिचं लग्न माझ्याशीच झालंय.

*****

चंदू :- डोळा का सुजला रे तुझा ?

बंड्या :- काल बायकोचा जन्मदिवस होता तर केक आणला होता.

चंदू :- हा पण तुझा डोळा का सुजला?

बंड्या :- अरे, बायकोचे नाव कृती आहे. च्यायला तो बेकरीवाल्याने त्यावर लिहीले

हेप्पी बर्थडे कुत्री.

राहुल मेकळे

बी.ए. भाग २

मातीतल्या सुगंधाचं गुपित

कु. रेश्मा तायडे
बी.ए. भाग २

ग्रीष्माच्या प्रचंड उन्हाळ्याने अंगाची लाही लाही होत असते. घामाच्या धारा लागलेल्या असतात. कधी एकदा पाऊस पडतोय याची वाट पाहून आपण हैराण होत असतो, आणि अचानक पावसाची चाहूल लागते. एखाद्या उकाड्याच्या दिवशी दूरवरचं क्षितिज धूसर झाल्यासारखं वाटतं. पाऊस आता येईल या आशेने मन मोहरतं आणि पाऊस जरी आपल्यापर्यंत पोहचलेला नसला तरी त्यांचा सुगंध आपल्या नाकाला जाणवतो ! खरचं असं होतं का?

सूर्याच्या प्रखर उन्हानं समुद्राच्या पाण्याची वाफ होते. आणि तिचे ढग बनतात. या ढगांना उंचावर थंड हवेचा स्पर्श झाली की पाणी तयार होतं. पाण्याची वाफ आणि त्याचं परत पाणी हे चक्र तर सतत चालूच असतं. या चक्रासारखी अनेक चक्र निसर्गात आहेत. कारण निसर्ग प्रत्येक गोष्ट जपून वापरतो. आणि परत वापरता येईल असे पाहतो. या चक्रासारखचं पालापाचोळ्याचंही एक चक्र आहे. पाऊस हवा कोरडी व्हायला लागते. मातीतील पाणीही आटून जातं. झाडावरची पानं गळायला सुरुवात होते. काट्या कुटक्याही जमिनीवर साचतात या साऱ्यांवर तिथे असलेले सूक्ष्म जीव वाढू लागतात. त्यांच्या हल्ल्यामुळेच ते सर्व कुजते आणि जमिनी बरोबर मिसळून जाते. याचवेळी या अनेक झाडांतून काही तेलाचा पाझर होऊ लागतो. ते तेल मग कुजलेल्या मालात मिसळते. आणि वारा आला की हे सगळं तिथून उडून दुसरीकडे जमिनीवर दगडावर जाऊन विसावतं. हे मिश्रण तिथे चागलं शिजतं. त्या सगळ्यामध्ये जी वेगवेगळी रसायनं असतात त्यांचीही एकमेकांशी प्रक्रिया होते आणि त्यातून मग एक सुगंध तयार होतो.

पण झाड ही तेल कशासाठी पाझरवतात? हे कळण्यासाठी पन्नास वर्षापूर्वी 'इझाबेल बेअर' आणि 'रोनाल्ड टॉमस' या आस्ट्रेलियन माणसांनी याचा सखोल अभ्यास केला होता. त्यांनी या येणाऱ्या सुगंधाला पेट्रिकोर असं नाव दिलं ! त्यांचं मत असं होतं की पाऊस नसणाऱ्या या उष्म्याच्या काळात जमिनीत पडलेल्या बियांनी झोपून राहायला हवं. त्यांनी मुळाचं पाणी शोषून घेण्याचा खटाटोप करु नये, म्हणूनच ही झाड तेल पाझरवतात. या तेलाचं काम या पडलेल्या बियांना अंकूर फुटू न देण्याचं आणि मूळं अगदी जरुर तेवढचं पाणी ओढतील हे पाहण्याचं असतं. पण त्यांच्यामुळे तयार झालेल्या सुगंध तिथेच जमिनीवर विसावलेला असतो. या कोरड्या जमिनीवर विसावलेल्या सुगंधाला पाऊस जागं करतो. वारा तो सुगंध आसमंतात सगळीकडे पसरविण्याचं आपलं काम करत असतो. पाऊस या सुगंधाला जागं कसं करतो? हे अलीकडेच अमेरिकेतल्या काही वैज्ञानिकांनी शोधून काढलं आहे, ते या प्रक्रियेचं व्हिडिओ चित्रण करुन पावसाच्या थेंबाला त्यांनी अगदी रंगेहात पकडलं, ते अगदी वेगवान कॅमेऱ्यामुळे हा कॅमेरा जेव्हा पावसाच्या थेंबावर रोखला, तेव्हा त्या थेंबाचं सगळं गुपित उलगडलं. होत काय, की हा थेंब पडतो त्या कोरड्या पण सुगंधी जमिनीवर तिथेच तो बसतो पण तिथली जमीन काही सलग अशी नसते. अधूनमधून हवेनं

भरलेल्या पोकळ्या तिथे असतात. अगदी कातळ जरी घेतला तरी तिथेही बारीक बारीक छिद्रं असतातच. म्हणूनच तर पाणी या छिद्रातून खाली जमिनीच्या पोटात झिरपते, पावसाचा थेंब या छिद्रावर हवेच्या पोकळ्यांवर पडतो. तेव्हा तिथली हवा कोंडल्यासारखी होते. तिथे बुडबुडे तयार होतात. ते वरच्या दिशेने जाऊ लागतात. सोड्याची बाटली उघड्यावर तिच्यातले बुडबुडे जातात तसे या बुडबुड्यामध्येच हा सुगंध असतो. सुगंध म्हणजेच एक रसायन ! त्याचे रेणू या बुडबुड्यामध्ये बागडत असतात. ते बुडबुडे अजून वरच्या दिशेने प्रवास करतात. पण ते पाण्याच्या थेंबामधूनच ! प्रवास करता करता ते थेंबाच्या वर पोह्चतात. आणि ते छप्पर फाडून बाहेर पडतात. ते छप्पर फाडताना, जोराने बाहेर पडल्यामुळे त्या बुडबुड्यांचेही तुकडे होतात. त्याचा एक फवाराच बनतो. तो इकडे तिकडे उडतो. आता वाराही त्यांच्या मदतीला आलेला असतो. तो त्या फवाऱ्याच्या इवल्या इवल्या कणांना आपल्या बरोबर नेतो आणि आसमंतात सगळीकडे पसरतो !

गडगडाट करणारा वादळी पाऊस एखाद्या ठिकाणी पडला की तिथे तयार झालेले सुगंधी फवारे दूर दूर पसरतात. तिथल्या मंडळींना त्याचा वास येतो. अख्खं आयुष्य मातीची मशागत करण्यात घालवलेली मंडळींची नाकं या वासाला एकदम तयार झालेली असतात. त्यांना हा पावसाचा सुगंध लगेच जाणवतो. दगड, माती पाण्याने तयार झालेला तो गंध 'आपल्या नाकपुड्यांना गोंजारत राहतो आणि आपण म्हणतो किती छान सुगंध सुटलाय या मातीचा !'

*****

विनोद

नवरा :– माझ्या छातीत खूप दुखायला लागलय ताबडतोब ॲम्ब्युलन्सला फोन लाव.
बायको :– हो लावते, तुमच्या मोबाईलचा पासवर्ड सांगा
नवरा :– राहू दे.   थोड बर वाटतंय आता ...

*****

बायको :– काय हो .... इतक्या हळू आवाजात कोणाशी बोलताय ?
नवरा :– बहिणीशी
बायको :– अहो मग बहिणीशी इतक्या हळू आवाजात कशाला बोलायला हवं ?
नवरा :– अगं माझ्या नाही
तुझ्या बहिणीशी बोलतोय.

अनिकेत कापडे
बी.ए.भाग २

*****

एका माणसाला संध्याकाळी कामावरुन घरी जाताना रस्त्यात फॅमिली डॉक्टर भेटतात,
डॉक्टर :– काय म्हणताय ?
डोकेदुखी कशी आहे आता ?
माणूस :– बाहेर गेलीय
हळदी–कुंकूसाठी .... !!

सुरज किर्तकार
बी.ए.भाग २

ग्रंथ - एक अमोल चिरंतन ठेव

कु. राजश्री वाकपैजन
बी.ए. भाग २

संयुक्त राष्ट्राच्या शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटनेमार्फत १९९५ पासून दरवर्षी २३ एप्रिल हा दिवस 'जागतिक ग्रंथ दिन' (वर्ल्ड बुक ॲंड कॉपीराईट्स) म्हणून साजरा केला जातो. जगातील अनेक नामवंत, प्रसिध्द, जेष्ठश्रेष्ठ सारस्वतांपैकी काहींचा जन्म या दिवशी झालेला आहे, तर काही साहित्यिकांनी याच दिवशी आपली इहलोकाची यात्रा संपवली आहे. आज अंतरजाल, फेसबुक यासारख्या माध्यमांमुळे एकूणच विशेषत: पुस्तक, ग्रंथवाचनाची सवय बरीच कमी झाल्याचे जाणवते. ती पुनरुज्जीवित झाली पाहिजे हाही एक हेतू, हा 'ग्रंथ दिन' साजरा करण्यामागे आहे. या उद्दीष्ट पूर्तीसाठी आपले तनमनधन व जीवनात ला अमूल्य वेळ निस्वार्थपणे खर्च करणाऱ्या काही पुस्तकप्रेमींची, ग्रंथवेड्या प्रसारकांची माहिती या लेखात देण्याचा प्रयत्न केला आहे.

समानशीले व्यसनेषुसख्यम सारखी आवडनिवड असणाऱ्यांमध्ये मैत्र, सख्ख निर्माण होतेच. भुवनेश्वर येथील ३४ वर्षाच्या सौ. शताब्दी मिश्रा आणि ३६ वर्षाचे श्री अक्षय राऊतराय यांचेही असेच झाले. राऊतराय हा एक ग्रंथवेडा माणूस. पुस्तकांच्या दुकानातून त्याने स्वेच्छा निवृत्ती घेतली. एका कार्यक्रमात त्यांची सौ. मिश्रांची गाठभेट झाली. मिश्रांना कन्यारत्न प्राप्त झाल्यानंतर त्यांच्या नोकरीत खंड पडला होता. त्या स्वत: पुस्तक प्रेमी. माता झाल्यावर सुध्दा त्यांचा वाचनाचा व्यासंग व श्री. राऊतराय या दोघांनाही सामाजिक बांधिलकीची, उत्तरदायित्वाची प्रखर जाणीव होती. जनासमान्यपर्यंत ग्रंथांचा प्रसार, प्रचार कसा होईल? त्यांच्यात वाचनाची आवड, गोडी कशी निर्माण करता येईल? यावर दोघांनीही प्रदीर्घ केलेल्या चर्चेची फलश्रृती म्हणजे ''चालती-बोलती ग्रंथ यात्रा'' ही संकल्पना. समाजातील विशेषत: उपेक्षित, वंचित, गरीब लोकांना विनामूल्य किंवा अल्पमूल्यात ग्रंथसंपदा उपलब्ध करुन दयावी याबाबत सौ. मिश्रा व श्री. राऊतराय यांच्यात एकमत झाले. यातूनच आपण 'सीमाविरहीत वसुंधरा' निर्माण करण्यास जग अधिक जवळ आपण्यास हातभार लावू शकू याची त्यांना खात्री पटली. त्यासाठी २०१४ च्या डिसेंबरमध्ये सर्वात आधी त्यांनी आपला मोर्चा ग्रामीण विभागाकडे वळविला. पण पुस्तके नेण्यासाठी वाहन नव्हते.

मात्र प्रयत्न, जिद्द, चिकाटी दोघांकडेही निश्चितपणे भरपूर होती. पुस्तके भरलेल्या मोठ्या पिशव्या पाठीवर लादून ग्रामीण भागाकडे ते मार्गस्थ झाले. बसस्थानक, रस्त्याशेजारची हॉटेल्स किंवा चहाच्या टपऱ्या इत्यादी ठिकाणी आपले ग्रंथ ते दाखवित. ग्रामस्थ त्यांच्या लाजऱ्या स्वभावामुळे पुस्तके पहाण्यास प्रथम बिचकत असत. सौ. मिश्रा मुलांना रंचक, रुचकर, रसदार बोधक कथा वाचवून दाखवित. मुलेही तन्मयतेने ऐकत. मुलांच्या चेहऱ्यावरील ओसंडता आनंद बघून राऊतराय व मिश्रा दोघेही परमसंतुष्ट होत. निस्वार्थ बुध्दीने केलेल्या सत्कृत्याच्या फळाला सदेव अवीट गोडीच असते ! लहान मुलांबरोबरच त्यांच्या पालकांचाही प्रतिसाद वाढू लागला. मुलांना काही पुस्तके विनामूल्य, काही अल्प किंमतीत दिली जाऊ लागली. मोठ्यांना सुध्दा थोड्याफार सवलतीत ग्रंथ मिळू लागले. पाठीवर नेलेली पुस्तके पुरेनाशी झाली. त्यांच्या कार्यक्षेत्राची व्याप्ती अधिक विशाल होऊ लागली. दोघांनी मिळून एक

जुने वाहन विकत घेतले. त्यात पुस्तकांनी भरलेल्या पेट्या ठेवल्या. धुळीने माखलेली खेडी, गावे, शहरे यामध्येही आता ग्रंथ यात्रा भरु लागल्या. मुख्यत: बालवाङ्मयाचा प्रचार लागल्या. मुख्यत: बालवाङ्मयाचा प्रचार हे उद्दीष्ट होते. जगातील निवडक भाषांची अनुवादीत पुस्तके या ग्रंथयात्रेची शोभा वाढवू लागली.

ओडीसातील जगन्नाथ यात्रा जगप्रसिध्दच आहे. हजारो भाविक भक्तीने, श्रध्देने जगन्नाथाचा रथ ओढतात. ओडीसामधील सौ. शताब्दी मिश्रा ही भगिनी आणि श्री. अक्षय राऊतराय हे बंधू या दोघांनी जनमाणसात वाचनाची आवड, ग्रंथप्रेम निर्माण व्हावी, ग्रंथपुस्तके वाचून माणसाच्या ज्ञानात भर पडावी, जगाकडे पाहण्याचा त्यांचा दृष्टीकोन विशाल व्हावा यासाठी ग्रंथदेवतेची यात्रा संपूर्ण भारतभर करण्याचा ध्यासच घेतला आहे. त्यांच्या या जनजागृतीच्या अखंड, अविरत चालणाऱ्या ग्रंथरथ मोहिमेत त्यांना सतत यशच मिळत राहो ही ग्रंथदिनानिमित्त शुभेच्छा !

*****

गावची शाळा ..

गुरुजी :– पोरांनी गाईचे दूध पिले की बुध्दी वाढते.
रोज एक गिलास दूध पित जा.
गण्या :– काई बी सांगून रायले का गुरुजी तसं असतं तं मग वासरु इंजिनिअर झालं नसतं का ?

कु. कोमल सिंघनजुळे
बी.ए. भाग १

विनोद

विचार करा नवऱ्याचं काय झाल असेल
बायको :– हॅलो .... कुठे आहात ?
नवरा :– ऑफिसमध्ये आणि तू ?
बायको :– मी हॉटेलमध्ये ...
तुमच्या मागे दोन टेबल सोडून ??
पोर विचारतायेत.
पप्पांबरोबर आत्या कोण आहे.

*****

एकदा एक वेडा बिना पेटवलेली बीडी पीत होता.
दुसरा वेडा :– भावा बीडीतून धूर का नाही येत रे ?
पहीला वेडा :– बोललास ना वेड्यासारखं
ही पतंजलि बीडी आहे ! नो प्रदूषण

*****

मास्तर :– हिवाळ्यात खिसेकापूंच्या धंद्यात मंदी का असते...
संतोष :– कारण हिवाळ्यात सर्वांचे हात खिशात असतात.

*****

मास्तर :– हॉटेलमधली म्हणजेच हॉटेलमध्ये ठेवलेली झाडे का वाढत नाही ?
बंड्या :– कारण तिकडे वाढायला वेटर्स असतात ना ...

राजू मरसकोल्हे
बी.ए. भाग २

महासत्तेकडे वाटचाल

कु. अंकिता शिंदे
बी.ए. भाग २

छत्रपती शिवाजी महाराज कोंढाणा किल्ल्यावर चढाई करण्याच्या मोहिमेची तयारी करीत असताना तानाजी मालुसरे आपल्या मुलाच्या लग्नाचे आमंत्रण महाराजांना देतात. परंतु मोहिमेची चर्चा ऐकून मोहिमेत सहभागी होण्यासाठी तानाजी मालसुरे म्हणतात, 'आधी लगीन कोंढाण्याच मग रायबाचं' महाराज तानाजींना समजविण्याचा प्रयत्न करतात. परंतु मोहिम सोडून महाराजांना सोडून आनंद साजरा करेल तो मावळा कसला? लग्न सोडून तानाजीने मोहिम फत्ते केली. पण घात झाला महाराज दु:खित अंतकरणाने म्हणतात, 'गड आला, पण सिंह गेला' यासारख्या अनेक कठीण प्रसंगातून महाराजांना जावे लागले आणि त्यांनी स्वराज्याची स्थापना केली.

राष्ट्रपिता महात्मा गांधी देश स्वतंत्र व्हावा म्हणून देशभर जनजागृती करण्यासाठी फिरत होते. फिरताना एका ठिकाणी त्यांनी जनतेची स्थिती पाहिली आणि त्यांचे राहणीमानच बदलून गेले. जनता कपड्याविना राहाते आणि आपण मात्र तलम कपडे घालून देशभर फिरतो आहोत, ही गोष्ट त्यांना खटकली व त्यांनी अत्यंत कमी कपडे वापरण्याचा संकल्प केला. हा त्यांच्या आयुष्यातील अत्यंत महत्त्वाचा निर्णय होता. यामुळेच त्यांना महात्मा, राष्ट्रपिता यासारख्या पदव्या जनतेने बहाल केल्या.

छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा गांधी आणि त्यांच्यासारख्या थोर व्यक्ती मोठ्या का झाल्या? याचा विचार करताना त्यांच्यामध्ये असलेल्या अनेक गुणांपैकी सर्वांत महत्त्वाचा गुण, महत्त्वाचे मूल्य होते. दुसऱ्याच्या भूमिकेत जाऊन विचार करण्याचे, निर्णय घेण्याचे.

आजच्या पिढीचा विचार केला तर ती प्रचंड हुशार आहे. परंतु परंपरागत मूल्यापासून दूर चाललेली दिसते आहे. त्यांच्या वस्तुस्थितीबद्दल भाष्य करताना जेष्ठ पत्रकार स्वामीनाथन अय्यर म्हणतात की, भारत महासत्ता होण्याऐवजी महा 'ढ' सत्ता होण्याच्या मार्गावर आहे. कारण तिचा कल संयमापेक्षा चंगळवादाकडे आहे, त्यामुळे समाजात व्यसनाधीनता वाढत चाललेली आहे. त्याचबरोबर आता त्यात तंत्रज्ञान व्यवसनाधीनतेची भर पडलेली आहे. त्याचा परिणाम पुढील पिढीच्या मानसिक व भावनिक विकासावर होत आहे.

नुकत्याच प्रदर्शित झालेल्या चित्रपटातही महीला कुस्तीपटूची कथा दाखविलेली आहे. त्यात सुरुवातीला तिला व तिच्या बहिणीला आपल्या वडिलांचा राग येतो. परंतु त्यांची मैत्रिण त्यांचे वडिल त्या दोघींच्या भविष्याचा विचार करुन कष्ट करत आहे. याची जाणीव करुन देते, आणि त्यांचे आयुष्य बदलून जाते. परंतु या सर्व गोष्टी ऐकून व पाहून या पिढीला समजतात का? समजावून घेण्याची त्यांची क्षमता आहे का? की फक्त मनोरंजन म्हणून पाहतात? ही क्षमता येण्यासाठी त्यांच्या सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्वाचा विकास व्हायला हवा.

त्यामुळे या मूल्यांचा अंगीकार करुन मुलांमध्ये रुजविण्यासाठी आपल्याला प्रयत्न करायला हवे. आपली पुढची पिढी, आपला देश 'ढ' सत्ता होण्यापासून वाचविण्यासाठी आपल्या सगळ्यांना एकत्रित योग्य दिशेने प्रयत्न करण्याची आवश्यकता आहे.

*****

विनोद

सासू :– कित्ती वेळा सांगितलयं
''बाहेर जाताना टिकली लावत जा !''
सूनबाई :– ''अहो सासूबाई, जीन्सवर कुणी टिकली नाही लावत !''
सासू :– अग जीन्सवर नाही, कपाळावर लाव, भवाने !

शुभम तिजारे
बी.ए.भाग २

*****

बायको :– अहो ऐकले का ?
नवरा :– काय ?
बायको :– संक्रात जवळ आली
नवरा :– मग !
बायको :– या वर्षी हळदी–कुंकूला मी बायकांना काय देऊ ?
नवरा :– माझा मोबाईल नंबर दे.

*****

खरं प्रेम
शिक्षक :– उशीर का झाला शाळेत यायला ?
चिंटू :– आई बाबा भांडत होते.
शिक्षक :– त्याचा उशिरा येण्याशी काय संबंध ?
चिंटू :– माझा एक बूट आईच्या हातात व दुसरा बाबांच्या हातात होता.

अक्षय वाडीभस्मे
बी.ए. भाग २

मराठी शब्दातील आदर

मम्मी म्हणा मदर म्हणा
आई शब्दात जीव आहे.
पिता म्हणा पप्पा म्हणा
बाबा शब्दात जाणीव आहे.
सिस्टर म्हणा दीदी म्हणा
ताई शब्दात मान आहे.
ब्रदर म्हणा भाई म्हणा
दादा शब्दात वचक आहे.
फ्रेंड म्हणा दोस्त म्हणा
मित्रा शब्दात शान आहे.
एन्ड म्हणा फिनिश म्हणा
अंत शब्दात खंत आहे.
दिवार म्हणा वॉल म्हणा
भिंत शब्द जिवंत आहे.
रिलेशन म्हणा रिश्ता म्हणा
नातं शब्दात गोडवा आहे.
एनिमी म्हणा दुश्मन म्हणा
वैर शब्दात जास्त कडवा आहे.
हाय म्हणा हॅलो म्हणा
हात जोडणे संस्कार आहे.
सर म्हणा मॅडम म्हणा
गुरु शब्दात अर्थ आहे.
ग्रँड पा ग्रँड मा शब्दात
काही मजा नाही
आजोबा आणि आजी
सारखे सुंदर नाते जगात नाही.
गोष्टी सर्व सारख्या
पण फरक फार अनमोल आहे.
अ ते ज्ञ शब्दात ज्ञानाचे भांडार आहे.
म्हणून इंग्रजीपेक्षा आपल्या मराठीत
आदर जास्त आहे.

कु. प्रीती शेंडे
बी.ए. भाग २

बीज अंकुरे अंकुरे

कु. अनुजा मोरे
बी.ए. भाग २

आशुतोषला देशभक्तीचा व सत्कृत्याचा वारसा त्याच्या दोन्ही आजोबांपासूनच मिळाला होता. दोघाही आजोबांनी आपले आयुष्य स्वातंत्र्य लढ्यात व त्यानंतर समाज परिवर्तनाकरिता अर्पित केले होते. आशुतोषच्या आई-वडिलांनी पण आपल्या सांसारिक जबाबदाऱ्या पार पाडताना सत्कृत्याचा व समाजसेवेचा वसा पुढे चालू ठेवला होता. आपल्या आजोबांच्या त्यागाच्या गोष्टी ऐकत व आई वडिलांचं निरपेक्ष कार्य बघतच आशुतोष लहानाचा मोठा झाला होता.

आपले शिक्षण संपवून आशुतोषही नोकरी करु लागला. नोकरी करताना तोही परोपकारी कार्यात सहभागी होत असे. आशुतोषला जाणवू लागल होतं की निरपेक्ष त्यागाच, सत्कृत्याचं कौतुक करणं वा त्याविषयी चर्चा करणं हे खूप सोप असतं. पण त्याचं त्याग किंवा तिच सेवा आपण करणं हे फार अवघड असतं. आशुतोष एक संवेदनशील तरुण होता. सद्य सामाजिक स्थितीचा व विचारांचा त्याच्यावर परिणाम होणं, स्वाभाविक होत. आत्ताच्या आत्ता पाहिजे, लगेच, 'अभी नही, तो कभी नाही,' मलाच मिळालं पाहिजे या विचारांचा प्रादूर्भाव आशुतोषच्या मनावरही व्हायला लागला होता.

आपल्या आजोबांनी आई-वडिलांनी समाजाभिमुख कार्य केले व त्याकरता जी शक्ती खर्च केली ती योग्य होती का? त्यापेक्षा त्यांनी शक्ती व वेळ स्वतःचा उत्कर्ष साधण्याकरता वापरली असती, तर जास्त बरे झाले असते का? आशुतोष करत असलेल्या सत्कृत्याचा दृश्य परिणाम त्याला समाज मनावर कुठेच दिसत नव्हता. आपण आपली शक्ती व वेळ परोपकार करुन वाया घालवत आहोत का? हा विचार त्याच्या मनात रुजत चालला होता. पण आशुतोषच्या अंर्तमनाला त्याच्या बाहय मनाचे ते विचार पटत नव्हते.

एके दिवशी नेहमीप्रमाणे आशुतोष संध्याकाळी कामावरुन घरी आला. संध्याकाळची आपली कामे संपवून व रात्रीचे जेवण करुन तो झोपी गेला. त्या पहाटे त्याला एक स्वप्न पडले त्या स्वप्नात त्याने पाहिले की, त्याची व एका साधूची भेट झाली आहे. औपचारिक चर्चेनंतर आशुतोषने सत्कृत्याविषयीची त्याची घालमेल व त्या सत्कृत्याचा समाज मनावर न दिसणारा परिणाम साधूजवळ बोलून दाखवला. साधूनं आशुतोषचं बोलणं शांतपणे ऐकून घेतले व स्मितहास्य करत त्याला खालीलप्रमाणे उत्तर दिले.

''प्रत्येक बीजीमध्ये वटवृक्ष होण्याची क्षमता असते. आपण जर या जगाचा इतिहास बघितला, तर युगप्रवर्तन करण्याकरिता एक व्यक्तीच पुरेशी आहे. संत ज्ञानेश्वर, स्वामी विवेकानंद, महंमद पैगंबर, येशू ख्रिस्त यांनी एकट्याच्या शक्तीवर अनेक शतकं प्रभावित केली आहेत. तू केलेले सत्कृत्य या वसुंधरेवर केलेली बिजांची पेरणीचं आहे. न जाणो कुठल्या बीजाला अंकुर फुटून त्याचे कल्पवृक्षात रुपांतर होईल व तो कल्पवृक्ष मानवतेला वरदान ठरेल.''

साधूचं हे वाक्य संपताक्षणी आशुतोषला जाग आली. जाग आल्यावर सुध्दा काही वेळ आशुतोष तसाच अंथरुणात पडून राहिला व स्वप्नात झालेल्या साधुबरोबरच्या संवादाचे त्याने अवलोकन केले. आशुतोषच्या मनातील सर्व प्रश्न सुटले. त्या सकाळी आशुतोष उठला तो निरपेक्ष सत्कृत्याची नवीन प्रेरणा घेऊनच !

अंतर्मनाने हात जोडून वैश्विक मनाचे आभार मानले.

एस.एम.एस.

जीव लावणारे शब्द आयुष्य घडवतात
तर जिव्हारी लागणारे शब्द आयुष्य बिघडवतात.
शब्द प्रेम देतात, शब्द प्रेरणा देतात.
शब्द यश देतात, शब्द नातं देतात.
शब्द आयुष्यभर आणि आयुष्यानंतरही
मनामनात जपणारी भावना देतात
शब्दाचं मोल जपलं की आपलं
आयुष्यही अनमोल होतं.

कु. निशा पाढेण
बी.ए. भाग २

*****

कोणतीही गोष्ट साध्य करण्यासाठी
फक्त 'शक्ती' असून चालत नाही.
तर त्याला सहनशक्तीचीही
जोड असावी लागते.
माणूस कसा दिसतो यापेक्षा
कसा आहे याला महत्त्व असतं
कारण शेवटी,
सौंदर्याच आयुष्य तारुण्यापर्यंत तर
गुणाचं आयुष्य मरणापर्यंत असतं.

कु. पल्लवी तंबाखे
बी.ए. भाग २

***

आयुष्याची डायरी लिहणारा तर
''तो देव असतो.''
पण वाचणारे आपण असतो.
जीवनात खूप काही हव असतं
पण पाहिजे तेच भेटत नसतं
सर्व काही नशिबात असतं,
पण आपलं नशीब घडवणं हे
आपल्याच हातात असतं

कु. पद्मा गवई
बी.ए. भाग २

राग आल्यावर ओरडायला कधीच
ताकद लागत नाही
राग आल्यावर खरी ताकद लागते ती
शांत बसायला
लक्षात ठेवा
शब्द येतात हृदयातून
पण अर्थ निघतात डोक्यातून ... !

कु. मयुरी वाहाने
बी.ए. भाग २

*****

लाइफ जगायची असेल तर
पाण्यासारखी जगा
कुणाशीही मिळा मिसळा, एकरुप व्हा,
पण स्वतःच महत्त्व
कमी होऊ देऊ नका ... !
जगाला काय आवडतं ते करु नका
तुम्हाला जे वाटतं ते करा,
कदाचित उदया, तुमचं वाटणं जगाची ''आवड''
बनेल.

कु. वैशाली मेटांगे
बी.ए. भाग २

*****

सुंदरता नसली तरी चालेल ?
सोज्वळता असली पाहीजे
सुगंध नसला तरी चालेल
दरवळ असायला पाहिजे
नातं नसलं तरी चालेल
आपुलकीचे बंधन असायला पाहिजे
भेट होत नसली तरी चालेल
स्नेहमय गोड संवाद असला पाहिजे.

शुभम नाकाडे
बी.ए. भाग २

तौलनिकता ... आनंदाची, सुखाची?

संदीप गायगवई
बी.ए. भाग २

सरुच्या उंच झाडावर आपल्या काडक्यांच्या घरट्यात बसून कावळा अगदी खूश होता. आपल्या पिलांकडे लक्ष देण्यात तो मशगुल होता. कावळीनीने चोचीत भला मोठा हिरवा किडा आणल्यावर कावळ्याने घरटे सोडले आणि पिलांसाठी खाद्य आणण्यासाठी पंख पसरले. बरीच मोठी भरारी घेऊन तो तळ्याकाठच्या जागेतील एका झाडावर उतरला. नवीनच प्रदेश होता. इकडे तिकडे मान वळवून पहात असताना एक पांढराशूभ्र बदक त्याला त्या तळ्यात डौलदारपणे तरंगत असताना दिसले. तो उडून त्या बदकाजवळ गेला. ''मित्रा, तुझा शुभ्र रंग पाहिल्यावर माझ्याबद्दलचा भ्रमनिरास झाला. मला वाटत होत की जगात सुंदर आणि आनंदी फक्त मीच आहे. पण मला तूच जास्त सुंदर आणि आनंदी दिसतोहेस.''

''हो हो, मलाही तसचं वाटत होत ....''

''होत म्हणजे ..... ?''

''हो मलाही तसचं वाटायचं, की मी सगळ्यांपेक्षा जास्त सुंदर आहे म्हणून मीच सुखी, आनंदी आहे. पण मी जेव्हा त्या पोपटी रंगाच्या, लाल चोचीच्या पोपटाला आकाशात विहरतांना पाहिले तेव्हा मी अगदी निराश झालो .....''

''हो, ना होतोच ....''

''म्हणजे !''

''म्हणजे मी जेव्हा मोराला, त्याच्या फुलवलेल्या पिसाऱ्याला पाहतो तेव्हा माझ्यापेक्षा तोच खरा सुंदर याची जाणीव झाली ..... कारण अगदी इंद्रधनुष्याची रंग आहेत रे त्याला निसर्गाने बहाल केलेले मी तर एकाच रंगाचा आहे....''

''कुठे असतो हा मोर?''

''अरे आपल्या जंगलापलीकडे एक गाव आहे. तेथे एक प्राणी संग्रहालय आहे .... तेथे पाहिले मी त्याला .....''

कावळ्याने पंखात वारा भरला आणि तो प्राणीसंग्रलयाकडे मोराला बघण्यासाठी गेला. मोरदादा पिंजऱ्याआड होता. तेथे प्रशस्त जागा होती. जंगलासारखी झाडी होती. मोराच्या पिंजऱ्याबाहेर मोराला पहायला बरीच माणसांची गर्दी दिसली.

कावळ्याचा मोराकडे जायला धीर होत नव्हता. गर्दी ओसरल्यावर कावळेमहाराज मोरासमोर उभे राहून म्हणाले ''प्रिय मोर महाशय, आपण किती हो सुंदर दिसता ! तुमच्या या सौंदर्याला पाहण्यासाठी हजारो माणसं येतात. मला तुमचा हेवा वाटतो.''

''अरे कावळेदादा तुम्ही ! माझ्या दुःखाला आणखीन डागण्या का बरं देता?''

''म्हणजे? मला लक्षात नाही आल?''

''अरे मी फार दुःखी आहे रे !''

''दुःखी !!!''

''अहो येथे कितीतरी मजा दिसते. सगळेजण कौतुक करताहेत, जंगलातील वातावरण तुम्हाला मिळाले आहे. सुरक्षितता आहे.... आणि तरीही तुम्ही दुःखी ! काही कळत नाही बुवा मला ....''

''हो ना. दुःखीच आहे मी .... मला नेहमी वाटायचे की अरे आपण किती सगळ्यांपासून वेगळे आहोत. या विश्वात फक्त आपणच सुंदर आहोत ! माझा तुरा, माझा पिसारा, माझ्या प्रत्येक पिसावर असलेले इंद्रधनुष्याची रंग .... माझा मोहरा.... पण त्यामुळेच ...

त्यामुळेच मला या संग्रहालयामध्ये पकडून आणले गेले आणि प्रदर्शनीय केले गेले. सुरुवातीला ते प्रदर्शन, ते कौतुक मला फार आवडायचे. सगळेजण माझ्याकडे कौतुकाने बघत राहायचे. मी गर्वाने फुलून पिसारा फुलवायचा, अगदी पाऊस पडत नसतानाही ! पण हळूहळू मला लक्षात यायला लागले की मी येथे स्वतंत्र नाही. मी येथे बांधला गेलो आहे. तुम्हा बाहेरच्या पक्ष्यांना पाहिले, तुला पाहिले, तुझी काव काव ऐकली की मी अस्वस्थ व्हायला लागतो, मी जर पोपट असतो तर मलाही स्वच्छंदपणे सगळीकडे विहरता आलं असतं ..... मला कोणी पकडले नसते. मीही स्वातंत्र्याचा मनसोक्त उपभोग घेतला असता !!!''

कावळ्याने आश्चर्याने मोराकडे पाहिले. मोराची व्यथा त्याला व्यथित करुन गेली. आपल्या मनातील मरगळ त्याने झटकली. एकदा मोराकडे बघितले !! त्याला त्याच्या पिलांची आठवण झाली आणि त्याने पिलाच्या ओढीने आनंदाने आकाशात भरारी घेतली..... मनमुरादपणे ....

*****

आई ही अशी ''बँक'' आहे. जेथे आपण
आपली प्रत्येक भावना आणि दु:ख
जमा करु शकतो. आणि बाबा असे,
'क्रेडीट कार्ड' आहे ज्यांच्याजवळ 'बॅलन्स'
नसला तरी ते आपले स्वप्न पूर्ण
करण्याचा प्रयत्न करत असतात.

कु. शुभांगी माहोरे
बी.ए. भाग २

एस.एम.एस.

विश्वास लोकांवर इतका करा की,
तुम्हाला फसवताना ते स्वत:ला दोषी समजतील आणि
प्रेम सर्वांवर इतके करा की,
त्यांना तुम्हाला गमवायची भीती राहील.

कु. जयश्री शेंदरकर
बी.ए. भाग २

*****

अश्रू कितीही प्रामाणिक असले तरी,
भूतकाळ परत आणण्याची ताकद त्यांच्यात नसते.
झाली चूक माफ करण्यात मोठेपणा असतो,
सारख्या सारख्या चूका गिरवून काढल्यास
गोड संबंधात सुध्दा फाटे फुटतात..
म्हणुन चुका एकांतात सांगाव्यात आणि
कौतुक चारचौघात करावं नातं जास्त टिकतं.

कु. निकिता घाटे
बी.ए. भाग २

******

पाण्यापेक्षा तहान किती आहे
याला जास्त किंमत असते
मृत्यूपेक्षा श्वासाला जास्त किंमत असते
या जगात नाते तर सर्वच जोडतात
पण नात्यापेक्षा विश्वासाला जास्त किंमत असते.

कु. मोनाली सावरकर
बी.ए. भाग २

निसर्ग संदेश

कु. करिश्मा मोहोड
बी.ए. भाग २

डोंगर दऱ्यातून गाडी चालली होती, वळणाचा रस्ता होता. गर्द घनदाट झाडी होती. जिथे बघावं तिथे गर्द घनराईच दिसत होती. पहाडावर ढगांचे साम्राज्य पसरले होते. ढगांचा, डोंगरांशी लपंडाव चालू होता.

काही झाडे उंच तर काही मध्यम तर काही बुटकी, काही डेरेदार होती, तर काही फक्त वरच्या भागात छत्रीसारखी फुललेली. या झाडांचा, निसर्गाचा काय बरे संदेश असेल? यात काही फळांची झाडे असतील काही औषधी वनस्पती असतील तर काही झाडे प्रदर्शनीय असतील. ही झाडे एकमेकात काय संवाद साधत असतील? यांची भाषा एक असेल की वेगवेगळ्या असतील? ही झाडे ज्या झाडाचा नवीन जन्म होतो त्याला काय सांगत असतील? ज्या झाडाचे मरण जवळ आले असेल त्याला काय सांगत असतील? वेगवेगळ्या ऋतूतील स्वत:मधील बदल कसा करत असतील? तेच आपण निसर्गातील मानव प्राण्याबद्दल विचार केला, तर लक्षात येतं की मानवामध्ये संभाषणासाठी विविध प्रकारच्या भाषा आहेत. माणसाला नेहमी इतरांपासून मी वेगळा असावा असे वाटते. माणूस प्राणी नेहमी इतर माणसांवर प्रभाव पाडण्याचा प्रयत्न करतो व इतरांकडून स्वत:सुध्दा इतरांशी तुलना करतो. त्यामुळे कधी तो सुखी होतो तर कधी दु:खी होतो. त्याचप्रमाणे माणूस इतरांचा मत्सरसुध्दा करतो. माणसाला नेहमी इतरांपेक्षा जास्ती हवं असण्याची महत्त्वाकांक्षा असते. असा हा माणूस निसर्गापासून डोंगर दऱ्यांतून, झाडांपासून काही शिकू शकेल काय? ही झाडे निसर्गातील स्थित्यंतरातील मूक साक्षीदार आहेत. ही झाडे कधी इतरांना इजा करीत नाही. त्यांना दुसऱ्याकडून काही अपेक्षा नसते. माणूस या झाडांसारखा संयमी, शांत राहू शकेल का? माणसावर नेहमी स्वत:च्या अपेक्षांचा बोजा असतो. त्याला नेहमी संग्रह वाढविण्याची प्रवृत्ती असते. माणसाच्या मनात नेहमी असंख्य विचार येत असतात. त्याचे मत नेहमी एकीकडून दुसरीकडे पळतच असते. त्याच्या जीवाला कधी स्वस्थपणा माहीत नसतो. निसर्ग नेहमी माणसाला विविध माध्यमातून संदेश देत असतो पण तो संदेश समजण्याचे आणि ते आचरणात आणण्याचे सामर्थ्य माणसाच्या बुध्दीत यायला हवे.

निसर्ग सांगत असतो की निसर्गातील एक घटक नेहमी इतरांना देण्यासाठी पुढे असतो. झाडांचेच उदाहरण घेतले तर, लक्षात येते की ही झाडे फळे, फुले, अन्न, लाकूड, ऑक्सिजन अशा स्वत:च्या कितीतरी गोष्टी मानवाला देत आलेल्या आहेत. निसर्ग त्यागाचा संदेश नेहमी देत आला आहे. महाराष्ट्राची भूमी ही संतांची आणि वीरांची ही निसर्गाची त्यागवृत्ती स्वत:मध्ये बाणवून, त्यांच्या त्यागाचा धडा, आपल्याला प्रत्येक काळात बघायला मिळाला आहे. पण माणसाला त्याग करायला सहजासहजी जमत नाही. त्याला संग्रह करायला आवडतो. त्याच्या मनात नेहमी एक भीती असते, त्याचा स्वत:वर आणि निसर्गावर विश्वास कमी असतो. म्हणूनच तो जरुरीपेक्षा जास्त संग्रह करत जातो.

भव्य निसर्गाकडे खुल्या मनाने बघितलं तर मन प्रफुल्लित होते, मन प्रसन्न होतं. निसर्ग सांगत असतो, आनंदी रहा, स्थिर राहण्याचा प्रयत्न करा म्हणूनच आपण स्वत:ला स्थिर करण्याचा प्रयत्न करायला पाहिजे. रोज ध्यान करायला पाहिजे. पण माणसाचे निसर्गाच्या संदेशाकडे लक्ष असतं का? मानव मन विकारांच्या

ताब्यातच जास्त असतं. दुसऱ्या व्यक्तीबद्दल मत्सर त्यांना इजा करण्याचे विचार यामुळेच त्याच्या मनात रागाचे आणि भितीचे साम्राज्य पसरते. हे विकार हळूहळू आपल्या मनाचा पूर्ण ताबा घ्यायला लागतात. आपण असे का वागतो हे आपल्यालाचं लक्षात येत नाही. मन अस्थिर आणि अस्वस्थ होते. यामुळे विविध रोगांचा शरीरात प्रादूर्भाव होऊ लागतो. मनाचा आणि शरीराचा निरोगीपणा हरवू लागतो.

निसर्ग आपल्याला सांगतो आहे, आनंदी राहा, प्रसन्न राहा, शांत रहा, त्यागवृत्तीने रहा, निसर्ग सांगत असतो तूही इतरांसारखा निसर्गाचा एक घटक आहे, म्हणूनच इतरांचा मत्सर करु नकोस. त्यांच्यावर अधिकार गाजवू नकोस. कारण विविधता असली तरी निसर्गात समानता आहे. कोणी छोटा नाही आणि कोणी मोठा नाही. निसर्गाचा हा संदेश हळूहळू आपण आपल्या आचरणात आणू या.

*****

विश्वास हा काचेसारखा असतो एकदा
तुटला की मग कितीही जोडला तरी
त्याचा तडा शेवटपर्यंत राहतोच.

शब्द फुकट भेटतात मात्र तुम्ही ते
कसे वापरता यावरुन तुमची किंमत कळते.

कु. पल्लवी तायडे
बी.ए. भाग २
***

एस.एम.एस.

जीवनात भरपूर व्यवहार होतात पण
सुख विकणारा आणि दुःख विकत
घेणारा कधीच भेटत नाही.

जी माणसं दुसऱ्याच्या चेहऱ्यावर आनंद
निर्माण करण्याची क्षमता ठेवतात,
ईश्वर त्यांच्या चेहऱ्यावरचा आनंद
कधीच कमी होऊ देत नाही आणि
म्हणूनच ती समाधानी असतात.

कु. प्रतिक्षा उके
बी.ए. भाग २
*****

आयुष्याच्या पुस्तकात जेव्हा वाईट
घटनांनी भरलेली पानं येतात. तेव्हा
पुस्तक बंद न करता पान पलटून
नवीन प्रकरणाला सुरुवात करा.

आई वडिलांचे प्रेम आपल्या जन्मापासून
मरणापर्यंत कधीही बदलत नाही मात्र
बाकी सगळ्यांचे प्रेम वेळेनुसार बदलत
असते.

कु. विवेका राऊत
बी.ए. भाग २
***

तत्त्वांचे पाईक

कु. किरण जोशी
बी.ए. भाग २

सार्वजनिक जीवनात काही मूल्ये जपूनच माणूस आयुष्य जगत असतो. काही स्वार्थीची तर काही तत्त्वांशी संबंधित असतात. तत्त्वासाठी जगणारा माणूस जागरुकतेने त्याचा पुरस्कार करीत, कुठल्याही परिस्थितीत तत्त्वाला मुरड न घालता त्याची पवित्रता राखण्यास धडपडतो. किंबहुना त्याला जिवित हेतू म्हणून पत्करतो. अशी माणसेच अपरोक्षपणे तत्त्वाचे रक्षण करणारे ठरतात. आज आपण अशा काही तीन व्यक्तितत्त्वांची ओळख करुन घेणार आहोत.

त्यातील पहिले पुष्प म्हणजे पुरुषोत्तम कांजी ते एका गर्भश्रीमंत अशा श्रेणीतल्या समाजातले होते. त्यांनी अशा एका सुसंघटीत मंडळाची स्थापना केलेली होती की जी काळाबाजार आणि व्यवसायातील असत्याविरोधात सातत्याने प्रचार करणारी होती. त्या संघटनेचे सदस्यात्व ऐच्छिक होते आणि तरी देखील त्याचा प्रतिसाद उत्साहवर्धक सिध्द झालेला होता. दुसरं नाव जे आर. मजिठिया यांचे एक कारखाना, उद्योगगृह व काही संपन्न अशा आस्थापनांचे नियंत्रण त्यांच्याकडे होते. त्यांना समतेबद्दल फार मोठी जाणीव होती. मजिठीयांच्या कर्मचाऱ्यांना पुष्कळ सारे फायदे मिळत असत. त्यांच्या दुकानातल्या सुमारे १०० च्या वर कर्मचाऱ्यांना, त्यांच्या वेतनाच्या प्रमाणात निश्चित केलेल्या मूल्यात स्वादिष्ट भोजनाची सेवा मिळत होती. त्या अन्नाचा दर्जा हा त्या शहरातील कुठल्याही पहिल्या श्रेणीतल्या भोजनालयाच्या पहिल्या श्रेणीतल्या भोजनालयाच्या दर्जेइतकाच होता. कामाला सुरुवात झाल्यावर मालक आणि नोकर यांच्यातील फरक तुम्हाला वेगळा करुन दाखवताच येत नव्हता. पहिल्या अर्ध्या दिवसातील भरपूर कामानंतर अगदी हलके काम करणारा नोकर आणि बलाढ्य मालक एकाच टेबलावर बसून दुपारचे भोजन घेत असत. सर्व वातावरण म्हणजे एकत्रितपणाने साम्यवाद आणि भांडवलशाहीला दिलेला तो एक धडाच होता. तिसऱ्या व्यक्तीला त्यांनी एका सांकेतिक क्रमांकाने संबोधलेले आहे. तो तुरुंगात होता. प्रयोगासाठी भारतातील विविध तुरुगांना भेटी देत असताना, स्वामी जी या व्यक्तिमत्त्वाला सामोरे गेले. त्याच्या आयुष्याच्या सुरुवातीच्या काळात सदर शिक्षा भोगणाऱ्या गुन्हेगाराने काही पापे केलेली होती. सरकारी नोकरीत असताना त्याने काही बेकायदेशीर कमाई केलेली होती. गुन्हा उघडकीस आलेला नसताना देखील तो स्वतःहून अधिकाऱ्यांना भेटला आणि केलेल्या गुन्ह्याबद्दल शिक्षा करण्याची विनंती केली. अधिकाऱ्यांनी त्याला माफी दिली. परंतु त्याने हे 'मी केलेल्या गुन्ह्याबद्दलचे प्रायश्चित आहे' असे मोकळेपणाने सांगत गुन्हे कबूल करत स्वतःला अटक करवून घेतली. आणि कोर्टात खटलेदेखील दाखल करवून घेतले. तुरुंगात असताना त्याने अशा पध्दतीने काम स्वीकारले की ज्याला स्पर्श करण्यास इतर कैदी कचरत होते. त्या कामाचा मोबदला देखील त्याने स्वीकारला नाही. आणि या सर्वांचा विरोधाभास म्हणजे त्याला मानसिक रुग्णांच्या कक्षात पाठविले गेले. यातील अतिशयोक्तीचा भाग जरी बाजूला ठेवला तरी त्याने आपलं स्वतःचं संपूर्ण आयुष्य वास्तव अशा प्रार्थनेकडे वळवलं.

आपण चटकन म्हणतो, की नैतिकता, समता, प्रार्थना, सत्य या सर्व स्तुत्य आहेत. तरीदेखील हे सर्व

जीवनासंबंधित कल्पनारम्य परंतु अव्यवहार्य असे आदर्श आहेत. आणि स्वतःच्या अस्तित्वाच्या संघर्षात हे सर्व उच्च आदर्श प्रत्यक्षात कोणीही वागवू शकणार नाहीत. परंतु त्यांनी आपल्यासमोर अस्सल मूल्यांची प्रक्रिया जपणाऱ्या अनेक उदाहरणापैकी तीन उदाहरणे एकत्र आणलेली आहेत. आपणा सर्वांना हे ठाऊक आहे की सर्व प्रशंसनीय उद्दीष्टे गाठणे इतके काही कठीण नसते. ज्यावेळी कुठल्याही बाबतीत एकदा का आपली खात्री पटली की त्याच्या शिखरापर्यंत पोहोचणे हाच एकमेव मार्ग आहे. त्यावेळी आपण त्या उद्दीष्टपूर्तीसाठी स्वतःला जेवढी शक्य असेल तेवढी जास्तीत जास्त चालना देण्यास भाग पाडतो. त्यापेक्षा दुसरी कुठलीही युक्ती ही भ्रमक आशा नव्हे, अशावेळी आपण दुसऱ्या कुणाला नाही तर फक्त स्वतःला फसवत असतो.

*****

कधी गेलात वृध्दाश्रमात तर तिथे असलेल्या म्हाताऱ्या जोडप्यांना विचारा की तुमची मुले काय करतात?
ते उत्तर देतील माझा मुलगा डॉक्टर आहे,
वकील आहे, इंजिनिअर आहे, प्राध्यापक आहे
पण एकही जोडपं तुम्हाला असं
नाही म्हणणार की माझा मुलगा अडाणी
शेतकरी आहे कारण अडाण्या शेतकऱ्याचे आई-वडील कधीच वृध्दाश्रमापर्यंत पोहचत नाही ही वस्तुस्थिती आहे.

कु. पूजा कळसकर
बी.ए. भाग २

एस.एम.एस.

जन्म हा थेंबासारखा असतो,
आयुष्य एका ओळीसारखं असतं,
प्रेम एका त्रिकोणासारखे असत
पण मैत्री असते ती वर्तुळासारखी
ज्याला कधीच शेवट नसतो !

अंकित कापडे
बी.ए. भाग २

*****

आयुष्यात कधीही कुणाच्या भावनांबरोबर
खेळू नका कारण तुम्ही तो खेळ सहज
जिंकणार, पण समोरच्या व्यक्तीला तुम्ही
या खेळात आयुष्यभरासाठी हरवून बसणार.

कु. शुभांगी सुंदरकर
बी.ए. भाग २

*****

जीवन म्हणजे (तीन) पानाचं एक पुस्तक असतं,
पहीले आणि शेवटच पान
देवानी लिहीलेलं असतं,
पहीलं पान म्हणजे 'जन्म'
शेवटचं पान म्हणजे 'मृत्यू'
उरलेलं मधले पान मात्र
आपल्यालाच भरायाचे असतं
त्यासाठी मनात प्रेम, भाव आणि
चेहऱ्यावर सुंदर स्मित हास्य ठेवायचं असतं.

कु. पुनम बिरे
बी.ए. भाग २

*****

प्रार्थनेचे सामर्थ्य

कु. शेवंती धुर्वे
बी.ए. भाग २

एका शब्दाचे कितीतरी उलटे सुलटे अर्थ होतात. एखाद्या शब्दाआधी 'नि' हा शब्द लावला तर तिथे नकाराचा अर्थ निर्माण होतो. उदा. निरोगी म्हणजेच रोगी नाही. पण निवास हा शब्द घ्या तिथे वास नाही असा अर्थ तो नेमका उलटा अर्थ आहे. वास करण्याचे स्थळ म्हणजे निवास. निरोप हा शब्द घ्या काही क्रियेच्या रोपणाची सुरुवात होते, त्याला निरोप का म्हणायचे? निशाण शब्दाची हीच कथा आहे. शान म्हणजे मान, इभ्रत. उलट आणि निशाण म्हणजे शान नाही. तो पण निशाण शब्दावर अख्खा देशाची शान आणि मान उंचावत असते. नियोजन शब्दाचा शब्दश: अर्थ 'योजना नसणे' हा आहे. पण रुढ अर्थ मात्र नेमका उलटा म्हणजे 'योजना करणे' असाच होतो. याचा अर्थ असा की शब्द बांधले जात असताना त्या त्या परिस्थितीप्रमाणे बांधले जातात. त्याचे पुढे उलटे अर्थ मानले जातात. गणपती हा मूळ विघ्नेश्वर होता. तो कालांतराने विघ्नहर्ता झाला.

या पार्श्वभूमीवर प्रार्थना या शब्दाची फोड प्र+आ+अर्थ+ना. ''फार मोठा अर्थ नाही ती.'' वरवर पाहता हे विपरीत वाटेल. पण खोलात जाऊन पाहा.

प्रार्थना शब्दाचा असा अर्थ लावताना प्रार्थनेमध्ये थोडासा अर्थ आहे, हे कबूल केले आहेच व दुसरे असे की, 'अर्थ' या शब्दाचा पैसा म्हणूनही अर्थ आहे. ज्या क्रियेने ''तुम्हाला भौतिक धनलाभ होईल असे नाही, पण समाधान मिळेल'' असा सुध्दा प्रार्थना शब्दाचा अर्थ करता येईल.

म्हणजे नुसतेच प्रार्थनेचे शब्द धोकत बसलात तर काही उपयोगी होणार नाही. नुसत्याच पैशासाठी प्रार्थना केली तर काही काळ पैसे मिळतीलसुध्दा पण चिरकाल समाधान गमवेल. इतका विवेक बाळगून प्रार्थना केली पाहिजे. नुसत्या प्रार्थनेने काही होणार नाही. प्रार्थनेच्या चिंतनाला वर्तन जोडले पाहिजे. 'ऊॅ नम: शिवाय' हा मंत्र घ्या. शिव म्हणजे शुभ, जो चांगले करण्याचा साक्षात अवतार आहे, त्याचे भक्त बनताना चांगल्याचे व्रत तुम्हालाही थोडे घ्यायला नको का? ते घेऊन तुम्ही प्रार्थना केलीत तर 'नम: शिवाय' हा मंत्र तुम्हाला खात्रीने भावेल.

'नम: शिवाय' मध्ये शिव ही देवता आहे. तीव्र, सौम्य तीव्र अशी त्याची शक्ती तऱ्हा आहे. त्यांच्या उच्चाराने उच्चारदोष, कंठदोष लोकांचा राग ओढवण्याच्या आपली दूर होऊ शकतील. आणि मन शांत होण्याचा अनुभव मिळेल. सकाळी किंवा संध्याकाळी १०८ वेळा जप करावा. या मंत्राने न्यूनगंड, मेंदू थकवा (नर्व्हस डेबिलिटी), चिंता या मनाच्या दूर्बलता कमी होऊ शकतील. त्या शिवाय नाकाचे विकार वा मूत्ररोग यावरही मंत्र लाभदायी ठरु शकेल.

*****

एस.एम.एस.

जीवनात अनंत अडचणी असतात
पण ओठांवर हास्य ठेवा कारण
कोणत्याही परिस्थितीत जगायचं
तर असतंच मग हसत हसत
जगण्यात काय नुकसान आहे.

कु. पूजा चिरडे
बी.ए.भाग २

*****

कितीही कोणापासून दूर व्हा
परंतु चांगल्या स्वभावामुळे
कोणत्या ना कोणत्या क्षणी
तुमची आठवण होतच असते.
म्हणूनच
स्वभाव सुध्दा माणसाने कमावलेलं
सर्वांत मोठ धन आहे.

कु. प्रियंका राऊत
बी.ए. भाग २

*****

विश्वास
पाण्यापेक्षा तहान किती आहे
याला जास्त किंमत असते
मृत्यूपेक्षा श्वासाला
जास्त किंमत असते
या जगात नाते तर सर्वच जोडतात
पण नात्यापेक्षा विश्वासाला
जास्त किंमत असते.

कु. ललिता उके
बी.ए. भाग २
****

चारोळी

सुखासाठी कधी हसावं लागतं
तर कधी रडावं लागतं
कारण सुंदर धबधबा बनायला
पाण्यालाही उंचावरुन पडावं लागतं.

कु. किरण ठाकुर
बी.ए. भाग २

*****

आयुष्यात डोळे पाहणारे
बरेच असतात
पण मन जाणणारे
कमीच असतात
.
कु. वर्षा गोटे
बी.ए. भाग २

*****

जीवनात अनंत अडचणी असतात
पण ओठांवर हास्य ठेवा कारण
कोणत्याही परिस्थितीत जगायचं
तर असतंच मग हसत हसत
जगण्यात काय नुकसान आहे.

कु. मोनिका पवार
बी.ए. भाग २

******

शुध्द बीजा पोटी, फळे रसाळ गोमटी

प्रद्युम्न आमले
बी.ए.भाग २

शिवरामपंत व शकुंतलाताई हे एक मध्यमवर्गीय दांपत्य. शैलेश हा त्यांचा एकमेव अपत्य. काहीशा बिकट परिस्थितीतच आई बाबांनी काबाडकष्ट करुन शैलेशला उच्च विद्याविभूषित केले. त्याला नोकरीही चांगली लागली. तो विवाहबध्दही झाला. मात्र त्याची पत्नी शैला सासू सासऱ्यांशी जुळवणूक घेणे कठीण झाले. नाखुशीने शैलेशला वेगळा संसार थाटावा लागला. मुलाकडून एका कवडीचीही अपेक्षा न करता शिवरामपंत पत्नीसह आपल्याच घरात राहिले. यथावकाश शैलेशला मुलगी झाली. आजीने आवडीने नातीचे नाव शिवालीक ठेवले. शिवालीक चार वर्षाची असतानाच शकुंतलाताईंनी इह्यात्रा संपविली. पत्नी वियोगाने शिवरामपंत मनाने व शरीराने खचले. अशाही परिस्थितीत शैलेशकडे जाण्याची मानसिक तयारी त्यांची नव्हती. इकडे शैलाची नाराजी पत्करुनही शैलेशने शिवरामपंतांना हट्टाने आपल्या घरी आणले.

शिवरामपंतांचे शरीर कृश झाले होते. दृष्टी अधू झाली होती. श्रवणयंत्र लावून सुध्दा नीट ऐकू येत नसे. हातपाय थर थर कापत असत. रोज संध्याकाळी सर्वजण एकत्र जेवावयास बसत. थरथरत्या हातामुळे आणि कमी दृष्टीमुळे जेवण करताना, त्यांचेकडून पोळीचे तुकडे, भाताची शिते टेबलावर पडत. कधी भाजी-चटणी खाली पडून टेबलक्लॉथ खराब होई. आईस्क्रीम, फ्रुडसॅलड खाताना वाटी खाली पडून तुकडे होत. थरथरत्या हातात घेतलेला ग्लास पाण्यासकट टेबलावर पडे. एकूणच परिस्थितीमुळे शैला व शैलेश दोघांनाही वैताग येई. शैला तर कधी कधी खूपच क्षुब्ध होत असे. या प्रकाराने शिवरामपंत मनातल्या मनात खूप शर्मिंदे होत असत. पण इलाज नव्हता.

यावर शैलानेच एक युक्ती केली. सासरेबुवांसाठी एक छोटसे टेबल एका कोपऱ्यात ठेवले. तेथेच त्यांची भोजन व्यवस्था करण्यात आली. त्यांचेकडून काचेची भांडी फुटतात म्हणून प्लेट ऐवजी त्यांना एक मोठा लाकडी वाडगा देण्यात आला. ते एकटे जेवत असताना, त्यांचे डोळे पाणावत. शैला शैलेशच्या लक्षात हे आले होते. तरीसुध्दा जेव्हा शिवरामपंतांकडून पेला, चमचे अन्नाची शिते खाली पडत, तेव्हा शैला त्यांचेवर खेकसून त्यांना त्याची जाणीव करुन देई. शैलेश अशावेळी स्तब्ध बसे. शिवरामपंतांना स्वतःचीच करुणा येई. जीवन नकोसे वाटे.

चारपाच वर्षाची शिवालीक शांतपणे हे सर्व प्रकार पहात होती. तिच्या सूक्ष्म निरीक्षणातून कोणताही गोष्ट सुटत नसे. एका संध्याकाळी शैलेश ऑफिसमधून परत आला, तेव्हा शिवालिक लाकडाच्या छोट्या तुकड्यांशी खेळत बसली होती. कुतुहलाने, थट्टेच्या स्वरात शैलेशने शिवालीकला विचारले, 'काय सुतारबुवा, काय चाललंय काय तुमचं !' शिवालीक उत्तरली, 'बाबा, लाकडाच वाडगे बनवतेय मी! एक नाही, दोन दोन ! एक तुमच्यासाठी आणि एक मम्मीसाठी ! बाबा मी तुमच्या एवढी होईन ..... तेव्हा तुम्ही आणि मम्मी आजोबांसारखेच म्हातारे व्हाल ना? मग बाबा आज जसे आजोबांना वाडग्यात जेवण देता ना ! अगदी तसेच मी पण तुम्हाला व मम्मीला वाडग्यातच जेवण देत जाईन. होय किनई !' असे बोलून शिवालीकने हास्याचा गडगडाटच केला ! शैलेश व शिवालीकचा हा संवाद शैलाही दुरुन ऐकत होती.

हे ऐकून शिवालीकचे आई बाबा अवाक् झाले ! त्यांना जबरदस्त धक्काच बसला. दोघांच्याही डोळ्यातून गंगायमुनेचा पूर ओसंडून वाहू लागला. बराच वेळ दोघेही नि:शब्दच होते. त्यांना त्यांच्या प्रमादाची जाणीव झाली. त्यांच्या लक्षात जे आले नव्हते, ते चार वर्षाच्या चिमुरडीने त्यांच्या ध्यानात आणून दिले. पती–पत्नी पश्चातापदूग्ध झाले. धावतच जाऊन ते शिवरामपंताच्या पाया पडले. त्यांची क्षमा मागितली. दोघांनीही, शिवरामपंतांना हात धरुन मोठ्या डाईनिंग टेबलकडे आणून बसविले. त्या दिवसापासून शिवालीक, तिचे आईबाबा व आजोबा सर्वजण भोजनानंद एकत्रच घेतात. जेवताना आजोबांकडून खाली पडलेले अन्न, त्यांच्याकडून फुटलेले ग्लास डिशेस, प्लेट्स या गोष्टींकडे सर्वच जण दूर्लक्ष करतात. तिकडे आता शैलाचे मुख्य लक्ष नसते.

केवळ चार वर्षाच्या मुलीने आपल्या वर्तनाने आईबाबांचे मनपरिवर्तन केले. आईबाबांना त्यांच्या परम् कर्तव्याची जाणीव करुन दिली. त्यामुळे कुटूंबाच्या तीन पिढ्यांमध्ये सौहार्दाचा, सौख्याचा परिमळ दरवरळला.

विशिष्ट वयात मुले अतिशय संवेदनक्षम असतात. त्यांची सूक्ष्म निरीक्षणशक्ती, ग्रहणशक्ती उल्लेखनीय असते. ते जे जे पाहतात, ऐकतात त्याचे विश्लेषण त्यांचे मन तत्परतेने करते. ते अनुकरणाप्रियही असतात. याच गोष्टीमुळेच सूज्ञ पालकांनी भान ठेवावे. त्याप्रमाणे पालकांचे वर्तन असावे. हेच, वरील गोष्टीचे तात्पर्य आहे.

*****

चारोळी

विचार
काही वेळा काही गोष्टी
धरुन ठेवण्यापेक्षा सोडून
देण्यात मजा असते.

कु. तेजस्विनी वाघ
बी.ए. भाग २

******

लक्ष
लक्ष साध्य करण्यासाठी
केवळ चांगले विचार
असून उपयोग नाही
तर त्या विचारांना
योग्य प्रवाहात आणणारी
चांगली माणसे मिळणे
खूप महत्त्वाचे आहे.

योगेश कापडे
बी.ए. भाग २

*****

हे खरे जीवन
इतकं मस्त हसत रहावं की
दु:खानेही ते पाहून हसावं
इतकं छान जगत रहावं की
मरणानेही तुम्हाला नेताना रडावं !

कु. चैताली बिजवे
बी.ए.भाग २

सावित्री बाईंनीच शाळेत नेलं मला

हर्षद वानखडे
बी.ए. भाग २

शाळेचा वार्षिक समारंभ होता. मुलांनी खूपच छान कार्यक्रम सादर केले. शैक्षणिक तज्ज्ञ, असलेल्या पाहुण्यांनी मुलांचे कौतुक केले. समारंभ संपला. नेहमीप्रमाणे त्यांची स्वाक्षरी व संदेश घेण्यासाठी मुलांची झुंबड टेबलाभोवती जमली. सातवी-आठवीतल्या एका चुणचुणीत मुलीने गर्दीतून धिटाईने आपली वही पाहुण्यांपुढे धरली. सही करता करता पाहूण्यांनी विचारल, 'तुला आठवतं का? अगदी पहिल्या दिवशी कुणाचं बोट धरुन तू शाळेत आलीस? नेहमीप्रमाणे आई-बाबा, आजी-आजोबा, ताई-मावशी असे उत्तर अपेक्षित असताना, 'मला सावित्रीबाईंनी पहिल्या दिवशी शाळेत आणलं.' या तिच्या अनपेक्षित उत्तराने पाहुणे चांगलेच चक्रावले. त्यांना त्या उत्तराचं कौतुक वाटलं आणि सामाजिक सुधारणांचा क्रांतिकारी इतिहास पाहुण्यांच्या डोळ्यापुढून सरकून गेला. अशी आपली आठवण लेखकाने लिहीली होती. ती वाचनात आली व चांगलीच लक्षात राहिली.

कोण होत्या या सावित्रीबाई? त्या होत्या 'सावित्रीबाई जोतिराव फुले' महान समाजसुधारक जोतिराव फुले, यांच्या पत्नी. सावित्रीबाई झाल्या नसत्या तर महाराष्ट्रातील स्त्रिया साक्षर व्हायला अजून शे-दोनशे वर्षेलागली असती. दलित व स्त्रिया यांना माणूस बनवण्याच्या लढाईत या पती-पत्नींनी आपले सारे आयुष्य झोकून दिले. त्या स्वत: अशिक्षित जोतिबांनी त्यांना शिकवले. स्त्रिने घराबाहेर पडून लोकांना शिकवावे हे त्यावेळचा समाज स्वीकारुन शकत नव्हता. त्यामुळे समाजातील लोकांनी त्यांचा खूप छळ केला. शाळेत जातांना त्यांच्या अंगावर शेणाचे, मातीचे गोळे फेकले. त्यांना वाळीत टाकले. पण न डगमगता त्या आपले काम करीत राहित्या. त्या उभयतांनी आणखी शाळा काढल्या. रात्रशाळा काढल्या. गरोदर विधवा, फसवलेल्या गेल्यामुळे मातृत्व लादले गेलेल्या मुली, कुमारी माता, कोणीच आधार न दिल्यामुळे आत्महत्येकडे वळणाऱ्या स्त्रिया यांच्यासाठी आश्रयस्थाने काढली. त्यांच्या अनाथ बालकांसाठी अनाथाश्रय सुरु केले. पतीचा मृत्यू झाल्यावर तिचे सर्व सौभाग्यलंकार उतरवून ठेवण्याची, तिचे कुंकू पुसण्याची व तिच्या डोक्यावरील केस कापून टाकून तिचे विद्रुपीकरण करण्याची दुष्ट परंपरा त्याकाळी रुढ झाली होती. ती थांबवण्यासाठी त्या उभयतांनी खूप प्रयत्न केले. 'आम्ही आमच्या माता-भगिनींचे मुंडण करुन त्यांना विद्रूप करण्याचे हे लाजिरवाणे काम करणार नाही.' असे ठरवून १९६५ मध्ये पुण्यातील नाभिकांनी संप केला. स्वत:चा निर्धार पूर्ण करण्यासाठी त्या उभयतांनी जिवापाड कष्ट केले. जोतिबांच्या मृत्यूनंतर (सन १८९०) त्यांनी आपल्या कपाळावरच कुंकू पुसले नाही त्यांना स्वत:ला मूल नव्हते. त्यामुळे मृतदेह स्मशानात नेताना तिरडीसमोर 'टिटवं' (विस्तव ठेवलेलं मातीचं लोटकं) कोणी धरायचं यावरुन वाद झाला पण सावित्रीबाईंनी स्वत: टिटवं धरलं.

जोतिबांनी सुरु केलेली सत्यशोधक समाजाची चळवळ त्यांनी त्यांच्या पश्चात स्वत:च्या खाद्यांवर घेतली. १८७७ मध्ये मोठा दुष्काळ पडला. तेव्हा सुरु झालेल्या शिबिरात त्यांनी स्वत: भाकरी थापल्या. नंतर झालेल्या प्लेगच्या साथीत उपचारासाठी डॉक्टरांकडे जाण्याऐवजी अंधश्रध्देला बळी पडून वेगळेच उपाय करणाऱ्या लोकांचे प्रबोधन केले. अनेक रुग्णांना स्वत:

पाठीवर घेऊन डॉक्टरकडे घेऊन गेल्या आणि अशी रुग्णसेवा करतानाच स्वत: प्लेगच्या बळी ठरल्या. दत्तकपूत्र यशवंत याचा आंतरजातीय विवाह केला. आणि समाजातील अशा विवाहांना मान्यता, प्रोत्साहन दिले. भटजीशिवाय लग्न, देवाधर्माशिवाय लग्न, प्रतिज्ञा म्हणून लग्न असे नवनवीन उपक्रम सुरु केले. शेतकऱ्यांसमोर त्या स्वत: भाषण करत. त्यांना प्रोत्साहन देत, कणखर विचार मांडत. आज या सर्वांचे आपल्याला कौतुक वाटत नाही. पण दिडशे-पावने-दोनशे वर्षापूर्वी, समाजाकडून होणारा विरोध आणि प्रसंगी छळसुध्दा सहन करत, पतीच्या खांद्याला खांदा लावून आणि त्यांच्या पश्चात एकटीने झुंजत त्या आयुष्यभर जीवनाच्या मैदानावर झुंजत राहिल्या. त्यांच्या या कार्याला इतिहासात तोड नाही. केवळ अलौकीक हाच शब्द लागू पडतो. त्या स्वयंपूर्ण होत्या. स्वयंतेजस्वी होत्या, जोतिबांसारख्या प्रचंड वृक्षाखाली उगवूनही त्या खुज्या राहिल्या नाहीत. त्यांनी स्वत:ची स्वतंत्र ओळख निर्माण केली. स्वत: स्वत:चा इतिहास रचला. म्हणूनच आज इतक्या वर्षानंतर या क्रांतीज्योतीचे नाव पुणे विद्यापीठाला दिले गेले. आता पूर्वीचे नाव बदलून 'सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ' या नावाने ते ओळखले जाते.

*****

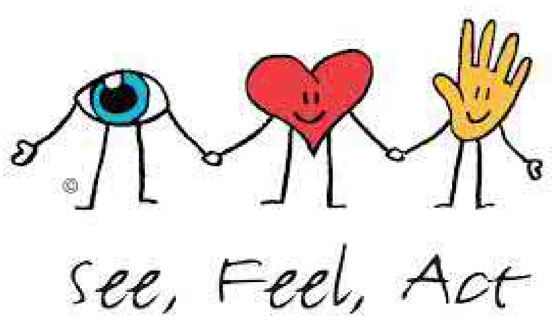

माणुसकी

मनाला जिंकायचे असते,
''भावनेने''
रागाला जिंकायचे असते,
''प्रेमाने''
अपमानाला जिंकायचे असते,
''आत्मविश्वासाने''
अपयशाला जिंकायचे असते,
''धीराने''
संकटाला जिंकायचे असते,
''धैर्याने''
माणसाला जिंकायचे असते,
''माणुसकीने''

प्रफुल्ल गवळी
बी.ए. भाग २

प्रयत्न

जगा इतके,
की आयुष्य कमी पडेल
हसा इतके,
की आनंद कमी पडेल
काही मिळाले तर
नशिबाचा खेळ आहे
पण प्रयत्न इतके करा की
परमेश्वराला देणे भाग पडेल.

कु. पल्लवी धोपटे
बी.ए. भाग २

विश्वातील कोडी

सुरज किर्तकार
बी.ए. भाग २

जग रहस्यमय आहे यात शंकाच होती. जगात एखादी घटना घडते, ती वाईट का चांगली याचा निर्णय करणे कित्येक वेळेला अवघड असते. एक काल्पनिक उदाहरण देतो. 'श्री गणपतराव मेले आणि श्री मधुकररावांना ऑफिसमध्ये बढती मिळाली. आता ही गोष्ट चांगली की वाईट ', ते तुम्हीच सांगा. गणपतराव वारले ही घटना त्यांच्या कुटुंबियांसाठी निश्चितच दुःखाची आहे, म्हणून वाईट आहे. परंतु त्यामुळे श्री मधुकररावांना प्रमोशन मिळाले ही घटना त्यांच्यासाठी व त्यांच्या कुटुंबियांसाठी निश्चितच सुखाची म्हणजेच चांगली घडली. आता तुम्हीच सांगा की, घडलेल्या या घटनेला चांगले म्हणायचे की वाईट म्हणायचे?

संख्याशास्त्राबद्दल अनेक प्रवाद सापडतात. मोटार (ट्रफिक) विभागतला एक अत्युच्च अधिकारी सांगत होता की कित्येक श्रीमंत आणि उच्च शिक्षित माणसेदेखील, त्यांच्या नव्या मोटारच्या क्रमांकाची बेरीज अमूक अमूक असावी, असा आग्रह धरुन अधिकचे पैसेदेखील मोजायला तयार असतात, आता अशा संख्येमुळे त्या व्यक्तीचं भाग्य उजाडेल, यावर त्या ठिकाणी त्या व्यक्ती व्यतिरिक्त इतर कोण विश्वास ठेवेल? तुम्ही ठेवाल? नाही ना? तरीदेखील पुढील सत्यकथा पहा.

कित्येक वेळा 'योगायोग' नावाची विलक्षण गोष्ट माणसाच्या आयुष्यात गंमतीदार प्रत्यय निर्माण करते. ५ डिसेंबर १६६० रोजी डोव्हर येथे एक जहाज बुडाले त्या जहाजावरील एका उतारु खेरीज बाकी सर्वांना जलसमाधी मिळाली. अपघातातून वाचलेल्या त्या सुदैवी उतारुचे नाव होते, 'ह्यू विल्यम्स' त्यानंतर १२१ वर्षांनी पुन्हा त्याच ठिकाणी आणखी एक जहाज बुडाले. त्याच वेळेला एका उतारुखेरीज बाकी सर्वजण मृत्यूमुखी पडले. त्या सुखरुप उतारुचे नाव होते, 'ह्यू विल्यम्स'. पुन्हा २९ वर्षांनी, ४ ऑगस्ट १८१८ रोजी थेम्स नदीत काही मंडळी सहलीस गेली असता, बोट नदीत बुडाली. त्याही वेळेस अवघा एकच माणूस वाचला त्याचेही नाव हेते 'ह्यू विल्यम्स'. परत १२० वर्षांनी १९३० च्या जुलैमध्ये जर्मन सुरुंगांचे एक ब्रिटीश जहाज बुडवले. यावेळीही अवघे दोन उतारु सुरक्षित राहिले. ते होते चुलते पुतणे आणि दोघांचेही नाव होते ह्यू विल्यम्स. आता या घटनाक्रमाला तरी काय नाव दयावे!

या जगात घडणारी प्रत्येक घटना ही नियमांकित असते. या विश्वाचा देखील काही हेतू आहे. आपण जसे आपल्या स्वतःच्या घरात राहतो, तसेच आपण सर्वजण विश्व नावाच्या एकाच घरात राहतो. त्या विश्वाच्या नियमांचे पालन करुनच प्रत्येकाला या जगात राहण्याची अनुमती असते. सदर लेख विज्ञानाच्या अंगाने वाचले, समजावून घेतले, तर विश्वातल्या अनेक कोड्यांची उकल झालेली दिसेल.

*****

चारोळी

ठरवलं ते प्रत्यक्षात होतेच असं नाही ... !
आणि जे होते ते कधी ठरवलेलचं असते असही नाही
यालाच कदाचित ''आयुष्य'' म्हणतात.

कु. दीपाली धस्कट
बी.ए.भाग ३

*****

जेव्हा आपण कोणावर शंका न करता
पूर्णपणे विश्वास ठेवतो ...
तेव्हा आपल्याला दोनपैकी एक फळ नक्की मिळते.
एक तर आयुष्यभरासाठी एक चांगली व्यक्ती
किंवा मग आयुष्यभरासाठी एक धडा.

भूषण भगत
बी.ए. भाग ३

*****

कठीण काळात सतत स्वत:ला सांगा
''शर्यत अजून संपलेली नाही,
कारण मी अजून जिंकलो नाही.''

शैलेश सोनोने
बी.ए. भाग ३

*****

माणूस ''कसा दिसतो'' हयापेक्षा
''कसा आहे'' याला महत्त्व असतं
कारण शेवटी, सौंदर्याचं आयुष्य तारुण्यापर्यंत
तर गुणाचं आयुष्य मरणापर्यंत असतं.

अक्षय धर्मे
बी.ए. भाग ३

चारोळी

आयुष्य म्हणजे पत्त्यांचा खेळ
चांगली पाने मिळणे,
आपल्या हातात नसते.
पण मिळालेल्या पानांवर
चांगला डाव खेळणे,
यावर आपले यश अवलंबून असते.

कु. स्नेहाली जवंजाळ
बी.ए. भाग ३
***

आई-बाबा
आई ही अशी ''बँक'' आहे जेथे
आपण आपली प्रत्येक भावना
आणि दु:ख जमा करु
शकतो आणि
बाबा असे ''क्रेडीट कार्ड'' आहे
ज्यांच्या जवळ ''बॅलन्स'' नसला
तरी ते आपले
स्वप्न पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करत असतात !

कु. कोमल अंभोरे
बी.ए. भाग ३

*****

विश्वास हा काचेसारखा असतो
एकदा तुटला की
मग कितीही जोडला तरी
त्याचा तडा शेवटपर्यंत राहतोच.

कु. वैशाली अडने
बी.ए. भाग ३

कौशल्य - विकास

सद्दाम शहा
बी.ए. भाग २

''कौशल्य म्हणजे बुध्दिमत्तेचे वैविध्य. कौशल्य म्हणजे विशेष क्षमता. कौशल्य म्हणजे एखादी अवघड गोष्ट सहजतेने करणे अथवा एखादी सहज गोष्टही विशेष पध्दतीने करणे.'' असे कौशल्य जन्मजात असते का? की कौशल्य हे प्रयत्नाने साध्य करता येते, याबद्दल संशोधक विविध पातळ्यांवर अभ्यास, संशोधन आणि प्रयोग करीत आहेत.

शास्त्रज्ञांनी चिंपांझीवर केलेले प्रयोग प्रसिध्द झाले आहेत. चिंपांझीला एका बंद खोलीत ठेवले होते. त्याच्यासमोर काही 'टास्क' ठेवले होते. त्याने तो टास्क पूर्ण केला की एका झरोक्यातून त्याला खादय मिळायचे लक्षात असे आले की तो चिंपांझी खाण्याच्या अभिलाषेने तो टास्क चटकन पूर्ण करायला शिकला. पोलीस डॉग्जना अंमली पदार्थ हुडकून काढण्याचे प्रशिक्षण देता येते, हे ही लक्षात आलेले आहे.

कौशल्य म्हणजे – गुण, विद्या, प्राविण्य, निपुणता, योग्यता, कुशलता, चतुराई असे सविस्तरपणे मांडता येते. एखादी विशिष्ट गोष्ट आधी निश्चित ठरविलेल्या निष्कर्षानुसार करताना ठरवून दिलेल्या काळामध्ये, ठराविक परिणामानुसार करण्याची क्षमता म्हणजे कौशल्य. अशा कौशल्यांचा कस विविध कामांमध्ये लागतो. त्याचप्रमाणे खेळ, गाणे, वादय वाजविणे, अभिनय करणे अशा विविध गोष्टींमध्ये कस लागू शकतो.

कौशल्यांचे वर्गीकरण दोन प्रकारे करता येते. ते म्हणजे सर्वसाधारण कौशल्य आणि वैशिष्टपूर्ण कौशल्य. वैशिष्टपूर्ण कौशल्य म्हणजे ठराविक गोष्ट विशेषत्वाने अथवा वैविध्यतेने करणे. उदा. व्यवसाय, विशिष्ट खेळ, कला, संगित, स्पर्धा इ. मधील कौशल्य असे कौशल्य शिकविता येते, विकसित करता येते. त्यासाठी प्रबळ इच्छाशक्ती आणि भरपूर कष्टाची तयारी ठेवावी लागते. अशा कौशल्य विकासासाठी लागणारी आवश्यकता पाहू या.

१) मनाची तीव्र इच्छा.
२) शिकण्याची, अनुकरणाची मानसिकता.
३) भरपूर कष्टाची तयारी.
४) एकाग्रता.
५) उत्तम निरीक्षणशक्ती.
६) अनुभवाच्या आधारे सुधारणा करण्याची तयारी.

या गुणांसह प्रयत्नांची पराकाष्ठा केली तर विविध कौशल्ये प्राप्त करता येते. सचिन तेंडुलकर, महेंद्रसिंग धोनी, विराट कोहली अशी नुसत्या क्रिकेटमधील विक्रमादित्यांची यादी पाहिली तरी खेळातील कौशल्य प्राप्तीसाठी करावे लागणारे प्रयत्न लक्षात येऊ शकतात.

सर्वसाधारण कौशल्य विकासामध्ये वर्गवारी अशी करता येईल.

१) वेळेचे व्यवस्थापन.
२) एकत्रतेने कार्य करणे.
३) एकत्रतेने नेतृत्व विकास.
४) स्वयंप्रेरीत उद्दीष्ट निश्चिती.
५) प्रश्नांची/अडचणींची उकल करणे.
६) संवादकौशल्य
७) उद्दीष्टप्राप्ती

१) वेळेचे व्यवस्थापन :–

ठराविक कालावधीमध्ये ठरविलेली गोष्ट करण्याचे कौशल्य प्रयत्नपूर्वक साध्य करता येते.

त्याचप्रमाणे कमी वेळात अनेक गोष्टी करण्याचे कौशल्यही आत्मसात करता येते. यासाठी नियोजन, आखणी, योग्य अंमलबजावणी, पडताळा घेणे, सुधारणा करणे या गोष्टीचा वापर करुन वेळेचे व्यवस्थापन शिकता येते.

२) एकत्रितपणे कार्य करणे :-

एकत्र येणे सोपे आहे, एकत्रता टिकणे हे अवघड असते. एकत्र कार्य करण्यामुळे आपआपसातील जुळवणूक, एकत्रतेची ताकद, विचारांची देवाण-घेवाण, सामुदायिक निर्णय प्रक्रिया, सामुदायिक जबाबदारी या गोष्टींचे भान जपले जाते. 'रेझोनान्स' म्हणजे 'एकत्रता, समगतिस्पंदन' याची ताकद अनेक कठीण गोष्टींना तारुन नेते.

३) नेतृत्व विकास :-

हे कौशल्य कुशलतेनेच आत्मसात करावे लागते आणि वापरावेही लागते. 'कार्याला पुढे आणि सन्मानाला मागे' राहतो तो उत्तम नेतृत्व करु शकतो. नेत्यामध्ये सगळ्यांबरोबर जाण्याचे, अनुयायांना प्रेरणा देण्याचे आणि संकटातही धैर्य राखण्याचे गुण असावे लागतात.

४) स्वयंप्रेरित उद्दीष्ट निश्चिती :-

सत् विचारांसह केलेला संकल्प मनाला प्रेरित करीत राहतो. उद्दीष्टे ठरविणे, दिशा ठरविणे, अडचणीत न डगमगता कार्य सुरु ठेवणे, हळूहळू पण निश्चित वाटचाल करणे ही या कौशल्यांचीच उपांगे आहेत.

५) प्रश्नांची उकल करणे / उद्दीष्ट प्राप्ती करणे :-

ही कौशल्ये सातत्यपूर्ण कार्याला पूरक ठरणारी आहेत.

६) संवादकौशल्य :-

आपले म्हणणे दुसऱ्यांपर्यंत यशस्वीपणे पोचविणे हे मोठे कौशल्याचे काम असते. त्याचप्रमाणे दुसऱ्याला बोलण्याला प्रवृत्त करणेही गरजेचे असते. उत्तम संवादकौशल्यामुळे कार्यामध्ये सुकरता येते.

या सगळ्यांसाठी त्या त्या विषयाला अनुसरुन प्रयत्नांची दिशा ठरविली, तर ते ते कौशल्य प्राप्त होऊ शकेल.

कौशल्य विकासाचे महत्त्व लक्षात घेऊन भारत सरकारनेही 'नॅशनल स्किल डेव्हलपमेंट मिशन' निश्चित केले आहे. 'स्किल इंडिया' असे उद्दीष्ट निश्चित करुन विशेषत: तरुणांमधील कौशल्य विकासासाठी विविध प्रकल्प आखण्यात आलेले आहेत. राष्ट्रीय पातळीवरही 'कौशल्य विकासाचे' महत्त्व अधोरेखित करण्यात आले, ही विशेष गोष्ट आहे.

*****

चांगलं व्यक्तिमत्त्व

ओठात एक, पोटात एक
असं कधी वागायचं नसतं
आपण जसे आहोत,
तसंच बाहेर दिसायचं असतं
वाईट असलं तरी,
स्पष्ट मत मांडायचं असतं
दिसायला भारदस्त असणं
हे आपल्या हातात नसतं
विचारांनी भारदस्त असणं
हेच आपल्या हातात असतं
खरं वागणं विचारांची परिपक्वता
हेच चांगल्या व्यक्तिमत्त्वाचं
लक्षण असतं !

कु. समीक्षा धनसुईकर
बी.ए. भाग ३

सृजनाचा उत्सव

अनिकेत कापडे
बी.ए.भाग २

गणपती उत्सव संपला म्हणजे वेध लागतात नवरात्रीचे. मधला पितृपंधरवडा त्या तयारीत कधी संपतो, समजतच नाही. जागोजागी देवीच्या पूजेसाठी, स्थापनेसाठी मंडप उभारले जातात. नवरात्रीच्या पहिल्या दिवशी, अश्विन शुध्द प्रतिपदेला घटस्थापना होते.

आपल्याकडील सर्व सण आणि परंपरा ऋतुचक्राशी निगडीत आहेत. त्यामुळे निसर्गचक्राच्या गतीमुळे होणाऱ्या बदलांचे परिणामही महत्त्वपूर्ण ठरतात. अश्विन महिन्यात ऋतुबद्दल होत असतो. पावसाळा संपून हिवाळा सुरु होण्याआधीचा हा संधिकाल असतो. बृहतसंहितेनुसार सूर्य आणि इतर ग्रहांमध्ये होणाऱ्या बदलांचा प्रभाव हा माणसाच्या आयुष्यावर तसेच इतर मनोव्यवहारावरही पडत असतो. ही सुध्दा एक प्रकारची शक्तीच असते. म्हणूनच वर्षभरातील हा नऊ दिवसांचा कालावधी उपासनेसाठी महत्त्वपूर्ण मानला गेला आहे. वर्षाऋतूची सांगता होताना नवी शक्ती निर्माण झालेली असते.

आदिम काळापासून पुरुषांच्या मनात स्त्रीरुपाचे कोडे होतेच सृजनशक्ती हीच तिची खरी शक्ती आहे असे त्याला वाटत होते. यातूनच पहिली देवता आकारास आली असावी. असा पुरातत्वज्ञ आणि मनुष्य वंशशास्त्रज्ञांचा प्रयास आहे. ती देवता स्त्रीरुपी असणे तेवढेच साहजिक होते. मग तो देश प्राचीन भारत असो वा ग्रीस अथवा रोम सुरुवातीच्या काळातील देवी या जीवनदायिनी जलदेवता प्रजननाचे प्रतिक किंवा मग मुलांचे रक्षण करणाऱ्या तरी आहेत. कधी त्या भारतात हरिती म्हणून येतात. तर पार्शियन संस्कृतीत अनाहिता म्हणून ओळखतात. त्या त्या देशातील नागरिकीकरणाच्या टप्प्यात महत्त्वाची भूमिका बजावली ती कृषी संस्कृतीने. कृषी संस्कृतीच्या सृजनाशी असलेल्या थेट नातेसंबंधामुळे हे सृजनोत्सव कृषी संस्कृतीलाही जोडले गेले.

सद्गुणांचा, नि:संग होण्याचा, विकल्प, काम, क्रोध सोडून देण्याचा आणि जन्ममरणाचा फेरा चुकविण्याचा जोगवा स्त्रिया मागतात. या जोगव्यामध्ये अर्थ भरलेल्या आहे. केवळ नऊ दिवसांचे उपवास केले म्हणजे झाले असे नसून, उपवास म्हणजे दूर जाणे हा अर्थ गृहीत धरुन पापवासना, मनोविकार, दृष्टबुध्दी, मत्सर साऱ्यापासून दूर जाण्याचा निर्धार या नवरात्रात होणे अपेक्षित आहे. ज्या शक्तीचे, सामर्थ्याचे दर्शन देवीने घडविले, तसे शक्ती, सामर्थ्य आपल्या ठायी निर्माण करण्याचा हा उत्सव.

त्रैलोक्यव्यापी स्त्रीरुप म्हणजे दुर्गादेवी पण मोहेंजोदरो आणि हडप्पा येथील संशोधनावरुन वेदपूर्व काळापासून शक्तिउपासना प्रचलित असल्याचे सिध्द होते. सद्गुणाने दूर्गुणांवर विजय मिळविण्याचे ते प्रतीक होते आणि आजही आहे. एकाग्रतेनेच त्या शक्तिरुपाचा जागर केल्यास आपण शक्तीमान होऊ, सृजनशील राहू हा विश्वास बाळगून उत्सव साजरा करु या.

*****

आयुष्याचा चित्रपट

आयुष्याच्या चित्रपटाला
Once more नाही
हव्या-हव्याशा क्षणाला
Download
करता येत नाही.
नको-नकोश्या
वाटणाऱ्या क्षणाला
Delete ही
करता येत नाही
कारण हा रोजचा
तोच-तो असणारा
Reality Show नाही
म्हणून भरभरुन पूर्णपणे
जगा, नाव कमवा
कारण
Life हा चित्रपट
पुन्हा लागणार नाही.
कु. मनीषा सोनोने, बी.ए. भाग ३

***

शब्द 'फुकट' भेटतात,
मात्र
तुम्ही ते कसे वापरता
यावरुन तुमची 'किंमत'
कळते.

कु. अश्विनी बेहरे
बी.ए. भाग ३

***

चारोळी

प्रेमाने जोडलेली चार माणसे व
त्यासाठी लागणारे दोन गोड शब्द
हे वैभव ज्याच्याजवळ आहे
तोच खरा ''श्रीमंत''

कु. दिपाली तायडे
बी.ए. भाग ३

*****

वळणावळणाची असते म्हणून ती वाट असते
क्षितिजापाशी झुकते म्हणून ते आकाश असते
क्षणोक्षणी रंग बदलते म्हणून ते जीवन असते
आणि शब्दाविना जपली जाते
म्हणून ती मैत्री असते.

कु. निकिता कापडे
बी.ए. भाग ३

*****

आयुष्यातील माणसं
आपल्या आयुष्यात येणारी माणसंही
झाडांच्या अवयवासारखीच असतात
काही फांदीसारखी जास्त जोर दिला
की तुटणारी ... काही पानासारखी अर्ध्यावर
साथ सोडणारी ... काही काट्यासारखी सोबत
असूनही टोचत राहणारी ...
आणि काही मुळासारखी न दिसताही
सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत
साथ देणारी.

विशाल तायडे
बी.ए. भाग ३

इकोफ्रेंडली गणेश

कु. आरती ठाकरे
बी.ए.भाग २

श्री गणेशाला वैज्ञानिक स्वरुप :-

श्री गणेशाचे शीर हे प्रतीक आहे. उत्क्रांतीमध्ये मानवाला मिळालेला प्रगत मेंदू ही मोठी देणगी आहे. मानवाचा मेंदू त्याच्या ५० पट मोठ्या शरीरावर नियंत्रण करतो. हत्तीचा मेंदू त्याच्या ५६० पट शरीरावर नियंत्रण करतो. हत्तीचा मेंदू मानवाच्या मेंदूच्या तुलनेत हत्तीच्या मेंदूला कितीतरी पट मोठे शरीर सांभाळण्याची जबाबदारी आली आहे. गणपतीचे प्रतीक नेमके उलटे आहे. गणेशाचा मेंदूभाग हत्तीचा, माणसाच्या मेंदूच्या तिप्पट आकाराचा. परंतु शरीर माणसाएवढेच. म्हणजे शरीर सांभाळण्याचा ताण मेंदूला एवढा कमी आणि म्हणूनच निर्मितीबुध्दी शक्ती प्रचंड प्रमाणात जास्त. गणपतीचे हे प्रतीक केवढे चपखलपणे प्रचंड प्रमाणात जास्त. शरीर कहयात ठेवा. मेंदूची शक्ती तिप्पट वाढवा, असा संदेश देणारे हे देवरुप आहे.

आगळा वेगळा जीवंत गणेश :-

वनस्पतींना भावना असतात. आपल्या विचारांचा, प्रार्थनेचा, संगिताचा परिणाम वनस्पतीवर होतो असे डॉ. जगदीशचंद्र बोस, कार्व्हर, बॅकस्टर या शास्त्रज्ञांच्या संशोधनातून सिध्द झालेले आहे.

गणेश चतुर्थीच्या आदल्या दिवशी परातीमध्ये मातीची सूबक रचना केली जाते. त्यावर गणेशाचे चित्र आखून त्या आकाराच्या आधाराने मातीमध्ये (गहू) बीजांचे रोपण केले जाते. अशारीतीने 'वनस्पतीचा गणपती' तयार होतो.

गणेश चतुर्थीच्या दिवशी साग्रसंगीत पूजेसह प्रतिष्ठापना केली जाते. रोज दिवसातून एकदा त्यावर समंत्रक पाणी प्रक्षेपित केले जाते. श्री गणेशाच्या प्रार्थनेबरोबरच सर्वजण सुखी व्हावेत यासाठी सामुहिक प्रार्थनाही समाविष्ट असतात.

'इलेक्ट्रॉनला मन असते. Electron Changes by Observation' या नोबेल पारितोषिक विजेत्या हायजेनबर्गच्या सिध्दांतानुसार या प्रार्थनांचा सकारात्मक परिणाम या वनस्पतींवर होत रहातो. दररोज बीजांचा अंकूर मोठा होत जातो. पुढे हिरवी पाती वाढत जातात. त्यामुळे सजीव गणपतीचे रोज नवनवे मनोहारी रुप पहायला मिळते.

पाचव्या दिवशी या वनस्पतीच्या गणपतीचे विसर्जन आगळ्या वेगळ्या पध्दतीने केले जाते. गणेशरुपी वनस्पतीची पाती, प्रार्थनापूर्वक कृतज्ञतेने काढून, ती प्रसादरुपाने सर्वजण ग्रहण करतात, सामुदायिक भोजनात वापरली जातात. त्यामुळे श्रीगणेश प्रत्येकाच्या शरीराचा एक भाग बनतात. राहिलेली माती ही झाडांना वाहिली जाते. 'आम्हाला मिळालेल्या शक्तीचा उपयोग आम्ही समाजासाठी सत्कृत्य करण्यासाठी करु.' या प्रार्थनेसह ग्रहण केलेली ही वनस्पती, सर्वांना आरोग्यदायी ठरते असा हा 'इको फ्रेंडली' मनशक्तीतील गणेश.

या पाच दिवसात गणपतीच्या साक्षीने समाजोपयोगी उपक्रम केले जातात. उदा. रक्तदान शिबीर, ग्रामीण विभागात कार्य, आदिवासी मुलांचे, अनाथ मुलांचे खेळ, खाऊवाटप, अभ्यास व त्यांना १ दिवस उपक्रमात प्रत्यक्ष सहभागी करुन घेतले जाते, बुध्दी वाढवणारे विविध खेळ, गणेश-गुणांची महती सांगणारी विवेचने तसेच समाज राष्ट्र उन्नतीसाठी निरनिराळ्या प्रार्थना केल्या जातात.

*****

चारोळी

समस्या नाही असा मनुष्य नाही !
आणि उपाय नाही अशी समस्या नाही,

Be Positive ?

दूध, दही, ताक, लोणी, तूप सगळे एकाच
कुळातले असूनही
प्रत्येकाची किंमत वेगवेगळी असते.
कारण श्रेष्ठत्व हे जन्मापासून मिळत नाही
तर आपल्या कर्तृत्वान आणि
कलागुणांमुळे ते निर्माण होतं.

कु. भावना ठवळी
बी.ए.भाग ३

***

झोपेत पडलेली स्वप्ने कधी खरी होत
नसतात पण ती स्वप्ने खरी
होतात ज्यासाठी तुम्ही झोपणे सोडून देता.

कु. रोशनी पोकळे
बी.ए. भाग ३

*****

लोकांना नेहमीच सल्ल्याची गरज असते
कधीकधी त्यांना धीर देणारा हात
ऐकून घेणारे कान आणि
समजून घेणाऱ्या हृदयाची गरज असते.

कु. काजल कांडलकर
बी.ए. भाग ३

*****

आयुष्य म्हणजे !
शोधला तर अर्थ आहे
नाहीतर नुसता स्वार्थ आहे.
अपेक्षा जरुर बाळगा
पण नाती आणि माणसं
तुटणार नाही याची
फक्त काळजी घ्या.

कु. पल्लवी पाचघरे
बी.ए. भाग ३

*****

माणूस कितीही गरीब असला
तरी त्याच्याबरोबर भेदभाव करु नका कारण
त्याचा काळ आणि वेळ कधी बदलेल
हे कोणीही सांगू शकत नाही.

कु. पार्वती पवार
बी.ए. भाग १

*****

पाउले चालती पंढरीची वाट

कु. स्नेहा पानेकर
बी.ए.भाग २

टाळ–मृदंग–वीणेचा झणकार ऐकला की, महाराष्ट्राचे मन गहिवरते माहेरच्या माणसाचा शब्द ऐकला की, दळणकांडण करीत असलेल्या सासुरवाशीण मुलीचे मन जसे गहिवरते तसेच ती सासुरवाशीण आपले सूनपण विसरते. तिचे हात थबकतात. नकळत तिचे पाय उठतात. ती हातचे काम टाकून माहेरच्या माणसाकडे धावते. महाराष्ट्राचे मन तसेच वारकऱ्यांचे मन दिंडीकडे धावते. त्याला वैकुंठमाहेरीचा सावळा श्रीरंग आठवतो.

मराठीचिया नगरीत आणि राज्यात वैभव तुटूंब भरुन वाहत होते. तरीही राजा आणि प्रजा नाचरंगात दंग नव्हती. त्यांच्या जीवाची ती खरी आवडच नव्हती. प्रसन्न पहाटे गायी वासरांची घंटाघुंगरे रुणझुणत, गोठ्यात झरझरत्या दुग्धधारांनी घागरी भरत वासरे हंबरत गायी हुंकार देत. घुसळत्या ताकाचे डेरे बांगड्याच्या किणकिणाटाबरोबर साद घालीत. ओंकाराचे गोड नाद निनादत आणि पडसाद उमटत. मराठी संसार सकाळ अशी उमलत असे.

आषाढ कार्तिकात मराठीच्या सर्व वाटा पंढरपूराकडे वाहत. टाळ मृदंगाचा एकच कल्लोळ उठे. दिंआपताका थयथय नाचत सारे आभाळ–पाताळ धुंद होऊन जाई. एकच शब्द विठ्ठल विठ्ठल विठ्ठल. भक्त आणि पाडूरंग भेटत. मराठी मन गहिवरुन जाई. नक्की जास्त गहिवरे रुक्मिणीचं. कारण तिला असे प्रेम माहेरी कधी लागलेच नाही का ! जनाई, मुक्ताई, सोहिराई, गोणाई, कान्होपात्रा आणि अशाच नणंदाभावजया भेटायला आलेल्या पाहून रुक्मिणी किती भारावून अन् आनंदाने भांबावून जात असेल नाही !

चंद्रभागेच्या वाळवंटात चोखोबा पांडुरंगाला दंडवत घालीत अन म्हणत, ‘विठ्ठल विठ्ठल गजरी, अवघी दुमदुमली पंढरी’. पंढरीलाच राजधानीचे रुप येई. सम्राट रामदेवराव यादव आणि महामंत्री हेमाद्रीपंडीत हे ही विठ्ठलराजावर भक्त बनून छत्रचामर टाळीत होते. या दोघांनीही विठ्ठलाला घनराशीची खंडणी अर्पण करुन मंदिराच्या जीर्णोध्दारात सेवेचा मान मिळविला होता.

याच यादवकाळात वारकऱ्यांची एक महान दिंडी महाराष्ट्रात अवतरली. साधी, सोपे आणि शुध्द अध्यात्म प्रकटले. भक्ती भाव हाच त्यांचा स्वभाव. देवाइतकेच प्रेम ते एकमेकांवर आणि प्राणीमात्रांवर करीत होते. अवघ्या जाती–पातीची ही दिंडी भागवत धर्मांची पताका उंच नाचवीत आषाढी कार्तिकीला जात असते.

*****

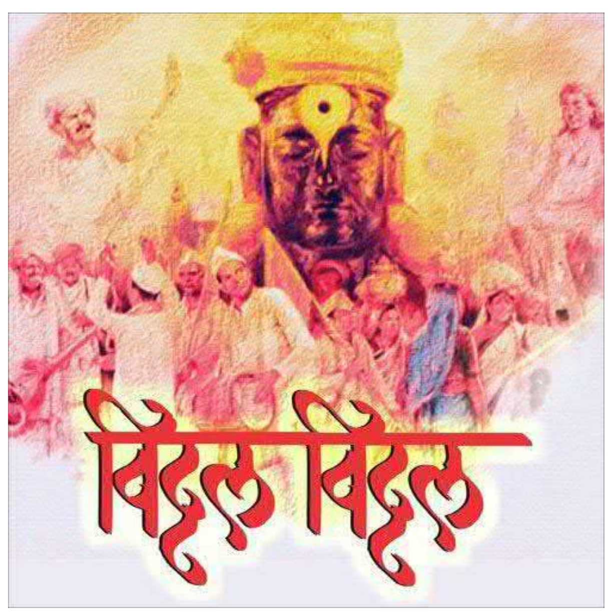

मित्र पाहिजे असा

मित्र पाहिजे असा
कधी सुख वाटणारा कधी दु:ख वाटणारा
कधी समजून घेणारा तर कधी समजावून
सांगणारा

मित्र पाहिजे असा
कधी आपलंस करणारा कधी अश्रू पुसणारा
तर कधी कधी हक्काने ओरडणारा.

मित्र पाहिजे असा
नेहमी मन जाणणारा सतत हृदयात बसणारा
तर कधी गालातल्या गालात हसणारा.

मित्र पाहिजे असा
ओठावर हसू आणणारा कधी डोळे वटारणारा
चुकलं तर कान धरणारा.

मित्र पाहिजे असा
जीवाला जीव देणारा कधी भाव खाणारा
तर कधी भाव देणारा.

मित्र पाहिजे असा
कधी तिखट बोलणारा
कधी तिखट वागणारा
कधी गोडी लावणारा

मित्र पाहिजे असा
मंजूळ पाव्यासारखा
दूधाच्या खव्यासारखा
आणि आयुष्यभर साथ देणारा.

धीरज डोंगरे
बी.ए. भाग ३

फरक विचारांचा

'माझं' म्हणून नाही 'आपलं'म्हणून
जगता आलं पाहिजे.
जग खूप 'चांगलं' आहे फक्त 'चांगलं'
वागता आलं पाहिजे.
सगळं विकत घेता येतं
पण संस्कार नाही !
कितीही केलं तरी वाळवंटात
आणि समुद्रात पीक
घेता येत नाही.
''देह सर्वांचा सारखाच
फरक फक्त विचारांचा.''

कु. समीक्षा कापडे,
बी.ए. भाग १

*****

चारोळी

जीवनाच्या हिंदोळ्यावर काही क्षण
खूप निराशाजनक असतात.
त्यात आपण स्वत:ला सावरणं
महत्त्वाचं असतं.
जशी काळोख रात्र सरली की
लख्ख पहाट असते.
तसं आपण फक्त खंबीर राहणं
महत्त्वाचं असतं.

कु. वैष्णवी फाळके
बी.ए. भाग १
***

मनाचे नाते

शुभम आठवले
बी.ए. भाग २

प्रत्येक व्यक्तिला आयुष्याचं सार्थक करण्यासाठी बरेचदा कसोटीच्या सागरातून संकटाच्या वादळाला तोंड देत प्रयत्नांची नाव वल्हवीत यशाचा किनारा गाठावा लागत असतो. पण काही कसोट्या अशा असतात की, त्यात कुणाचा तरी आधार घ्यावा लागत असतो. मग आधार कोण देऊ शकेल? आपल्याला तर माहीत आहे, आपल्या भावना जपणारा, अडचणी सोडवू शकणारा, आपले चुकते पाऊल वळवून आपल्याला योग्य वाट दाखविणारा केवळ एकच आधार असतो, तो आधार म्हणजेच ती व्यक्ती ती दुसरी कोणी नसून आपला मित्र असतो.

परंतु प्रत्येकालाच या सर्व गोष्टींची पूर्तता करणारा मित्र मिळेलच हे सांगता येत नाही. यासाठी प्रत्येकाने प्रत्येकाला आपआपल्या परीने का होईना आधार दयायला हवा पण आधारदात्याने पुढच्या व्यक्तीकडून कशाचीच अपेक्षा करु नये. त्याला आपल्याच परिवारातील एक सदस्य समजायला हवं. पण हे तेव्हाच शक्य आहे जेव्हा त्याला भावनेची जाण असते. परंतु वास्तविक जीवनात असं खूपच कमी पहायला मिळतं आणि हे शाश्वत सत्य आहे की, आपल्याकडून सहसा असं घडत नाही, घडलं तरी ते अवचितच. विशेष करुन अनुभवात्मक दृष्टीकोनातून पाहिल्यास परक्याकडूनच जास्त असं काही घडत असतं. कारण या जीवनात सर्वप्रथम माणसाला माणसं ओळखण्याची कला अवगत करावी लागत असते. पण सद्यास्थितीत ती आपल्याजवळ नाही. ज्या व्यक्तिला आपण 'आपला' म्हणत असतो, किंवा ज्या व्यक्तिवर आपण विश्वास करीत असतो तोच दगा देत असतो. परंतु ज्या व्यक्तिला आपण वाईट म्हणून संबोधत असतो, वेळप्रसंगी तोच आपल्याला मदत करीत असतो. अशीही काही उदाहरणे आपण बघतो.

अपयशाचा परिणाम वाढला म्हणजे मन विचलित होते आणि मन ते 'गम'ला जवळ करत असतो. कारण 'गम' हाच एकमेव असा मित्र आहे जो सर्व काळ आपल्याच जवळ असतो. असं असलं तरी त्याचं पूर्ण लक्ष आपल्याकडेच केंद्रित असते. कारण आपण काय करत आहोत? हे आपल्याला तो कळूच देत नसतो. म्हणजेच 'गम' मध्ये माणूस जे कृत्यं करायला पाहिजे ते न करता वेगळच काही करत असतो.

*****

विदर्भाचे नंदनवन चिखलदरा

मनीष दिहाडे
बी.ए. भाग १

विदर्भाचे नंदनवन म्हणून ओळखले जाणारे चिखलदरा हे पर्यटनस्थळ सातपुड्याच्या कुशीत विसावलेले आहे. अमरावती शहरापासून ९० कि.मी. अंतरावरील हे ठिकाण समुद्रसपाटीपासून ३५६४ फूट उंचीवर आहे. या ठिकाणाचा उल्लेख थेट पुराणात आढळतो. मात्र त्यासाठी आपणास वळावे लागेल. महाभारतातल्या एका घटनेकडे महाभारतातल्या भीमाने कीचकाशी कुस्ती करुन त्याचा इथे वध केला व त्याला बाजूच्या दरीत फेकून दिले, अशी कथा आहे. कीचकाची दरी म्हणजे कीचकदरा. चिखलदरा हा कीचकदरा या शब्दाचा अपभ्रंश आहे, असे मानले जाते.

चिखलदऱ्याच्या परिसरात बरीच प्रेक्षणीय स्थळे असून गाविलगडचा किल्ला, किचकदरा आणि विराटराजाचा महाल इत्यादी मुख्य आकर्षणाची ठिकाणे आहेत. वैराट हे येथील सर्वांत उंच ठिकाण आहे. चिखलदऱ्याची समुद्रसपाटीपासूनची उंची ३५६४ फूट असल्यामुळे तेथील हवा कायम थंड आणि आरोग्यदायी असते. सातपुडा या सात पर्वतरांगांपैकी मेळघाट रांगेत चिखलदरा आहे. मेळघाट रांग ही व्याघ्र प्रकल्प म्हणून घोषित केल्यामुळे येथे वाघांच्या शिकारीला बंदी आहे. चिखलदऱ्याच्या घाटात किंवा चिखलदऱ्याहून सेमाडोहला जाणाऱ्या रस्त्यावर जंगलच्या राजाचे अलभ्य दर्शन होण्याची शक्यता असते. मोर, रानकोंबडा, अस्वले तर बऱ्याच प्रमाणात आहेत; मात्र सह्याद्रीतल्या सदाहरित जंगलासारखी घनदाट हिरवीगार झाडी येथे दिसत नाही. येथील जंगल शुष्क पानझडीच्या अरण्याच्या प्रकारात मोडते. कॉफी हे येथील मुख्य उत्पादन आणि आकर्षण आहे. कॉफीला लागणारे तापमान येथे लाभते.

पर्यटनाचे आकर्षण :–

पौराणिक, ऐतिहासिक आणि नैसर्गिक वारसा लाभलेल्या चिखलदरा येथील बहुतेक स्थळांची नावे ब्रिटीशकालीन आहेत. इको पाईंट, देवी पाईंट, नर्सरी गार्डन, प्रॉस्पेट पाईंट, बेलाव्हिस्टा पाईंट, मंकी पाईंट, लॉग पाईंट, लेन पाईंट, वैराट पाईंट, हरिकेन पाईंट !

दरीच्या पायथ्याशी काही पायऱ्या उतरुन गेले असता देवी पाईंट आहे. डोंगराच्या एका भुयारात देवी वसलेली आहे. तेथून चंद्रभागा नदीचा उगम आहे. देवीच्या समोर एक कुंड आहे. कुंडातून पाणी सरळ दरीत येते. देवीचे दर्शन झाल्यानंतर फेसाळलेला धबधबा मन मोहून टाकतो. देवी पाईंटहून जवळच मोझरी पाईंट असून त्याच्या बाजूला हरिकेन पाईंट आहे. वनोदयानात संध्याकाळी कुटूंबियासोबत, मित्रमंडळीसोबत फिरायला मज्जा येते. रात्री वाघांच्या डरकाळ्या ऐकण्यात एक वेगळेच सोमांच असते. लहान मुलांसाठी गार्डन रेल्वेचीही सोय येथे करण्यात आली आहे. भर पावसाळ्यात ढगांनी वेढलेला चिखलदरा म्हणजे नकळत मन कवी व्हायला लागते आणि मनातली गाणी खळखळत्या पाण्यासारखी ओठांवर येतात. पंचबोल पाईंट अर्थात इको पाईंट हा पर्यटकांना काहीसा गोंधळून टाकणाराचा चारही डोंगरांनी वेढलेली खोल दरी आहे. येथे मोठा आवाज केल्यास पाच वेळा प्रतिध्वनी ऐकू येतो.

*****

शिल्पकार

सुरज खवळ
बी.ए. भाग १

विद्यार्थ्यांमध्ये असलेली कलागुणांची ठिणगी शिक्षक त्याच्या अनुभव ज्ञानातून ओळखतो. त्याच्या अथक प्रयत्नाला यश आले की विद्यार्थी गुणसंपन्न होतात. अगदी पौराणिक काळ ते आजपर्यंत समाजात शिक्षकांचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे. अथक प्रयत्नाने राजा भगीरथाने गंगा पृथ्वीवर आणली अशी मान्यता आहे. गंगेमुळे तिच्या खोऱ्यात राहणाऱ्या मानवांचा पाण्याचा प्रश्न मिटला. शेती सुजलाम् सुफलाम् झाली. आधुनिक काळात भगीरथाचा आदर्श ठेवून सर विश्वेशरय्या यांनी गंगेसह मुबलक असलेल्या नद्यांचे पाणी, आवश्यकता असेल तेथे नेण्यासाठी महायोजनेचा प्रस्ताव सरकारला दिला. शिक्षकांच्या या परंपरेने पाण्याचे दूर्भिक्ष नष्ट करण्याची क्षमता विकसित झाली. नद्यांवर धरणे बांधून पाणी उपलब्ध झाले. डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन (भारताचे माजी राष्ट्रपती) यांना शिक्षक ही पदवी फार सन्मानाची तसेच गौरवाची होती. आपल्याजवळ असलेले ज्ञान, विविध आविष्कार, प्रयोग, संशोधन इतरांसमोर व्यक्त करतानाचा आनंद काही वेगळाच असतो. समाज जीवनाला सुखी समृध्द करण्यासाठी त्यांच्या बुध्दीतून प्रकाशित झालेले ज्ञान त्यांनी दिलेले विचार सर्व अडचणीतून बाहेर पडण्यासाठी आदर्श असतात. ज्यांना भगवान बुध्द कळला ते सर्व अनुयायी बुध्दांनी निर्माण केलेले उत्तम 'शिल्प' आहे. समाजात आधुनिक विचारांची जडणघडण ही शिक्षकामुळेच रुजली आहे.

स्त्रियांना शिक्षण समृध्दीची वाट दाखविणाऱ्या सावित्रीबाई फुले, महात्मा फुले यांच्या प्रयत्नांमुळे शैक्षणिक क्रांतीची मुळे रुजली. बांगला देशात बचत गट ही संकल्पना गोरगरिबांमध्ये साकारुन उन्नती व समृध्दीचा मार्ग प्रशस्त करणारे शिक्षक जगात बचतगट स्थापन करुन विकासाचे प्रेरणा स्थान झाले. बचत गटामुळे अनेकांना आर्थिक प्रगतीचा, स्वातंत्र्याचा मार्ग गवसला. 'बचत गट' हा विचार स्वीकारणारे लोक एका मुलभूत आर्थिक क्रांतीने 'शिल्प' ठरले. संत ज्ञानेश्वर, संत नामदेव, संत तुकाराम तसेच संत एकनाथांनी वारकरी विचाराचे 'शिल्प' वारकरी सांप्रदाय घडवून टिकवले. या शिक्षकांच्या कार्याने सामाजिक तसेच राष्ट्रीय एकात्मता साकारली.

संत गाडगे महाराज यांनी आयुष्यभर स्वच्छतेचा जागर केला. अंधश्रध्देला कडाडून विरोध केला. स्वच्छ भारत अभियान व अंधश्रध्दा निर्मूलन हे त्यांच्या शिकवणीने तयार झालेले राष्ट्रीय शिल्प आहे. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी खेडे व ग्रामीण जीवनासाठी आदर्श आचार संहिता 'ग्रामगीता' रुपाने व्यावहारिक 'शिल्प' तयार केले. भारतरत्न मदर तेरेसा यांनी अतिशय गरजूंची सेवा करुन 'सेवाभाव शिल्प' साकार केले. योगगुरु रामदेव बाबा हे स्वदेशी व योगाचे आधुनिक शिल्पकार आहेत.

*****

चारोळी

सुखासाठी जे काही कराल
त्यात आनंद मिळेलच
असे नाही.
परंतु आनंदाने जे काही कराल
त्यात सुख नक्की मिळेल.

कु. माधुरी मगर
बी.ए. भाग १
*****

अश्रू कितीही प्रामाणिक असले तरी
भूतकाळ परत आणण्याची ताकद
त्यांच्यात नसते.
झाली चूक माफ करण्यात मोठेपणा असतो,
सारख्या सारख्या चूका गिरवून
काढल्यास गोड संबंधात फाटे फुटतात.
म्हणून चुका एकांतात सांगाव्यात
आणि कौतुक चारचौघात करावं
नातं जास्त टिकतं.

कु. स्वाती बैस
बी.ए. भाग १
*****

हळवी असतात मने
जी शब्दांनी मोडली जातात.
अन् शब्द असतात जादूगर
ज्यांनी माणसे जोडली जातात.
मोत्यांना तर सवयच असते विखुरण्याची
पण धाग्याला सवय असते
सर्वांना एकत्र बांधून ठेवण्याची.

कु. मयुरी गणोरकर
बी.ए. भाग १

पंगतीमध्ये मिठ वाढणारा
पुन्हा मिठ वाढायला येत नाही
तसेच आयुष्यात काही लोक
असेच मिठासारखे असतात
प्रत्यक्षात त्यांच्या असण्याने
कदाचित काही फरक पडणार नाही
पण त्यांच्या नसण्याने खूप फरक पडतो
त्यामुळे तुम्हाला तुमच्यासाठी महत्त्वाच्या
वाटणाऱ्या लोकांना जपा
कारण आयुष्याच्या पंगतीमध्ये ते
कदाचित पुन्हा येणार नाही.

कु. प्रियंका मोकलरकर
बी.ए.भाग १
***

नाते कोणतेही असू दया ते फक्त
हात आणि डोळ्यासारखे
असले पाहीजे, कारण
हाताला लागले तर डोळ्यात पाणी येते
आणि डोळ्यात पाणी आले तर ते
पुसायला हातच पुढे येतात.

पवन जाधव
बी.ए. भाग १
***

हिंदी विभाग

स्वराज्य

भारत मे स्वतंत्रता की धुन मे मग्न सदैव उसी मे व्यस्त और सरकार के खिलाफत मे विरोध जताने वाले क्रांतीकारी संघटनाओ से जुडे हुयी कहानी है, स्वराज्य की जिसकी शुरुवात सबसे प्रथम लोकमान्य तिलक इन्होंने की थी । उनका नाम बाल गंगाधर तिलक वे भारत के और स्वराज्य की माँग करनेवाले पहिले व्यक्ती बने । वे अपने कार्य को आगे चलाने के लिए अखबार, शिवजयंती, गणेश चतुर्थी स्थापना की, उनके इस कार्यक्रम की वजह एकता भी निर्माण होती गयी ।

लोकमान्य तिलक हमेशा एक नारा देते थे । ''स्वराज्य मेरा जन्मसिध्द हक्क है । और मै उसे स्वयं हासील करूँगा ।'' और वे उसी कार्य मे लगे रहे । उन्होने कई ऐसी जनजागृती जुलुस निकाले जैसे होमरुल, मंडाले इ. अन्य प्रकार की सामाजिक गतिविधीयाँ शुरु की थी । और कुछ सालो बाद उन्हे जेल भी जाना पडा तब वे मंडाले जेल गये । उन्होने 'गीता रहस्य' नामक किताब को ग्रंथ स्वरुप मे लिखा था । आज भी उनका नाम भारत के महानायक के स्वरुप याद किया जाता है ।

भारत के मूल सभी भाषाओं का सदैव सन्मान करनेवाले तिलक भारत की धर्म रक्षा का भी वचन देते थे । वे धर्मनिरपेक्ष थे । आज भी इतिहास के पन्नो मे नाम 'स्वराज्य संस्थापक' नाम से लोकप्रिय है ।

आकाश सोनोने

बी.ए. भाग २

गुरुजी

भारत मे शुरुवात के वक्त यहाँ पर आश्रम यानी गुरुकूल हुआ करते थे । उसी गुरुकुल मे बच्चे पडते थे । तथा वहाँपर उन्हे कुछ समय तक रहना पडता था । वहाँ पर उन्हे धर्म, कर्म, आचार, देश तथा माँ-पिता इनका भी ज्ञान वहाँ पर मिलता था । तभी तो वह आदर, सन्मान व प्रेम की भाषा समझने और समझाने वाले व्यक्ती बने । यही विचार हर मनुष्य करता था । और आज भी कुछ ऐसे स्थान है जो भारत देश मे अति उच्च स्थान पर है ।

आचार्य की पदवी प्राप्त करनेवाले शिष्य अतिकष्ट उठाते है । क्योंकी आचार्य यह एक या दो बालको का गुरु नही वह कही हजारों बालको का आचार्य बनता है ।

यदी योग्यता की शिक्षा बाल्यवस्था मे ही समझ गई । या समझाई गई तो देश मे एकता या मानवता का संदेश देना नही पडेगा । क्योंकी आज भी शिष्य वही इच्छा अपने गुरु के लिए मान, सन्मान व विचार रखता है ।

भारत देश का इतिहास गवाह है । जिस द्रोणाचार्य ऋषी के लिए एकलव्य ने अपना अंगुठा दान कर दिया । ऐसे शिष्य और गुरु इस पावन भारत भूमीपर हूएँ इसका हमे गर्व होना चाहिए । भारत का इतिहास यह भारत देश की पुँजी है ।

राहूल मेकळे

बी.ए. भाग २

माँ

वो मेरी आशा, वो मेरी अभिलाषा,
ममता से भरी, अपनेपन की परिभाषा

वो साथ मेरे हरदम, बनकर एक साया,
उसने ही मेरा, जीवन महकाया ।

तकलीफ मे भी मुस्काती हैं,
हर गम खुशी से सह जाती हैं ।

मेरी राहो पर फूल बिछाती वो,
खुद कांटो पर भी सो जाती हैं ।

ममता की मूरत होती हैं माँ,
भगवान् की छवि कहलाती हैं माँ ।

कु. वैशाली अडणे
बी.ए. भाग ३

याँद आयी

यूँ तो खुशियाँ हजार आयी है ।
जिंदगी मे बहार आयी है ।
हमने दरिया को पार करने
एक कागज की नाव बनायी है ।
जिंदगी की राँह मे है अकेले
एक मै, और एक मेरी तन्हाई है ।
सरकार बदल डाली महँगाई के
डर से । फिर न जाने क्युँ है महँगाई है ।
हवा के सामने दिया नही जलता
अतीत चिराग दिल मे जलाओ,
किसी की याँद आयी है ।।

विपिन कोठार,
बी.ए. भाग २

वाह रे इंसान

लाश को हाथ लगाता है तो नहाता है ।
पर बेजुबान जीव को मार के खाता है ।
छोड देते है भोजन जिसमे एक बाल है ।
फिर क्यों खाते हो अंडा, जिसमे एक माँ का
लाल है ।।
एक पत्थर सिर्फ एक बार मंदिर जाता है ।
और भगवान बन जाता है ।
इंसान हर रोज मंदिर जाता है ।
फिर भी पत्थर बन जाता है ।
एक औरत बेटे की जन्म देने के
लिए अपनी सुंदरता त्याग देती है ।
और वही बेटा सुंदर बीबी के लिए
अपनी माँ को त्याग देता है ।
जीवन मे हर जगह हम जीत चाहते है ।
सिर्फ फुल वाले की दुकान ऐसी है ।
जहा हम कहते है, कि हार चाहिए ।
क्योकी हम भगवान से जीत नही सकते ।।

कु. दिपाली विठ्ठलराव धस्कट
बी.ए. भाग ३

बेटी

एक बेटी ने अपने पिता से एक प्यारा सा सवाल किया की, पापा ये आँगन मे जो पेड है । उसे पीछे वाले बगीचे मे लगा देते? पिता बोले बेटी ये चार साल पुराना पेड हैं । नई जगह, नई मिट्टी मे ढल पाना मुश्किल होगा । जब बेटी ने जलभरी आँखो से पिता से सवाल किया कि एक पौधा और भी तो है जो आपके आँगन मे बाईस बरस पुराना है क्या वो नई जगह पर ढल पायेगा? पिता बेटी की बात पर सोचने लगे ।

फिर सोचने के कुछ देर बाद पिता ने उत्तर स्वरुप मे कहा,

बेटी नारी यह शक्ती पुरी कायनात और विश्व मे सिर्फ नारी के पास है ।

जो कल्पवृक्ष से कम नही है । खुद नर माहोल और जगह मे ढलकर औरो की सेवा करती है । औरो के लिए नारी जिती और उम्रभर न ये रिश्ते निभाती है । बेटी से माँ है । और पत्नी से घर की शान है । राखी मे बहन है । बच्चो के लिए दादी, बुआँ, मौसी और बच्चो की गुरु भी बन जाती है ।

सीख :-

कहानी से ही जीवन के उपरान्त रहस्यो से सीख मिलती है ।

कु. दिपाली धस्कट

बी.ए.भाग ३

युवा योध्दा

भारत मे तथा अन्य देशो मे भी जिनका सन्मान आज भी एक बहुत जोशिले और शांत, परंपरावादी तथा संस्कृती की नींव रखनेवाले नरेंद्र दास जो की, स्वामी विवेकानंद नाम से पहचाने जाने लगे थे । क्योकी स्वामी विवेकानंद १८९३ मे शिकागो की धर्म सभा मे भारत का प्रतिनिधीत्व किया था ।

यह सामान्य सभा नही थी यह विश्व धर्म सभा थी । जहाँ पर उन्होंने भारत देश की पहचान सभी देशो के लोगो को करवाई ।

स्वामीजी का मूल उद्देश भारत की संस्कृती, वेद, धर्म और मानवता का संदेश सभी लोगो को देना था ।

आज भी स्वामी विवेकानंद इनके जन्मदिन को भारत देश के हर एक कोने मे 'युवा दिवस' मनाया जाता है । स्वामीजी आध्यात्मिक और धिरज वाले व्यक्ती थे । उनके जीवन के कई क्षण कठिणाई से भरे हुएँ थे । मात्र इस व्यक्तीने स्वामी बनकर अनेक त्याग किएँ जैसे स्वामी संन्यासी बने और उन्होंने शरीर पर भगवा चोला धारण किया था । उनके विचार आज भी अनेक भाषाओ मे प्रचलित है । उन्हे भारत की प्राचिन संस्कृती का ज्ञान था ।

स्वामीजीने सच्चाई और धार्मिक मूल्यो को जीवन मे उच्चतम स्थान दिया है । उनके आध्यात्मिक गुरु रामकृष्ण परमहंस थे । उन्होने अपने गुरु से ज्ञान प्राप्त किया था । १ मई १८९७ को रामकृष्ण परमहंस मिशन संघठन की स्थापना की उन्हे एक युवा, महात्मा, संन्यासी और योगी कहाँ जाने लगा था । आज भी ऐसे व्यक्ती की कमी धरती को होती है । ऐसे युवा के विचार और ललकार आज भी जरुरत है । ऐसे योध्दा की आज भी जयजयकार है ।

भूषण भगत

बी.ए. भाग ३

राह तकतो जब बेटी मिले

घर के दरवाजे में लकती राह जब बेटी मिले ।
मुस्कुराहट से थके पैरो को बैसाखी मिले ।
एक परदेसी ने नक्शे में वतन को
छूँ लिया, आँखे भर आई न जाने कब हमे
राखी मिले ।
मौत देखी सामने तो आरजू दिल मे उठी ।
आखरी सांसे चले और मुल्फ की मिट्टी मिले।
देखली उंची इमारत, कारखाने शहर के बच्चा
बोला,
अब चलेंगे जिस जगह तितली मिले ।
उड रही थी एक मख्खी, रात-दिन यह
ढूंढती देखती हूँ किस जगह थाली मे असली
घी मिले ।
उस भिखारी ने बदल दी माँग
सुरत देखकर । घर मे अगर खिचडी
नही है, तो डबल रोटी मिले ।

कु. राणी किसनराव साकोरे
बी.ए. भाग ३

मंजर बदल गया

आदमी हम जरा निराले है ।
दर्द औरों के भी संभाले है ।।
सोच खाने से पहले यार कभी
मुंह मे क्या गैर के निवाले है ।
बात सारे जहाँ की करते है ।
उनके घर तक कह । उजाले है ।।
उम्र भर एक ख्वाव था दिल मे ।
हाथ अपने भरे पियाले है ।।
सिर्फ पैरों काजिफ्र क्या किजे
दिल में भी लो हमारे छाले है ।
पल में मंजर बदल गया प्यारे
कल थे बच्चे तो आज बडे है ।
दौड में सब लगे हुएँ है इतने के
सोंच पर आदमी के ताले है ।

कु. अश्विनी महादेवराव बेहरे
बी.ए. भाग ३

नारी

जिंदगी का खुबसुरत सार है नारी ।
अतूट रिश्तो से सजा हार है नारी ।
समझना इनको कभी कम नही वरना ।
आज भी तलवार की धार है नारी ।
बहुत मासूम और ममता मयी भी है ।
इक मधूर संगीत का तार है नारी ।।
सुख रहे था दुःख, वो साथ देती है
जिंदगी की नीव का आधार है नारी ।।
मूरत हो जैसी किसी शांत मंदीर की
सहजता के बहुत ही पार है नारी ।।
ऐ जहाँ सुन भक्ति है, शक्ती भी है
जीत है, तो कभी हार है नारी ।।

कु. शितल सु. देशमुख
बी.ए. भाग ३

हम समझे थे ....

हम समझे थे रब का है ।
वो तो बस मजहब का है ।।
सुख-दु:ख साझा थे सबके
किस्सा जाने कब का है ।
शेर तेरे सब आदि है
दौर मगर करतब का है ।
दरिया भी दरकार नही
वो तैराक गजब का है ।
ध्यान दीये ने तब खीचा
त्यो देकर जब चमका है ।
रब भर चेहरे को तरसूं
दरपन किस मतलब का है
जज्बे से भी पूछेंगे
वो किस नाम-नसल-मजहब का है ।

कु. माधुरी यु. धर्मे
बी.ए. भाग ३

रहिम के दोहे

१) ''रहिमन ओछे नरन सो, बैर भली न प्रीत
काटेचा स्वानके, दोऊ भाँती विपरित.''

अर्थ :- गिरे हुए लोगो से न तो दोस्ती अच्छी होती है । न तो दुश्मनी जिसे कुत्ता चाहे काटे था चाट दोनो ही अच्छा नही होता ।

२) ''रहिमन देखि बडे नको, लघु न दिजीए डारी
जहा काम आवे सुई, कहा करे तरवारी.''

अर्थ :- बडी वस्तुओं को देखकर छोटी वस्तू को फेंक नही दे ना चाहिए, जहाँ छोटीसी सुई काम आती है । वहाँ बडी तलवार क्या कर सकती है ?

३) ''रुठे सुजन मनाई ये जो रुठे सौ बार रहिमन
फिरि फिरि पोई ए टूटू मुक्ता ह । २''

अर्थ :- यदि माला टूट जाये तो उन मोतियो को धागे से पिरो लेना चाहिए । वैसे आपका प्रिय व्यक्ति आपसे सौ बार भी रुठे तो उसे मना लेना चाहिए।

४) ''छिमा बडन को चाहिये छोटन को उतपात कह
रहिम हरी का घटयो जो भृगुमारीलात.''

अर्थ :- उम्र मे बडे लोगो को क्षमा शोभा देती है । और छोटो को बदमाशी और बडो को माफ करना आना चाहिए । जैसे अगर छोटा किडा लात मार दे तो कोई नुकसान नही होता ।

अंकित कापडे
बी.ए. भाग २

कबीर के दोहे

१) ''देह खेह होय जायगी, कौन कहेगा देह । निश्चय कर उपकार ही, जीवन का फन येह ।''
अर्थ :- मरने पश्चात तुम से कौन देने को कहेगा ? अत: निश्चित पूर्वक परोपकार करो, यही जीवन काल का फल है ।

२) ''या दुनिया हो रोज की, मत कर यासो हेत । गुरु चरनन चित लाइये, जो पुराण सुख होत ।''
अर्थ :- इस संसार का झमेला दो दिन का है अत: इस से मोह सम्बन्ध न जोडो । सद्‌गुरु के चरणो मे मन लगाओ, जो पूर्ण सुखज देने वाले है ।

३) ''कहते को कही जान दे, गुरु की सीख तू लेय । साकट जन औश्वान को, फेरि जवाब न देय''
अर्थ :- उल्टी-पल्टी बात बकने वाले को बकते जाने दो, गुरु की ही शिखा धारण कर । साकट (दृष्टो) तथा (श्वान) कुत्तो को उलट कर उत्तर न दो ।

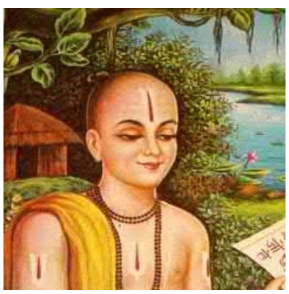

हर्षद वानखडे
बी.ए.भाग २

तुलसी दासजी के दोहे

१) ''दया धर्म का मूल है । पाप मूल अभिमान, तुलसी दया छोडिये जब तक घट मे प्राण ।''
अर्थ :- तुलसी दास जी ने कहा की धर्म दया भावना से उत्पन्न होती और अभिमान तो केवल पाप को ही जन्म देता है, मनुष्य के शरीर मे जब तक प्राण है तब तक दया भावना कभी नही छोडनी चाहिएँ ।

याँद आयी

२) ''सचिव, वैद, गुरु तिनी जन प्रिय बोल किं भय, आस, राजधर्म तन तिनि कर होइ बेगिहि नास''
अर्थ :- तुलसीदास जी कहते है । की, मंत्री, वैदय और गुरु ये तीन यदि भय या लाभ की आशा से प्रिय बोलते है । तो राज्य, शरिर एवं धर्म इन तीन का शीघ्र ही नाश हो जाता है ।

३) ''सुर समर करनी कर कहिं न जनावहिं आपु, विद्यमान रण पाइरिपु कायर कथहिं प्रतापु ।''
अर्थ :- शूरवीर तो युध्द मे शुरवीरता का कार्य करते है, कहकर अपने को नही जनाते शत्रु को शुध्द मे उपस्थित पाकर कायर ही अपने प्रताप की डिंग मारा करते है ।

राजू मरस्कोलेहे
बी.ए. भाग २

सुविचार

१) यूँ असर डाला है । मतलब
परस्ती ने दुनियाँ पर कि,
हाल भी पूछों तो लोग समझते
है, कोई काम होगा

सद्दाम शाहा, बी.ए. भाग २

******

२) रिश्ता दिल से होना चाहिए,
शब्दों से नही ।
नाराजगी शब्दो मे होनी चाहिए,
दिल में नही ।

कु. किर्ती देशमुख, बी.ए. भाग १

*****

३) हर व्यक्ती एक हुनर
लेकर पैदा होता है,
बस
उस हुनर को दुनिया
के सामने लाएँ ।

विक्की चतुरकार, बी.ए. भाग २

******

४) चाहे कितने भी अच्छे,
कर्म कर लो बस ।
तारिफ तो लोग सिर्फ,
श्मशान मे ही करेंगे ।

अनिकेत कापडे, बी.ए. भाग २

५) झुँठ बेवजह दलील देता है ।
सच खुद अपना वकील होता है ।

गजानन पारवे, बी.ए. भाग १

*****

६) 'भरी' जेब ने
'दुनिया' की पहचान करवाई ....
और खाली जेब ने
अपनो की पहचान करवाई ....

विशाल तायडे, बी.ए. भाग ३

*****

७) कभी हार मत मानो ।
आज कठिन है, कल
और भी बदतर होगा,
लेकिन परसों धूप
खिलेगी ।

वैभव नागापुरे, बी.ए. भाग १

***

८) हमे कभी भी ।
मुश्किलो मे हार,
नही माननी चाहिए ।।

धिरज डोंगरे, बी.ए. भाग ३

******

शायरी

उडने मे बुराई नही है,
आप भी उडे ।
लेकिन उतना ही जहाँ से,
जमिन साफ दिखाई देती हो ।

कु. कोमल शिंगनजुडे
बी.ए. भाग १
*****

संघर्ष में आदमी अकेला होता है ।
सफलता में दुनिया उसके साथ होती है ।
जिस-जिस पर ये जग हँसा है,
उसीने इतिहास रचा है ।

वेदप्रकाश शुक्ला
बी.ए. भाग २
*****

चलता रहूँगा पथ पर ।
चलने मे माहिर बन जाऊँगा ।।
या तो मंजिल मिल जाएँगी या
अच्छा मुसाफिर बन जाऊँगा ।।

संदिप गायगवई
बी.ए. भाग २
*****

जो मंजिलो को पाने का चाहत रखते,
वो समंदरो पर पत्थरों के पुल बना देते है ।

कु. समिक्षा कापडे,
बी.ए. भाग १

हौसला देती रहीं ...
मुझको मेरी बैसाखियाँ
सर उन्ही के दम पे
सारी मंजिले होती रहीं ।

प्रफुल गवळी
बी.ए. भाग २
*****

अपने खिलाफ बातें ।
मै अक्सर खामोशी से सुनता हुँ ।।
जबाब देने का हक ।
मैने वक्त को दे रखा है ।।

कु. नुतन वानखडे
बी.ए. भाग ३
*****

पंछी ने जब-जब किया
पंखो पर विश्वास,
दूर-दूर तक हो गया
उसका ही आकाश ।।

कु. मयुरी इंगोले
बी.ए. भाग ३
*****

''सोच'' अच्छी होनी चाहिएँ ...
क्योकि नजर का इलाज तो
मुमकिन हैं पर
नजरिये का नही ...

कु. मयुरी उमप
बी.ए. भाग २

इंग्रजी विभाग

Be Positive

Roshani S. Pokle
B.A. - III

Positive thinking is the way to success. Faith is a thing which lead us to achieve something. It teaches us how to overcome all the difficulties, how to cross obstacles in life with great zeal. It not only teaches us to fight and to struggle but also to be victorious. All that we are the result of what we think. Simple principles of positive thinking are be enthusiastic, see the good in everything, expect the best and learn that I can make the difference.

In the evening the sun sets but to rise again in the next morning and we feel it's impact on nature. Like this your thinking is responsible for your success. Can any person become great of successful without positive thinking. The answer is No ! If your thinking is positive, you have many great opportunities which are valuable than treasure.

Remember that a person who thinks positively feels that the failure is a step towards success. And for the one who thinks negatively, this failure becomes a great obstacle in his way. One who thinks positively shapes his personality with positive form, e.g. belief, confidence and zeal. He also works thinking that 'He can achieve success.' He becomes strong by heart and never lose the peace of his heart. He forgets the mistakes which he had committed in the past and thinks about the success which he should achieve in future. Empty your mind of negative and gloomy thoughts and fill it with bright, optimistic and positive thoughts. 'Never go to bed as a loser' and 'Always get up as a winner.' I take this year as best year. I affirm enthusiasm, energy and pleasure in my work. As a positive thinker, I believe I will be 100% better than last year. God will help me reach this goal.

Napoleon Bonaparte rightly said "The truest wisdom in general is a resolute determination" Indecision, uncertainty and lack of faith are great weaknesses. Every step has to be planned carefully and taken with supreme confidence so remember that -

"Be positive
be positive
It gives a way
To live."

*****

Turn off the T.V.

My father gets quite mad at me,
my mother gets upset
when they catch me watching
our new television set,
My father yells, turn that thing off
Mom says Its time of study,
I'd rather watch my
favourite TV show
with my best buddy,
I sneak down after homework
and turn the set on low.
But when she sees me watching it,
my mother yells out no,
Dad says if you don't turn it off
I'll hang it from a tree
I rather doubt he'll do it
because he watches more than me.

Ku. Manisha S. Sonone
B.A. - III

For Bright Future

Pain makes you
STRONGER ....
Tears make you
BRAVER ....
Heart break Makes you
WISER ....
So thank the past for
a better future.

****

Thought

Do not read success stories
You will get only message
read failure stories,
You will get some ideas
to get success.

Ku. Dipali V. Dhaskat
B.A. - III

****

P stands for

P stands for Polythene
Polythene means pollution
P stands for population
Populations means pollution
P stands for petroleum
Petroleum means pollution
But when it stands for PLANT
It is always and always
Means a solution.

Madhuri Y. Dharme
B.A. - III

The Power of Women

Arti A. Gadge
B.A. - III

We Worship women as a goddess, as a mother as everything else but not as a human being.

Indian society is male dominated and feudalistic, where women are not only looked down upon but also widely discriminated. Women are denied basic social and domestic rights due to gender bias. Many women are illiterate, exploited sexually and treated in an unfair manner due to an orthodox mind-set.

This suggests that gender bias and female infanticide has only been growing in society. While the preference for a son over a daughter is well known, killing of the female child soon after birth or killing of the female foetus in the womb is an extremely horrifying practice that still continues. Female murder of an infant or foeticide is quite common especially in the villages of Uttar Pradesh. The middle class and the upper middle class are the worst offenders. In India, there is a 'rape' every fifty four minutes, a disturbance every twenty six minutes, an act of cruelty every thirty three minutes, and dowry death every hour and forty minutes. Every year seventy thoudand woman die due to unsafe abortions. And two million girls between the ages of five to fifteen are introduced into the commercial sex market every year.

If women are given their due status in personal, family and social spheres, it would be positive step benefitting all sections of society. No country can progress so long as the woman of the nation remain illiterate. Need to be said that a mother is the first teacher of the child. Only an educated mother can successfully instruct and educated children in the early stages of development. She can instill a sense of discipline and confidence in her children by making them fight superstitions, gender discrimination and other social evils. So the sooner we stop discriminating against our woman and empower them the better.

*****

What is Life?

A rich man in laughter and
said 'money is life'
A poor man trembling with
cold said
'life is struggle'
A lazy man dreaming in his
sleep said
"Life is a bed of roses"
A youngster enjoying his
life said
"Life is full of pleasure"
A saint in his speech said
"Life is the only way to reach
God"

A lover waiting anxiously for his
beloved said
"Love is life"
But I say
"Life is a mystery, unloved."

Rani K. Sakore
B.A. - III

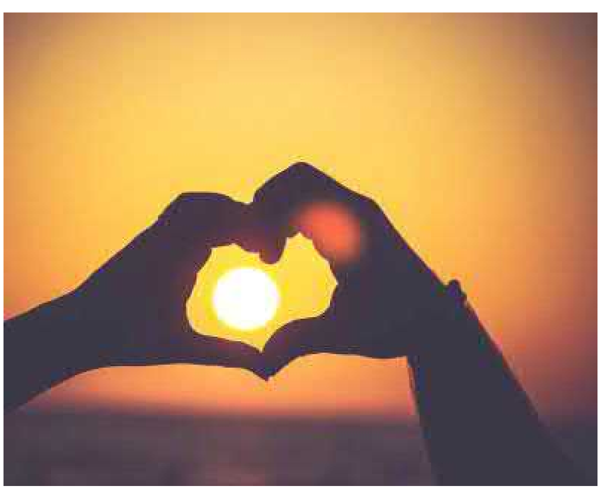

Life

Life is a wounderful garden
What is friendship?
Friendship is a tree in the garden
What is Love?
Love is a beautiful flower in the
garden.
What is happiness
Happiness is a sweet fruit on the
tree
What is sorrow?
Sorrow is a very good guide in the
life
What is man?
Man is butterfly on the beautiful
life of rose.

Vaishali Adne
B.A. - III

*****

Johnny, Johnny

Johnny, Johnny,
Yes, teacher.
Did your homework?
Yes, teacher.
Are you sure?
Yes, teacher.
Show me your book !
It's at home teacher !

Shital S. Deshmukh
B.A. - III

Preparation is the secret of success

Ku. Bhawana V. Thawali
B.A. - III

The secret of being a good public speaker is preparation, preparation and preparation. The better you prepare, the more the likelihood of your success. Delivering a talk as a presentation does take time to prepare. Even the more experienced speaker, whether he admits it in public or not, profits from the preparation. Obviously, we cannot keep a secret from our nervous systems. If our nerves are stirred up in anticipation of the event, they are more tranquilised by the very fact that we have done our best to get ready. There is a military maxim which says, 'When in doubt, attack on your weak point.' A prepared speaker never feels cornered. A prepared speaker is always more than assured of his success. Whatever doubt he may have are swept aside when he behaves with the impetus of a man who knows what he is doing. It is this knowledge which displaces his doubts with more confidence. Like Dale Camegie has said, 'Fill up the barrel, knock out the bang, let nature takes it's course.' What Dale Camegie meant was that you must fill up your self with repeated practice and preparation. So much that you are bursting to speak. Then go out before an audience and let nature take its course. Open your mouth and all your points will pour forth like water from a geyser. Always remember that the secret of every good speaker is good and adequate preparation before the events.

*****

Behaviour

Behaviour
is always greather than
knowledge
because in life there are
many situations where
knowledge fails
but behaviour
can handle
everything

Radhika S. Thote
B.A. - III

***

My Mother

When the stars go off
Tall chimney-sirens sound
Daily with fast steps
Marching to the mill
who looked backwards
And told us so lovingly
Do not fight with anyone
Gave us two paise
on the day before Dasara
She went with five of us
To see the festival
We bantered in the lanes
What a great pleasure
Beyond words
We returned with balloons
And whistles and pipes
We became birds.

Ku. Harsha Sakore

To My Beloved Motherland India

My India, I'm proud to be thy son,
My heart
With joy leaps for being here born,
My soul
With an-guish fill for havoc done
if country
needs my life, let me a born
This is my land beloved
My motherland
This is my home
My ancestors came from
Even an inch of it
I can't hand or spare
it to alien for sum
This is the air which
I had breathed at first
This is the soil that
gave me food to eat
This is the water
Which quenched my thirst
This is the place that
gave me my heart beat
My India who cant
Challenge thy state
My blood is thine for
any future date

Nutan Wankhade
B.A. - III

My favourite personality- 'Shakespeare'

My knowledge of English literature is not very vast. I have read some books by charles Dickens, George Eliot. Shakespeare's dramas have been an unending source of joy to me. Although I am unable to understand every line of his dramas. I find great pleasure in reading them. Of all the authors, I like Shakespeare the most. I would like mention the reason why I like him. Shakespeare wrote his dramas three hundred years ago but they are still fresh and they appeal to us very strongly. He has dealt with some fundamental traits of human character. He has discussed his themes very skillfully and artistically, hence they never become stale. Shakespeare does not belong to any age but is for all ages.

In his dramas he describes hundreds characters. They are all true to life. We feel that they are our fellow beings. The characters are so varied that they seem to represent the whole world. We come across all kinds of men and women in Shakespear's dramas. There are great kings and baggers, great wisemen and idiots saintly persons and scheming villiains.

Bhushan Bhagat
B.A. - III

Friendship

"Friends are boon to life and a true friend is crown of life."

FRIEND stands for all the following.

F - Forgiveness
R - Reliable
I - Integrity
E - Endurance
N - Noble
D - Decent

A true friend is a god gift. We meet many people in life and few of them become our friends. But there is always one special friend whom we call 'best friend'. Such a friend always stands beside us in times of difficulties with his right and proper advice. He guides us. He is always a part of our life, a companion in our moments of joy and sorrow. This friendship is based on love and trust. We trust each other and our friendship grows and becomes more strong.

Ignore friend and we ignore our happiness. A good friend is a source of joy. He is an inspiration. He motivates us to follow the right path and helps us to avoid the temptation of bad things. I can say this about such a friend.

"Roses are red, sky is blue,
True friends are very few."

Vishal V. Tayde
B.A. - III

Friend

Faithful friend is the
medicine of life
Friend is a great source
of inspiration.
Friendship is the only key
which opens the great heart

Shailesh S. Sonone
B.A. - III

Money

Workers earn it
Spendthrifts burn it
Bankers lend it
Women spend it
Forgers fake it
Taxes take it
Dying leave it
He receives it
Thrifty save it
Misers crave it
Robbers rob it
Rich increases it
Gamblers loose it
I could use it

Dhiraj Dongre
B.A. - III
***

Word - Fantasy

He who knows not and knows not that
He knows not
he is fool
Avoid him
He who knows not and knows that
He knows not
is a student
Teach him
He who knows and knows not that
He knows,
is asleep
Wake him.
He who knows and knows that
He knows,
is a wise man
Follow him

Saddam Shah
B.A. - II

****

The Great Truth

1) The great sin - Gossip
2) The great cripple - Fear
3) The greatest mistake - Giving up
4) The most satisfying experience. Doing your duty first
5) The best action - keep the mind clean and the judgement good.
6) The greatest blessing - Good health.
7) The biggest fool - The man who lies to himself.
8) The most certain thing in life - change.
9) The greatest joy - Being needed
10) The cleverst man - The man who does what he thinks is right

Ku. Nilima Chopkar,
B.A. - II

ग्रंथालयाचे नामकरण : प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्र - काही क्षणचित्रे

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी
प्रा. बी. टी. देशमुख यांचा सत्कार करताना
पद्मश्री प्रभाकरराव वैद्य

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना पद्मश्री प्रभाकरराव वैद्य

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना प्रा. डॉ. प्रवीण रघुवंशी

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना संस्थेचे अध्यक्ष श्री. सोमेश्वर पुसदकर

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना ॲड श्री. किशोरभाऊ देशपांडे

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी
उपस्थित मान्यवर

समाजशास्त्र विभागातर्फे 'इम्पॅक्ट ऑफ ग्लोबलायझेशन ऑन रूरल इंडिया' या विषयावर एक दिवसीय चर्चासत्र

उद्घाटनपर भाषण करताना सं.गा.बा.अमरावती विद्यापीठाचे कुलसचिव मा. डॉ. अजय देशमुख

बीजभाषण करताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाच्या समाजशास्त्र विभागाचे विभाग प्रमुख मा. डॉ. संजय साळुंखे

अध्यक्षीय भाषण करताना संस्थेचे अध्यक्ष मा. श्री. सोमेश्वर पुसदकर

समारोपीय कार्यक्रमाचे अध्यक्षीय भाषण करताना संस्थेचे सचिव मा. श्री. श्रीकृष्णजी बाळापुरे

सत्रादरम्यान निबंध वाचन करताना सहभागी प्राध्यापक

कार्यशाळेला उपस्थित सहभागी प्राध्यापक

आय.क्यु.ए.सी. अंतर्गत शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी एकदिवसीय कार्यशाळा
विषय : महाविद्यालय प्रशासन : नियोजन व गुणवत्ता विकास

कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
श्री शिवाजी विज्ञान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. वि. गो. ठाकरे

अध्यक्षीय भाषण करताना संस्थेचे अध्यक्ष
मा. श्री. सोमेश्वर पुसदकर

कार्यशाळेच्या पहिल्या सत्रात मार्गदर्शन करताना
श्री. आकाश दुबे, सहसंचालक कार्यालय, अमरावती

कार्यशाळेच्या दुसऱ्या सत्रात मार्गदर्शन करताना
श्री. आर. एस. सोनारघरे, सहसंचालक कार्यालय, अमरावती

कार्यशाळेच्या तिसऱ्या सत्रात मार्गदर्शन करताना
श्री. एस. आर. बर्गे, कनिष्ठ प्रशासन अधिकारी,
सहसंचालक कार्यालय, अमरावती

समारोपीय कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना
मा. श्री. सुदाम मुगल

महाविद्यालयातील विविध विभागातर्फे राबविलेल्या गेलेल्या उपक्रमांची छायाचित्रे

गृहअर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाच्या उद्घाटनप्रसंगी
मार्गदर्शन करताना डॉ. रश्मी गजरे

शैक्षणिक सहल – गृहअर्थशास्त्र विभाग

गृहअर्थशास्त्र विभाग – अमरावती येथे आयोजित
पुष्पप्रदर्शनीला भेट

गृहअर्थशास्त्र विभाग – अमरावती येथे आयोजित
बचत गट प्रदर्शनीला भेट

गृहअर्थशास्त्र विभागातर्फे आयोजित गेस्ट लेक्चर
अंतर्गत मार्गदर्शन करताना डॉ. अंजली पांडे

गृहअर्थशास्त्रांतर्गत सेमिनार प्रेझेंटेशन करताना विद्यार्थीनी

महाविद्यालयातील विविध विभागातर्फे राबविलेल्या गेलेल्या उपक्रमांची छायाचित्रे

मराठी वाङ्मय मंडळ – श्री क्षेत्र गुरूकुंज मोझरी येथे क्षैक्षणिक सहल

मराठी विभाग – गुरुकुंज मोझरी येथे वृध्दाश्रमास भेट

गुरूकुंज मोझरी येथील आश्रमातील मान्यवरांशी चर्चा करीत असताना विद्यार्थी

माजी विद्यार्थ्यांतर्फे महाविद्यालयातील विद्यार्थीनींना सायकल भेट

मराठी वाङ्मय मंडळाच्या भित्तीपत्रकाचे उद्‌घाटन करताना डॉ. संतोष चव्हाण व प्रा. जयंत पराते

सामाजिकशास्त्र अभ्यास मंडळाच्या उद्‌घाटन कार्यक्रमाप्रसंगी उपस्थित मान्यवर

महाविद्यालयातील विविध विभागातर्फे राबविलेल्या गेलेल्या उपक्रमांची छायाचित्रे

ग्रामस्वच्छता करताना रा.से.यो. स्वयंसेवक

विशेष शिबीरांतर्गत दत्तकग्राम यावली शहीद येथे तयार करण्यात आलेला बंधारा

महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपण करताना रा.से.यो. स्वयंसेवक

स्वच्छता अभियानातंर्गत श्रमदान करताना रा.से.यो. स्वयंसेवक

स्वच्छता अभियान अंतर्गत रॅलीला हिरवी झेंडी दाखविताना प्राचार्य डॉ. विजय दरणे

रा.से.यो. स्वयंसेवकांची वृध्दाश्रमाला भेट

महाविद्यालयातील विविध विभागातर्फे राबविलेल्या गेलेल्या उपक्रमांची छायाचित्रे

सामाजिकशास्त्र अभ्यास मंडळाच्या उद्घाटन कार्यक्रमाप्रसंगी विचार व्यक्त करताना प्रा. डॉ. स्मिता जाधव

सावित्रीबाई फुले आदर्श पालक पुरस्कार सोहळ्यात मनोगत व्यक्त करीत असताना कु. हर्षा साकोरे

इतिहास अभ्यास मंडळाच्या वतीने आयोजित क्रांतीदिनाच्या कार्यक्रमाप्रसंगी विचार व्यक्त करताना डॉ. गोविंद तिरमनवार

'How to write correct English' या एक दिवसीय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करीत असताना डॉ. नकुल गावंडे

शैक्षणिक सहल

शैक्षणिक सहल

महाविद्यालयातील विविध विभागातर्फे राबविलेल्या गेलेल्या उपक्रमांची छायाचित्रे

युवा महोत्सव : वाद विवाद स्पर्धेत सहभागी महाविद्यालयीन विद्यार्थीनी कु. राधिका थोटे

युवा महोत्सव : समुहगान स्पर्धेत सहभागी महाविद्यालयीन विद्यार्थीनी

युवा महोत्सव : वक्तृत्व स्पर्धेत सहभागी महाविद्यालयीन विद्यार्थीनी कु. रेखा शेगोकार

युवा महोत्सव : मुकनाट्य स्पर्धेत सहभागी महाविद्यालयीन विद्यार्थी

इंग्रजी भित्तीपत्रक 'Insight' चे उद्घाटन करताना प्रा. डॉ. नकुल गावंडे व भित्तीपत्रकाचे संपादक मंडळ

शैक्षणिक सहल – समाजशास्त्र विभाग

'जागर स्त्रीशक्तीचा' व्याख्यानामध्ये मार्गदर्शन करताना
डॉ. मंजुषा काळमेघ

विद्यापीठ अनुदान आयोग पुरस्कृत महिला स्वावलंबन व
सशक्तीकरण एकदिवसीय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना
एमसीईडीचे संचालक डॉ. अभिराम डबीर

मराठी वाङ्मय मंडळाचे उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
प्रा. डॉ. संतोष चव्हान

स्वागत विद्यार्थ्यांचे या कार्यक्रमात मार्गदर्शन करीत असताना
माजी विद्यार्थी संघटनेचे सचिव श्री. नीलेश कापडे

युवा महोत्सव २०१७–१८ : एकांकीका सादर करताना
महाविद्यालयीन विद्यार्थी

महाविद्यालयीन सांस्कृतिक कार्यक्रम 'युवा आविष्कार'
कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना नांदगाव पेठ पोलीस
स्टेशनचे ठाणेदार श्री. बी. एन. राऊत

ग्रंथालयाचे नामकरण : प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राचे उद्‌घाटन करताना पद्मश्री प्रभाकरराव वैद्य, मा. प्रा. बी. टी. देशमुख, मा. प्रा. डॉ. प्रवीण रघुवंशी, मा. ॲड. किशोर देशपांडे, मा. श्री. सोमेश्वर पुसतकर

प्रा. बी. टी. देशमुख ज्ञानस्त्रोत केंद्राचे उद्‌घाटन प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना मा. प्रा. बी. टी. देशमुख

समाजशास्त्र विभागातर्फे आयोजित एकदिवसीय कार्यशाळेत स्मरणिकेचे विमोचन करताना कुलसचिव डॉ. अजय देशमुख, डॉ. संजय साळुंखे व मान्यवर

समाजशास्त्र विभागातर्फे आयोजित एकदिवसीय कार्यशाळेच्या समारोपीय कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. संतोष ठाकरे मंचावर उपस्थित संस्थेचे सचिव श्री. श्रीकृष्णजी बाळपुरे व इतर मान्यवर

आय.क्यु.ए.सी. अंतर्गत शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी आयोजित कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. वि. गो. ठाकरे

आय.क्यु.ए.सी. अंतर्गत शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी आयोजित कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना श्री. एस. आर. बर्गे, कनिष्ठ प्रशासन अधिकारी सहसंचालक कार्यालय, अमरावती